

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

LÉKAŘSKÁ FAKULTA

Katedra porodní asistence

Proč děti základních škol začínají kouřit?

Bakalářská práce

Autor: Markéta Grundmannová

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Blanka Trojanová

Brno 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně za odborného vedení vedoucí práce a všechny použité prameny literatury jsem uvedla v seznamu použité literatury.

V Brně dne

.....

Markéta Grundmannová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Blance Trojanové za odborné vedení, ochotu a cenné rady v průběhu zpracování mé závěrečné práce. Děkuji ředitelkám a ředitelům základních škol a především všem žákům, kteří mi svou ochotou umožnili sběr informací. Mé poděkování patří i mému blízkému okolí (především rodině, Karlovi a Luce) za trpělivost a podporu v průběhu tohoto období.

V Brně dne

.....

Markéta Grundmannová

Obsah

1 Úvod	6
2 Kouření.....	7
2.1 Historie	7
2.2 Tabák	9
2.3 Složky tabákového kouře	9
2.3.1 Nikotin	9
2.3.2 Oxid uhelnatý	9
2.3.3 Dehet	10
2.3.4 Ostatní složky	10
2.4 Propagace a dostupnost tabákových výrobků	10
2.5 Vodní dýmka	11
3 Pasivní kouření	11
4 Závislost	12
4.1 Definice závislosti	12
4.2 Psychosociální závislost	13
4.3 Fyzická závislost	13
4.4 Závislost na nikotinu	13
4.5 Specifika působení návykových látek u dětí a dospívajících	14
5 Psychologie dětí a dospívajících	15
5.1 Vývoj psychiky	15
5.1.1 Prenatální období	15
5.1.2 Rané dětství	16
5.1.3 Dětství	16
5.1.4 Pubescence	17
5.1.5 Adolescence	17
5.2 Faktory ovlivňující vývoj psychiky	18
5.2.1 Ovlivnění prenatálního a postnatálního vývoje	18
5.2.2 Ovlivnění vývoje v raném dětství	18
5.2.3 Ovlivnění vývoje v dětství	19
5.2.4 Ovlivnění vývoje v dospívání	20
5.2.5 Ovlivnění vývoje v adolescenci	20
6 Epidemiologie kouření u dětí a dospívajících	21
7 Vliv kouření na vývoj a zdraví dětí a dospívajících	22

8	Prevence a léčba	23
8.1	Prevence v rodině	23
8.2	Prevence ve škole	24
8.3	Léčba závislosti na tabáku	25
9	Průzkumná část	27
9.1	Cíle průzkumu	27
9.2	Metodika průzkumu	28
9.3	Výsledky průzkumu a jejich analýza	29
9.4	Diskuze	76
9.5	Zjištěné nedostatky a návrh na jejich řešení	80
10	Závěr	81
	Anotace bakalářské práce	82
	Seznam použitých zkratk	84
	Seznam použité literatury a pramenů	85
	Seznam tabulek	91
	Seznam grafů	93
	Seznam příloh	95
	Příloha 1	96

1 Úvod

Kouření patří mezi nejvýznamnější fenomény dneška. Můžeme se s ním setkat na každém kroku a ovlivňuje v podstatě každého z nás včetně těch, co nekouří. Ať už je kouření vyjádřením vlastní identity, odlišení od ostatních, symbol sympatie k určité skupině, či jen jakýsi doplněk – pochutina, je neodmyslitelnou součástí běžného života velkého počtu lidí.

Proč se tedy o kouření tak nahlas mluví? V průběhu let se zjistilo, že kouření může způsobit vážné poškození zdraví a řadu těžkých onemocnění. Lidé si pomalu začínají uvědomovat, že vážit si zdraví a pečovat o něj, je jedna z důležitých věcí a že právě kouření ho poškozují. Někteří z nás však i přesto podstupují toto riziko a dál se oddávají působení škodlivin obsažených v kouři na svůj organismus. Tabákový kouř však neovlivňuje jen kuřáky, ale i jejich okolí, ať už přímo nebo nepřímo.

Nejkritičtější skupinou jsou děti. Ty jsou snadno ovlivnitelné a pokusy s kouřením tak v řadě případů provází jejich pubertu a dospívání, z kterých si mohou odnést tento návyk i do dospělosti. Zde se naskytá otázka – jsou děti dostatečně informované o problematice kouření a hlavně o jeho škodlivosti? Proč vůbec chtějí vyzkoušet svou první cigaretu? Kdo na ně má největší vliv? Jsou to rodiče, kamarádi, společnost nebo média?

Nesmíme zapomínat, že děti a dospívající jsou zvědaví a snaží se vyzkoušet všechno, co vidí a je pro ně lákavé. Proto by mělo být úkolem každé společnosti co největší omezení kouření a seznámení s jeho kolikrát velmi tragickým vlivem na zdraví. Základem je poskytnutí pravdivých a kvalifikovaných informací již dětem v útlém věku, protože to nejsou jen cigarety, ale také poslední dobou se rozvíjející kouření vodních dýmek (hlavně u mladých lidí), které rovněž významně ovlivňují zdraví.

V praktické části této bakalářské práce se snažím zjistit, jaký vliv má na začátek kouření dětí jejich rodina a kamarádi. Dalším zaměřením je důvod, proč zkouší kouřit, v kolika letech vyzkoušely svou první cigaretu, kde si obstaraly popř. obstarávají cigaretu a zda si s nimi někdo z rodiny nebo ze školy o kouření povídal.

V teoretické části nastiňuji problematiku kouření. Především historii, tabák a jeho kouř, propagaci a dostupnost tabákových výrobků. Velkou pozornost věnuji psychologii dětí a dospívajících, protože právě ta hraje v počátcích návyků důležitou roli.

2 Kouření

„Je to činnost, při které je skrze spalování nějaké látky, nejčastěji tabáku, uvolňován a následně vdechován či ochutnáván její kouř.“

(<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kou%C5%99en%C3%AD>)

„Začíná nejčastěji jako závislost psychosociální, která se u většiny pravidelných kuřáků po určité době, a to již v mládí, mění v závislost drogovou, tj. závislost na nikotinu.“

(Šimon, 2002, str. 2)

2.1 Historie

Počátek kouření tabáku můžeme nalézt již v civilizaci Mayů v Mexiku okolo roku 500 před naším letopočtem. (www.kurakovaplice.cz)

První doložený kuřák z Evropy je zřejmě Rodrigo De Jereza – jeden z námořníků Kryštofa Kolumba. Při příjezdu na Kubu roku 1492 si všiml u domorodců, že žvýkají a kouří listy tabáku. Neznal ale domorodou řeč, aby se dozvěděl, jak správně tabák užívat, jen napodobil tamní obyčej a tabák si ve značné zásobě dovezl domů. Po návratu z výpravy kouřil před svými sousedy a ti ho udali španělské inkvizici. Jereza putoval do těžkého žaláře. Důvod - spolčení s ďáblem.

Kolem roku 1518 španělští dobyvatelé spatřili, jak Aztékové a Mayové kouří tabák vsunutý do dutiny rákosu – tak vznikla první cigareta. Opět se nedokázali porozumět, aby se od moudrých civilizací dozvěděli, jak s tabákem správně zacházet a hlavně, že tabák je výsadou šamanů. Ti ho používali hlavně při rituálech. Šňupali ho, kouřili a pili nikotin v obrovském množství, aby se přivedli do transu a dokázali sobě a komunitě, že ovládají síly překonávající smrt.

V roce 1560 doporučil a poslal tabáková semena na francouzský dvůr velvyslanec Francie v Portugalsku Jean Nicot. Tabák doporučoval jako lék na mnohé choroby. O staletí později byla hlavní návyková droga, obsažená v tabáku, alkaloid - jed, pojmenována právě po tomto muži na nikotin. (Vašátková, 2005)

Později se kouření začalo stávat společenským rituálem. Tabák se brzy začal pěstovat po celém světě. Nejprve bylo kouření výsadou bohatých, protože k jeho užívání bylo potřeba drahého náčiní. Ale s výrobou dýmek hliněných a dřevěných se tento zvyk stal dostupný i pro širší společnost. Stále více se také rozšiřovalo šňupání tabáku. Avšak nový zvyk vyvolal i negativní odezvy a v mnoha zemích, jako například ve Švýcarsku, Persii, Turecku či Rusku, byly za užívání tabáku stanoveny kruté sankce až trest smrti. Například papež Urban VIII.

vydal bulu, odsuzující tabák v jakékoli formě. Kuřáci byli exkomunikováni z církve. V Turecku bylo kouření dýmky trestáno propíchnutím nosu samotnou dýmku. (www.kurakovaplice.cz)

Nejdéle platila omezení v Anglii, kde osvícený král Jakub I. vydal zákaz pěstování tabáku a psal práce o ničivých důsledcích tabákového kouření na zdraví lidí. Tento zákaz se udržel nejdéle a Angličané ho zrušili až v roce 1910.

Prvním doloženým kuřákem v Čechách byl básník Mikuláš Dačický, obyvatel Kutné Hory, která je dnes hlavním zpracovatelem a producentem tabáku v naší zemi. V Čechách se tedy začalo kouřit koncem 16. století v Kutné Hoře. (Vašátková, 2005)

Z kouření se stal vhodný a snadný zdroj příjmů nejen pro soukromníky, ale i pro vlády. Státní monopol tabáku byl poprvé ustanoven francouzskými králi. Vlády mnoha zemí začaly uvalovat na tabák daně. (Csémy, Sovinová, 2003)

V průběhu 19. století lidé kouřili jen malé dávky tabáku. Cigarety byly poměrně vzácné. Uvádí se, že do roku 1880 spotřeboval průměrný kuřák asi 40 cigaret ročně. Zlomovým rokem byl rok 1891, kdy James Buck Duke zkonstruoval stroj na výrobu cigaret. Stroj byl schopen za den vyrobit asi 120000 cigaret. V této době se také začínají rozjíždět i první reklamní kampaně. Během dvaceti let tak vzrostlo užívání cigaret na šestinasobek. A to i mezi mladistvými, na což má samozřejmě vliv rozsáhlá reklamní kampaň tabákových korporací, která se začala velmi rychle rozvíjet počátkem dvacátých let 20. století. S rostoucím kapitálem vzrostla i moc v ovlivňování veřejného mínění. (www.onko.cz)

Ve 20. století bylo kouření u žen stále považováno za skandální zvyk nebo zlozvyk nižší třídy. Ale tato doba byla dobou velkých změn. Docházelo k sociální a občanské rovnosti mezi muži a ženami, což vedlo ke změně veřejného mínění. Tabákový průmysl toho ihned využil a brzy se začaly objevovat reklamy na tabák pro ženy, rozvíjející jejich nezávislost. (www.health.fi)

V první světové válce vojáci dostávali pravidelné přídělky cigaret. Kouření se stalo mezi vojáky v zákopech velmi populární. (www.stop-koureni.cz)

Během druhé světové války byly cigarety pro vojáky opět na příděl, ale v daleko větší míře. Tabákové společnosti jich posílaly do bojišť miliony (většinou populární značky). Na domácí frontě se lidé museli spokojit s podřadnými značkami. Spotřeba tabáku byla tak intenzivní, že ho začal být nedostatek. Do konce války dosáhl prodej cigaret historického maxima. (www.tobacco.org)

V 50. letech minulého století začala přibývat úmrtí na nádory plic zejména u mužů. V šedesátých letech a hlavně dnes jde křivka výskytu nádorů plic u žen prudce nahoru.

Světová zdravotnická organizace varuje před nebezpečím kouření a mluví o endemizmu. V minulém století na následky kouření zemřelo 100 milionů lidí. V Evropě každoročně umírají 4 miliony kuřáků a v ČR je to 22 tisíc lidí. (Krahulcová, 2009)

2.2 Tabák

Tabák je rostlina s latinským názvem *Nicotiana* a patří do čeledi lilkovitých. Zemi jejího původu je Amerika, avšak v současnosti je pěstování tabáku rozšířeno ve více než sto zemích světa. Největšími pěstiteli jsou Čína, Indie a Brazílie. Rostlina zahrnuje velké množství druhů, z nichž se průmyslově využívají pouze dvě - tabák virginský (*Nicotiana tabaccum*) a tabák selský (*Nicotiana rustica*). (www.stop-koureni.cz)

V listech této rostliny je obsažen alkaloid nikotin (viz kap. Složky tabákového kouře), kvůli kterému se tabák užívá ve formě cigaret, doutníků a různých dýmek. (www.kurakovaplice.cz)

2.3 Složky tabákového kouře

Tabákový kouř je směs plyných, tekutých i pevných částic. Obsahuje více než 4000 chemických toxinů. Mezi nejčastější a známé tabákové toxiny patří nikotin, oxid uhelnatý, formaldehyd, kyanovodík, oxid siřičitý, oxidy dusíku, amoniak, polycyklické aromatické uhlovodíky a nitrosaminy. (pediatrics.aappublications.org)

2.3.1 Nikotin

Nejvýznamnější zástupce toxických škodlivin je vysoce návykový alkaloid nikotin. Kouř z jedné cigarety obsahuje 10mg nikotinu, kuřák ale inhaluje 1-3mg této látky. Smrtelná dávka nikotinu je 50-60 mg. V těle se váže na receptory v periferním, vegetativním nervovém systému. V malých dávkách působí stimulačně, ve větších naopak způsobuje útlum. Vyvolává zvýšenou aktivitu trávicího traktu, zrychluje činnost srdce, stahuje cévy, zvyšuje krevní tlak, inhibuje syntézu estrogenu, stoupá produkce potu a může dojít ke stažení zornic. Při dlouhodobějším užívání dochází k posílení syntézy endorfinů. (www.kurakovaplice.cz)

2.3.2 Oxid uhelnatý

Vzniká nedokonalým spalováním tabáku a cigaretového papíru. Tento toxický bezbarvý plyn bez chuti a zápachu je značně jedovatý. Má vysokou afinitu k hemoglobinu a tím

znemožňuje přenos kyslíku z plic do tkání, čímž vyvolává tkáňové dušení. Svou specifickou afinitou k tetrapyrolovým pigmentům způsobuje typické třešňové zbarvení kůže a sliznic kuřáků. (Novák, 1980; www.kurakovaplice.cz)

2.3.3 Dehet

Jsou to drobné pevné rakovinotvorné částice tvořící viditelný tabákový kouř. Tyto malé částice jsou zanášeny při vdechování až do plicních sklípků, které zanáší černým lepkavým materiálem. Plicní tkáň kuřáka je tedy černá na rozdíl od plicní tkáně nekuřáka. (www.kurakovaplice.cz)

2.3.4 Ostatní složky

V tabákovém kouři byla také prokázána řada radioaktivních izotopů (např. izotop polonia a olova), těžkých kovů (např. nikl a kadmium), nitrosaminů a toxických plynů (např. oxid dusičitý, formaldehyd, sirovodík). (Novák, 1980; www.kurakovaplice.cz)

2.4 Propagace a dostupnost tabákových výrobků

Jelikož jsou děti a dospívající nejvíce ovlivnitelní, tabákový průmysl vyvíjí dravou reklamní kampaň, která nejvíce ovlivňuje právě tuto skupinu. (Csémy, Sovinová, 2003)

Podle zákona č. 40/1995 Sb. o regulaci reklamy ve znění pozdějších předpisů je zakázána přímá propagace tabákových výrobků v televizním vysílání nebo v rozhlasových stanicích. Dále reklama nesmí být zaměřena na jedince mladší 18 let a oslovovat je, jakkoliv je nabádat ke kouření a zdarma poskytovat vzorky tabákových výrobků. Zákaz se ale nevztahuje na reklamy v prodejnách tiskovin, tabákových výrobků a velkých prodejnách, kde je široký sortiment zboží nebo služeb. (aplikace.mvcr.cz)

Nejen že se tedy tabákové výrobky vyskytují na plakátech v trafikách, ale i ve filmech a pohádkách pro děti, kde jsou součástí běžného života. Například pohádka Pepek námořník, který sice propaguje zdravou výživu, ale bez své dýmky neudělá ani krok. Nebo ve filmu tisíciletí, Titaniku, kouří obě hlavní postavy (Jack i Rose). (Vašátková, 2005)

Prodej tabákových výrobků upravuje zákon č. 379/2005 Sb. o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákem, alkoholem a jinými návykovými látkami. Podle tohoto zákona se zakazuje prodej tabákových výrobků osobám mladším 18 let i prodej, při kterém není možno ověřit věk kupujícího. Zákaz také platí pro veškeré hračky nebo potravinářské výrobky, které mají tvar a vzhled tabákových výrobků. (aplikace.mvcr.cz)

Výsledky kontrolních nákupů Aliance Zákon 18 dokazují, že důsledně kontroluje věk asi jen třetina prodejců tabákových výrobků. Tento zákon je tedy masivně porušován. Nelegální prodej tabákových výrobků nezletilým probíhá nejčastěji v blízkosti základních a středních škol, na nádražích, nebo na rušných místech. Dospělý vzhled dospívajících a nejednoznačná opora prodejců tabákových výrobků v zákoně však způsobují neochotu zákon dodržovat. (www.paragraf1155.cz)

2.5 Vodní dýmka

Vodní dýmka byla užívána v Orientu. V 90. letech 20. Století došlo k rozšíření do celého světa zejména mezi mladé lidi. Je velmi oblíbená a mnozí si myslí, že je „zdravější“ než cigarety, že na ní nemůže vzniknout závislost. Opak je však pravdou. Jedna seance s vodní dýmkou znamená vpravení do těla tolik chemikálií, jako je v několika desítkách až stovkách cigaret. Voda obsažená ve váze vodní dýmky kouř nepročišťuje, jak se mnozí mylně domnívají, ale pouze ho ochlazuje, což vede k hlubšímu vdechování do plic.

Složení kouře je rovněž obdobné jako u cigaretového. Obsahuje však mnohem větší množství škodlivin. Kouř rovněž obsahuje nikotin, který vede k závislosti. Tabáky do vodních dýmek jsou často nekvalitní a obsahují různé chemické látky, které jim dávají příchutě.

Zdravotní následky jsou podobné jako u kuřáků cigaret (plicní choroby, kardiovaskulární onemocnění, nádorová onemocnění). Při sdílení náustku může dojít i k přenosu různých infekčních onemocnění. (www.kurakovaplice.cz)

3 Pasivní kouření

Nedobrovolné dýchání kouře jiné kouřící osoby se označuje jako tzv. pasivní kouření. Je za něj také považováno vystavování plodu účinkům kouření matky.

Vlivem pasivního kouření je do těla vpravováno nejméně 40 karcinogenních látek. Okamžitým účinkem může být podráždění očí, nosu, hrdla a plic, bolesti hlavy a respirační onemocnění. U astmatiků a alergiků představuje kouř okamžité ohrožení vyvoláním záchvatu. Dlouhodobá expozice pasivnímu kouření zvyšuje riziko onemocnění srdce a nádorových onemocnění. (Csémy, Sovinová, 2003)

Nejzranitelnější jsou děti. Obzvláště ty, které jsou vystavovány negativním účinkům pasivního kouření doma. V ČR je více než 70% dětí vystavováno kouření pobytem

v prostorách, kde se kouří. Mnohem snáze u nich dochází k infekcím dýchacího ústrojí a zánětům středního ucha. Dále je pasivní kouření příčinou sníženého plicního růstu, a tedy snížení plicních funkcí a chronického kašle, bronchitidy nebo pneumonie. (Pešek, Nečesaná, 2008)

4 Závislost

4.1 Definice závislosti

„Mezinárodní klasifikace nemocí říká, že při závislosti má pro jedince užívání nějaké látky přednost před jiným jednáním, kterého si dříve cenil více. Jako ústřední charakteristiku onemocnění označuje touhu (často silnou, přemáhající) užívat psychoaktivní látku nebo látky (drogy včetně alkoholu, tabáku a někdy i třeba relativně bezpečně vnímané kávy). Odpovídajícím pro označení síly touhy by mohlo být slovo žádostivost nebo chtíč. Touhu užívat drogy si jedinec uvědomuje (i když ji nemusí přiznávat) a snaží se často užívání kontrolovat, nebo i zastavit; často však neúspěšně.“

(<http://www.odrogach.cz/index.php?p=1&sess=&disp=texty&offset=181&list=116&shw=100093>)

Vyvíjí se jako důsledek opakovaného užívání psychoaktivní návykové látky. Je pro ni charakteristická změna chování, touha (bažení, craving) po opětovném užití této látky, ať již z důvodu navození euforie, vyhnutí se obtížím vznikajícím z důvodu abstinence, nebo reakce na negativní emoční stav. (Nešpor, 1999; Žaloudíková, 2008)

Tabulka č. 1: Definice závislosti (substance dependence) podle WHO ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders, WHO 1992

Kritéria závislosti jsou (k určení diagnózy musí být splněna alespoň tři z nich):
a) silná touha nebo pocit nutkání k aplikaci látky,
b) problémy s ovládním chování spojeného s aplikací látky ve smyslu jeho zahájení, ukončení či množství,
c) vznik fyziologických známek abstinence po ukončení či snížení užívání dané látky pozorovatelných jako charakteristický abstinenční syndrom nebo jako užívání stejné či jiné látky s podobným účinkem se záměrem snížit či odstranit abstinenční příznaky,
d) přítomnost tolerance organismu k účinkům dané látky, takže je nutno aplikovat postupně větší množství látky k dosažení účinků dříve dosahovaných nižší dávkou,
e) postupné zanedbávání zájmů a ostatních zdrojů libosti kvůli užívání dané psychoaktivní látky, prodlužování času věnovaného získání aplikaci látky nebo doby nutné k odeznění jejich účinků,
f) stálý příjem látky i přes vědomí jejich nežádoucích účinků.

(Zdroj: <http://www.tigis.cz/PSYCHIAT/PSYCH400/11dopisy.htm>)

4.2 Psychosociální závislost

Užívání psychoaktivní látky se stává součástí životního stylu a chování, stává se dynamickým stereotypem. Účinky psychoaktivních látek jsou pociťovány příjemně, a proto vzniká touha tento pocit opakovaně navozovat. Eliminují pochybnosti a umožňují obnovit pocit seberealizace, nebo jen dávají pocit pohody a bezstarostnosti. Důležitou roli mají i sociální faktory jako například vliv a zvyky rodiny a přátel. (Žaloudíková, 2008; jakprestat.cz; www.psychiatriepropraxi.cz)

4.3 Fyzická závislost

Je důsledkem drogou vyvolaných změn v buňkách těla i mozku. Droga se stává nezbytnou součástí buněk a jejich látkové výměny. Organismus se na látku postupně adaptuje a tak vzniká i tolerance, což je postupné snižování účinku dlouhodobě podávané drogy a následná tendence zvyšování množství dávek pro dosažení stejného efektu. Snížením dávek vzniká abstinenční syndrom, který se projevuje individuálně. (Žaloudíková, 2008; www.kurakovaplice.cz)

4.4 Závislost na tabáku

Závislost na tabáku je nemoc diagnostikovaná podle 10. verze Klasifikace nemocí WHO s označením F 17. (Žaloudíková, 2008) Pravidelný kuřák je dospělý, co vykouří alespoň jednu

cigaretu denně, a dítě nebo dospívající, co vykouří alespoň jednu cigaretu týdně. (Králíková, Štěpánková, 2009)

Nejprve se vyvíjí psychosociální závislost na kouření jako opakované činnosti. Vlivem kouřících rodinných příslušníků nebo přátel, zvyků spojených s kouřením (např. kouření při kávě, při posezení s přáteli, pohrávání si s cigaretou atd.) roste touha po cigaretě.

(sz.ordinace.cz; www.psychiatriepropraxi.cz)

Postupně se vyvíjí závislost fyzická, kterou způsobuje nikotin. Ten se váže na acetylcholinové receptory přítomné na nervových buňkách a vyvolává jejich aktivaci. Po dosažení dostatečné koncentrace nikotinu dojde k vyplavení dopaminu, adrenokortikotropního hormonu a noradrenalinu. Kuřák tyto biochemické reakce vnímá jako zlepšení nálady, zvýšení koncentrace, zmírnění napětí a stresu.

Opakovaná expozice nikotinu vede ke zvýšení počtu nikotinových receptorů, čímž se postupně vyvíjí tolerance a kuřák je nucen postupně zvyšovat dávku nikotinu. Při nedostatku nikotinu se vyvíjí abstinenční syndrom projevující se zhoršenou náladou, bolestmi hlavy, zvýšenou chutí k jídlu atd. (www.chillio.org.cz; Matějová, Hrubá, 2008)

4.5 Specifika působení návykových látek u dětí a dospívajících

- Vyvíjející se organismus mladého člověka je podstatně náchylnější ke vzniku závislosti.
- Problémy ve vztazích a sociálních funkcích (s rodiči, ve škole, trestná činnost).
- Vyšší rizika otrav s ohledem na nižší toleranci a sklon riskovat.
- Bývá patrné zřetelné zaostávání psychosociálního vývoje (vzdělávání, sebekontrola, ...).
- Častější tendence experimentovat s dalšími psychoaktivními látkami, což opět zvyšuje riziko otrav.
- Nedostatečná schopnost snášet nepříjemné emoce a afekty vede dospívající k užívání psychoaktivních látek proto, aby se vyhnuli duševnímu zranění a bolesti.
- Pocity dospělosti a nezávislosti na okolí.

(Nešpor, 2000; Hajný, 2003)

5 Psychologie dětí a dospívajících

5.1 Vývoj psychiky

Vývoj psychiky je zákonitý proces, má podobu posloupnosti na sebe navazujících vývojových fází a kromě psychické složky zahrnuje i složku fyzickou.

Podle Eriksonovy teorie psychického vývoje, kde rozlišuje 8 vývojových fází, tzv. „osm věků člověka“, je každé vývojové období popsáno jako konflikt pozitivní a negativní tendence. Další vývoj závisí na vyřešení tohoto konfliktu.

Tabulka č. 2: 8 stadií psychosociálního vývoje podle Eriksona :

Stadium	Věk	Psychosociální krize	Účinná síla
1. orálně-smyslové	do 1 roku	základní důvěra x nedůvěra	naděje
2. muskulárně-anální	1-3 roky	autonomie x stud a nejistota	síla chtění
3. pohybově-genitální	3-6 let	iniciativa x vina	cíl (záměr)
4. latentní	6-12 let	píle x podřízenost (výkonnost) x (méněcennost)	kompenzace
5. adolescence	12-19 let	identita Ega x zmatení rolí	poctivost
6. raná dospělost	20-25 let	intimita x izolace (osamělost)	láska
7. střední dospělost	26-64 let	plodnost (generativita) x stagnace	péče
8. pozdní dospělost	65-smrt	integrita Ega x zoufalství	moudrost

(zdroj: pravo.wz.cz/psy/data/osm_veku_cloveka_e_h_erikson.doc)

Každá vývojová fáze má své typické změny. Přejít mezi jednotlivými fázemi nemusí vždy probíhat plynule a může nastat vývojová krize. Ta má značný vývojový význam, protože vznikající napětí mezi dvěma alternativami stimuluje jedince k překonání tohoto rozporu. (Vágnerová, 2000)

5.1.1 Prenatální období

Toto období začíná oplozením a končí porodem plodu. Charakteristikou této fáze vývoje je příprava plodu pro činnosti, které budou nutné pro jeho přežití (fyzický vývoj) a pro kontakt se zevním světem po narození (psychosociální vývoj). Plod je aktivní, reaguje

například na změny polohy matky tím, že sám pro sebe hledá nejpohodlnější polohu. Má schopnost kontaktu s fyzikálním prostředím a schopnost sociální interakce, což je hlavně kontakt s matkou. Reaguje určitými způsoby na fyzické i psychické zvyky i změny matky. Je schopen nejjednodušších forem učení. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

5.1.2 *Rané dětství*

Zahrnuje období: novorozenecké (do 60 dnů po narození), kojenecké (do 1 roku života), batolecí (1. - 3. rok života) a předškolní (4. - 6. rok života).

V prvních stádiích raného dětství dítě nedokáže samo uspokojovat své základní potřeby. Vlivem prostředí se rozvíjí psychika dítěte: poznávací schopnosti, společenský cit a sebeuvědomění. Probouzí se emocionalita, rozvíjí se vnímání světa (pozornost, čivost, paměť, řeč).

V pozdějších stádiích tohoto období (batole a předškolní věk) je typické prozkoumávání okolí a pozorování jednání lidí v něm. Později určité chování těchto lidí napodobují, což poskytuje kognitivní průpravu pro volní procesy a schopnost vnitřního předvídání vývoje událostí. Dochází k dalšímu rozvoji sebeuvědomění, emotionality, začíná se vyvíjet vůle a myšlení, zdokonaluje se řeč. Stále je nejvíce vázáno na rodiče, i když se začíná orientovat i na vrstevníky. (www.fi.muni.cz/~qprokes)

5.1.3 *Dětství*

Po šestém roce života dítěte nastává velká změna – nástup do školy. Pro většinu dětí znamená značnou zátěž, která se zvyšuje spolu se stoupajícími nároky na vzdělání a pracovní výkonnost. Dítě může mít ze začátku problémy s adaptací na tuto skutečnost. Není zvyklé být na delší dobu odloučeno od rodičů (pokud nechodilo do mateřské školy), špatně snáší autoritu cizího člověka a nedokáže se plně soustředit celou vyučovací hodinu. Dítě může začít zaostávat v různých předmětech a neúspěchy snižují sebecit dítěte. Tyto potíže mohou trvat jen pár týdnů od zahájení školní docházky. Velmi významné je pro dítě i jeho postavení v kolektivu.

Dítě začíná chápat realisticky, což znamená, že je méně závislé na svých přáních a okamžitých potřebách a začíná logicky myslet. Začíná být méně závislé na rodině, i když ta má stále ještě největší vliv na formování základních aspektů vlastního „Já“ a charakteristických projevů osobnosti. Podřizuje se cizím autoritám a přijímá roli školáka.

Postupně se začleňuje do kolektivu a hledá si kamarády. Sebehodnocení a posuzování toho, co je dobré či špatné, závisí převážně na přístupu nejbližších.

Dítě v tomto období je snadno ovlivnitelné, i když největší vliv na jeho zvyky a osobnost má rodina, případně kamarádi. Avšak velký vliv mají i média. Dítě totiž nepochybuje o platnosti či pravdivosti poskytovaných informací. Nedovede odlišit realitu od fikce. (www.fi.muni.cz/~qprokes; Vágnerová, 2000; Langmeier, Krejčířová, 2006)

5.1.4 Pubescence

Období zhruba od 11 do 15 let života. Základní známkou tohoto období je biologické zrání a nápadné psychické změny. Dochází ke změně způsobu myšlení (schopnost abstraktního a hypotetického uvažování) a osamostatňování od rodičů. Důležitou roli pro pubescenta mají vrstevníci, s kterými se ztotožňuje a jeho role ve skupině má pro jeho identitu velký význam. Navazuje první partnerské vztahy. Další velkou změnou je ukončení povinné školní docházky a volba dalšího profesního zaměření.

Velký význam pubescent přikládá svým tělesným změnám (hlavně dívky). Vlivem těchto změn dochází i ke změnám hormonálním, což má za následek emoční nestabilitu, časté změny nálad, nestálost jednání a impulzivitu. Pubescent neprojevuje své city a stává se uzavřený, sebekritický, vztahovačný a nejistý sám sebou.

Pubescent odmítá formální nadřazenost autorit (rodiče, učitelé), je k nim kritický, netolerantní, neakceptuje jejich názory a rozhodnutí.

(www.fi.muni.cz/~qprokes; Vágnerová, 2000; Langmeier, Krejčířová, 2006)

5.1.5 Adolescence

„Adolescent nechce být dítětem a neumí být dospělým.“

(Broža, str. 232)

V tomto období, které je od 15. do 20. věku života, se završuje pohlavní dozrání, rozvoj identity a měl by být ukončen proces separace od rodiny. Důležitou součástí identity adolescenta je jeho vlastní tělo – fyzická krása, zdraví a zdatnost (sociální akceptace a prestiž). Hlavně také vztahy mezi vrstevníky a jejich vzájemné porozumění. Partnerské vztahy také hrají důležitou roli. Rozvíjí se mužská a ženská role, ujasňují se životní cíle a hodnoty, dochází k prvnímu sexuálnímu styku.

Mění se sociální role. Adolescenti neodmítají všechny hodnoty a normy, které jim dospělí prezentují, ale uvažují o nich a zaujímají k nim vlastní, často radikální postoj. Nástupem do práce se vyrovnávají s rolí zaměstnance a přijímají zodpovědnost dospělého člověka. (Vágnerová, 2000)

5.2 Faktory ovlivňující vývoj psychiky

Faktory ovlivňující vývoj psychiky jsou obecně:

- podmíněné organicky (zděděné, vrozené, kongenitální)
- podmíněné vnějším prostředím (fyzikální a chemické faktory, výchova a sociální faktory)
- subjektivní (pronikavější poznávání, sebepoznávání, seberealizace)

(www.fi.muni.cz/~qprokes)

5.2.1 Ovlivnění prenatálního a postnatálního vývoje

Během prenatálního období může být psychický vývoj ovlivňován nejen genetickou dispozicí, ale hlavně matkou. Jakákoliv změna v organismu matky se projeví i v organismu plodu. Plod může být významně ovlivněn stresem matky, výživou, onemocněním v těhotenství, požíváním alkoholu nebo drog a kouřením.

Tyto faktory mohou vést k potratu, předčasnému porodu i růstovému opoždění plodu. Po narození je dítě náchylnější k syndromu náhlé smrti novorozence. (www.hanakonecna.cz)

Například podle studie ELSPAC se děti v 18 měsících věku, které byly vystaveny prenatální expozici pasivním kouřením, liší vývojem od dětí neexponovaných. Vyskytují se u nich tiky a trhavé pohyby, neznalost významů slov označujících rodiče, mají jiný temperament (jsou ostýchavější, méně temperamentní). Expozice pasivního kouření má tedy poškozující účinky na chování a mentální výkonnost. (www.prolekare.cz)

5.2.2 Ovlivnění vývoje v raném dětství

Základními předpoklady normálního duševního vývoje v nejranějším období je hlavně uspokojování jak biologických, tak psychických potřeb dítěte (komunikace s ním). Nedostatek představuje riziko vývojových poruch jako například problémy s citovými vztahy vůči lidem, se kterými přijde do styku (rodiče, učitelé, partneři, přátelé), nebo pozdější deprese a jiné duševní poruchy. (www.fi.muni.cz/~qprokes)

V pozdější fázi tohoto období je pro dítě důležitá nejen komunikace s rodiči, ale i obvyklý charakter výchovných podnětů (hra, vyprávění). Nedostatky představují pro dítě nedostatek důvěry a bezpečí, což může vést ke strachům, koktání, nočním pomočováním a poruchám spánku. Vlastnosti dítěte (chování, zevnějšek i temperament) ovlivňuje chování rodičů. Dítě se identifikuje s rodičem totožného pohlaví, napodobuje jej. Motivace osvojování zvyků a poznatků se řídí láskou a důvěrou k rodičům. Nedůslednost, rozpory mezi autoritami a nevhodné výchovné působení (přísná a nekompromisní x liberální a nedůsledná) mohou vést k psychosociálním poruchám, jako je například agresivita, pasivní únik, neposlušnost a ostýchavost (případně uzavřenost). (Vágnerová, 2000; www.fi.muni.cz/~qprokes)

5.2.3 Ovlivnění vývoje v dětství

Rodina je pro dítě stále nenahraditelným pocitem bezpečí a jistoty. Dostatek jejího zájmu a pochopení vede k dobrému psychickému vývoji. Sebehodnocení, způsoby interakce s jinými lidmi a postoj k práci a výkonu dítě přejímá z hodnocení rodičů, učitelů ve škole i spolužáků (případně kamarádů). Problémy nastávají například rozvodem rodičů, který dítěti přináší pocit nejistoty, ohrožení a úzkosti. Dítě se sebeobviňuje a stává se uzavřeným, agresivním nebo přecitlivělým. Jelikož je dítě v tomto období snadno ovlivnitelné a snaží se napodobovat, získává i první zkušenosti s drogami. Příčinou je vzor rodičů nebo sourozenců a s ním doprovázená zvědavost. Dalším důvodem je nuda, vliv party, únik před vnějšími i vnitřními emocionálními problémy. Dlouhodobě zažívané zátěže působící v rámci celkové konfliktní situace u dětí mohou způsobit i neurotické potíže (noční pomočování, koktavost, bolesti hlavy, depresivní syndrom, hysterické reakce aj.). (www.fi.muni.cz/~qprokes)

Již zmíněný nemalý vliv mají i média. Vizualně prezentovaný příběh se podobá realitě a dítě ho jako skutečný vnímá. Identifikuje se s postavami, které mu připomínají vlastní osobu a jeho život, identifikuje se s ideálem nebo negativně hodnocenou osobou, což mu umožňuje něčeho dosáhnout nebo dělat zakázané věci. Násilí je v médiích prezentováno jako běžná součást života, proto může znamenat podnět k obdobnému chování dětí. (Vágnerová, 2000) A nejen násilí. V mnoha pořadech pro děti je propagováno i kouření (Jen počkej zajíci! Pepek námořník). „*Filmy jsou prokazatelně nejúčinnější reklamou na cigarety celá desetiletí a hlavním iniciačním mechanismem kouření dětí a mládeže*“. (Vašátková, 2005, str. 14)

5.2.4 *Ovlivnění vývoje v dospívání*

Typická je v tomto vývoji emoční labilita, přecitlivělé jednání a hledání vlastní identity. Důležitá je však pro pubescenta jeho sebeúcta, která je do značné míry ovlivnitelná okolím. Velmi důležitý je názor vrstevníků. Vrstevnická skupina se stává oporou stávající identity pubescenta. Pubescenti ve skupině napodobují jeden druhého. Od rodiny se snaží pubescent odpoutat, snaží se od nich odlišit. (Vágnerová, 2000)

Negativní vlivy na vývoj psychiky mají v tomto období zvláště vnitřní konflikty (traumatizující informace a zážitky, komplexy, strach z neúspěchu aj.), neuspokojivé faktory prostředí (nepřiměřenost nároků, psychické přetěžování, nedostatek láskyplné péče, nesprávné výchovné zásahy, nedořešené problémy spojené s dlouhodobým napětím, nedostatečné možnosti seberealizace, kritičnost okolí atp.). Dopad hormonálních změn na psychiku v tomto období navozuje typické pocity nejistoty a zvýšenou senzitivitu, což při střetu s iritujícími vlivy prostředí vede k nepřizpůsobeným reakcím (např. záškoláctví, lži, pomlvy, podvody, krádeže, rvačky), nebo může vzniknout dlouhodobější maladaptace (např. delikvence, užívání drog, asociální chování, signály psychóz, až sebevraždy). Vysoké nároky a negativní vlivy prostředí (velká kritičnost, nátlak,...) dospívající někdy řeší útekem z domova, zneužíváním alkoholu a psychoaktivních látek. Propadají do depresí a mohou mít sklony k sebepoškozování až k sebevraždě. (www.fi.muni.cz/~qprokes)

5.2.5 *Ovlivnění vývoje v adolescenci*

Toto období je spojeno s mnoha zmatky a nespokojenostmi, které musí adolescent řešit. Stojí před různými rozhodnutími, které vyžadují jeho zodpovědnost, hledá smysl života a sebe, ustanovuje si vztahy s autoritami a vrstevníky. Tyto nespokojenosti mohou být odstraněny užíváním návykových látek, které navozují příjemné stavy vědomí a bezstarostnost. Negativním faktorem může být i představa společnosti (rodiny, vrstevníků) o adolescentovi. Pokud se adolescent odchyluje od společností dané normy, je sice tolerován, ale málokdy už akceptován. (Broža, 2003)

6 Epidemiologie kouření u dětí

Epidemiologické studie sledující distribuci kouření tabáku v ČSSR se poprvé objevují v roce 1963 v rámci výzkumu životosprávy Ústavem zdravotní výchovy v Praze. Tato studie byla prováděna v populaci od 20 do 49 let. Ke kouření se přiznalo 33% (57% mužů a 7% žen) zkoumaných. Další studie byla provedena v roce 1968 v populaci od 18 do 60 a více let. Kuřáků bylo 48% (muži 57% a ženy 29%). V roce 1973 byl prováděn další výzkum ve stejně staré populaci jako v předchozí studii, který konstatoval 44% kuřáků (61% mužů a 39% žen). Ukázal se tedy značný vzestup žen – kuřáček.

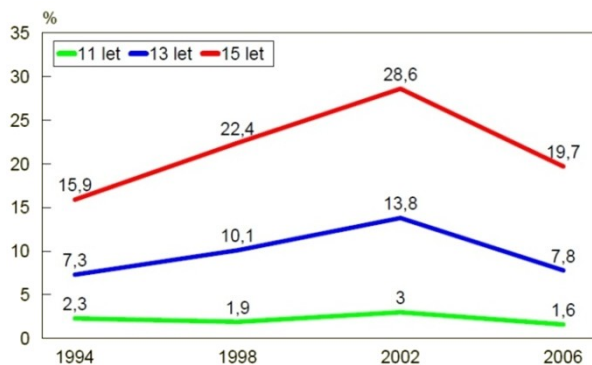
V roce 1974 výzkum prokázal výskyt kouření mezi adolescenty ve věku od 15 do 18 let. 3% patnáctiletých kouřila pravidelně a 20% nepravidelně, mezi osmnáctiletými kouřilo 32% pravidelně a 25% nepravidelně. Pokusy kouřit u 38,6% žáků čtvrtých tříd byly zjištěny výzkumem Ústavem zdravotní výchovy v Praze v roce 1978. Žáci 6. tříd kouřili v 50,6% a v 8. třídách již v 76,9%. (Novák, 1980)

V dnešní době se ČR účastní třech mezinárodních studií:

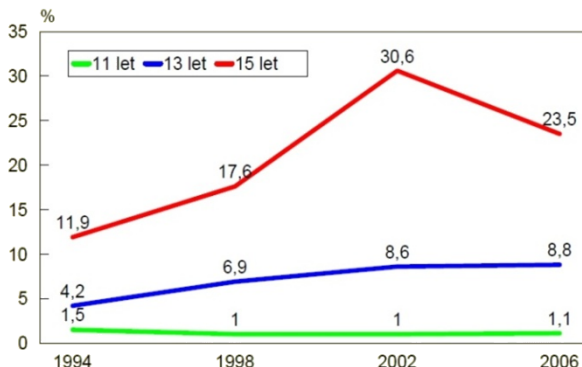
- **Studie WHO Mládež a zdraví (HBSC –The Health Behaviourin School–agend Children)** - provádí se s čtyřletou periodicitou v řadě zemí světa se zaměřením na sledování chování a postojů, které u dětí a dospívajících determinují tělesné a psychické zdraví a ovlivňují sociální adaptaci. ČR se projektu zúčastňuje od roku 1994.
- **Studie WHO-CDC GYTS –Global Youth Tobacco Survey** – tato studie je výhradně zaměřena na kouření dětí a dospívajících a zahrnuje komplexní přístup. V ČR se provádí od roku 2002 s 4-5letou periodicitou v populaci žáků 7., 8. a 9. tříd.
- **ESPAD – Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách** – studie se provádí v populaci jednoho ročníku narození, zpravidla mezi žáky a studenty prvních ročníků středních škol. ČR se této studii zúčastňuje od roku 1994 se čtyřletou periodicitou.

Na grafu 1 a 2 je vidět výrazný nárůst kouření u dětí školního věku od poloviny 90. let do roku 2002. Po roce 2002 je zaznamenán zřetelný pokles u obou pohlaví. Poslední výzkum naznačuje mírnou převahu kouření u dívek. (www.zdravi21msk.cz)

Graf č. 1: Vývoj pravidelného kuřáctví u chlapců v období 1994 až 2006

Graf č. 2: Vývoj pravidelného kuřáctví u dívek v období 1994 až 2006

(zdroj: http://www.zdravi21msk.cz/03_plneni/files/koureni_mladez.pdf)

Podle studie GYTS v ČR v roce 2007 je počet kuřáků u dětí 29.5% (26% chlapců a 33,4% dívek). 25.3% z nekuřáků by chtělo v následujícím roce zkusit kouřit a 37.6% dětí žije v domácnosti, kde se kouří v jejich přítomnosti. (www.cdc.gov)

7 Vliv kouření na vývoj a zdraví dětí a dospívajících

Kouření způsobuje řadu onemocnění nejen v pozdějším věku, ale i u kouřících dětí a dospívajících. Problémy může mít i dítě, narozené matce, která během těhotenství kouřila.

Kouření v těhotenství může způsobovat mimo potratu i tzv. „fetální tabákový syndrom“ projevující se růstovou retardací plodu. Novorozenci těchto matek mívají nižší porodní hmotnost a mohou se narodit předčasně. (Hrubá, 2000)

Kouření v těhotenství se považuje za jednu z možných příčin „syndromu náhlého úmrtí dítěte“. Výzkum prokázal, že kouření matek v těhotenství vede k vyššímu výskytu úzkostné poruchy u jejich dospívajících dětí a k vyššímu riziku experimentování s tabákem. (Nešpor, 2002)

Kouření u dětí a dospívajících (i pasivní) způsobuje záněty dýchacích cest a záněty středního ucha, zhoršuje astma. Studie prokázaly, že počáteční příznaky onemocnění srdce

a mozkové mrtvice lze nalézt u kouřících dospívajících. Je u nich také pravděpodobnější výskyt nádorových onemocnění, a to i v dospělosti. U mladých kuřáků je klidová srdeční frekvence o dva až tři tepy za minutu rychlejší než u nekuřáků.

Kuřáci, kteří začnou kouřit v dětství, mají zvýšené riziko vzniku závislosti na jiných psychoaktivních látkách a daleko častěji se u nich vyskytuje další rizikové chování (např. delikvence, agresivita). (www.who.int)

U dívek kuřaček je opakovaně prokázána nepravidelnost menstruace a časnější nástup menopauzy v pozdějším věku. Podle studií je také riziko neplodnosti u kuřaček o 60% vyšší než u nekuřaček. (Hrubá 2000)

Užívání hormonální antikoncepce se nedoporučuje u kuřaček z důvodu vysoce zvýšeného rizika žilní trombózy. (www.dokurte.cz)

Kouření u chlapců je rizikovým faktorem pro mužskou potenci. (Hrubá 2000)

8 Prevence a léčba

8.1 Prevence v rodině

Na děti a dospívající má důležitý vliv jejich rodina. Učí se z jejich činů i slov. (Nešpor, 2003)

Důležitou součástí prevence v rodině je důvěra dítěte k rodičům a porozumění. Je dobré o jakémkoliv problému s dítětem mluvit otevřeně, neodkládat jeho řešení a naslouchat dítěti. U dítěte by se mělo také budovat zdravé sebevědomí, což může zajišťovat pozitivní hodnocení dítěte a pozornost rodiny. Dítě by mělo být informované o problematice kouření rodiči. Stanovení pravidel a zvyků v rodině (například definice mužské a ženské role, rozdělení odpovědnosti za práce v domácnosti) přináší klid a jistotu. Výchova by neměla být přehnaně autoritativní a dítě by se nemělo ustavičně kontrolovat. Také příliš liberální a nedůsledná výchova není dobrá, protože dítě přestane brát rodiče vážně. Rodina by měla stanovit pevné hranice, za které dítě nemůže jít a pokud se o to pokusí, měla by následovat důsledná a přesvědčivá reakce. (Hajný, 2001)

Další součástí prevence v rodině je předcházení nudě, a to jak posilováním vazby na rodinu, tak podporou dítěte v různých aktivitách a zájmech. Rodiče by měli poznat kamarády svých dětí, kteří také ovlivňují jejich chování. (Nešpor, 2003)

8.2 Prevence ve škole

Hlavní prioritou je omezování kouření. Úkolem je omezit experimentování s návykovými látkami, předcházet zdravotním poškozením (včetně závislosti) a předcházet zneužívání návykové látky u dětí a mládeže.

Preventivní programy jsou zaměřeny na zvýšení informovanosti dětí a mládeže a na jejich chování a postoje k této problematice. Také by měly podporovat zdravý životní styl, posilovat komunikační dovednosti (zvyšovat schopnost řešit, popřípadě se vyrovnávat s problémy a konflikty, umět požádat o pomoc apod.), zvyšovat schopnost dětí efektivně ovládat své emoce a umět reagovat na stres. (Žaloudíková, 2008; Marádová, 2006)

Existuje řada různých typů školních programů, z nichž každý má své charakteristické prvky a přístupy. Například informativní programy se zaměřují na předávání znalostí o užívání drog, programy zaměřené na rozhodovací schopnosti učí racionální rozhodování ohledně užívání drog, programy zaměřené na zvládání stresu učí, jak zvládat stres v obtížných situacích a jak mu čelit a programy pomoci poskytují intervence a poradenství směřující k vypořádání se s životními problémy. (Gallà, 2005)

Kvalitní preventivní program zahrnuje zvyšování znalostí, ovlivnění postojů, nácvik chování a sociálních dovedností potřebných pro život, dovednosti odmítnutí a odpovídá věku dítěte.

Tzv. „peer-program“ je jeden z úspěšných postupů ovlivňování dětí a dospívajících nekuřáckou výchovou. Na žáky působí jejich vrstevník, který je předem proškolen. Vrstevník má ve školním období daleko větší vliv než dospělý, kterého dospívající odmítá a staví se k jeho názorům kriticky a negativisticky. Takovýto program byl v ČR vytvořen v Praze Nešporem, Csémym a Pernicovou a v Brně pod názvem „Kouření a já“ D. Hrubou. (Gallà, 2005; Žaloudíková, 2008)

Dalším programem je Life skills training program G. J. Botvina. V tomto programu učitel podněcuje žáky k diskuzi o podstatných tématech, dbá na jejich aktivitu a napomáhá jim osvojování si dovedností potřebných pro život.

Tabulka č. 3: Dovednosti potřebné pro život

Dovednosti potřebné pro život („life skills“)	
Dovednosti sebeovlivnění	Sociální dovednosti
Schopnost se motivovat ke zdravému způsobu života a vhodně se motivovat i v jiných oblastech.	Schopnost čelit sociálnímu tlaku (např. odmítnout vrstevníky, starší nebo nadřízené, když nabízejí alkohol nebo jiné návykové látky)
Schopnost oddálit uspokojení nebo potěšení.	Další asertivní dovednosti (zdravé sebeprosazení)
Schopnost chránit a posilovat zdravé sebevědomí.	Schopnost empatie a porozumění životním situacím
Schopnost plánovat čas, vést přiměřený a vyvážený životní styl	Schopnost komunikace, vyjednávání, nacházení kompromisu apod.
Dovednosti při zvládání rizikových duševních stavů (sem patří zejména bažení, ale i úzkost, hněv, deprese, radost nebo nuda).	Dovednosti rozhodování se a schopnost předvídat následky určitého jednání
Schopnost se uvolnit, používat vhodnou relaxační techniku, odpočívat.	Schopnost vytvářet vztahy a budovat si přiměřenou síť sociálních vztahů
Další schopnosti pečovat o vlastní zdraví (výživa, cvičení, využívání zdravotní péče, hygiena atd.).	Mediální gramotnost. Schopnost čelit reklamě a dalším negativním vlivům okolí
	Schopnost racionálně hospodařit s penězi
	Dovednosti týkající se volby a hledání vhodného zaměstnání a dobrého fungování v něm
	Zvládnutí přechodu do nového prostředí nebo nové situace
	V pozdějších letech i rodičovské dovednosti

(zdroj: Metodika prevence ve školním prostředí, Nešpor, dostupný z <http://www.drnespor.eu/addictcz.html>)

Tento program probíhá formou kurzů nebo se realizuje jednou hodinou ve škole týdně.

8.3 Léčba závislosti na tabáku

Pro léčbu závislosti je důležitá motivace, kterou ovšem děti a dospívající nemají, protože ještě nepocítují následky kouření a mají na ně velký vliv vrstevníci. Myslí si, že až budou chtít přestat, bude to snadné. (Kralíková, Štěpánková, 2009)

Kouření je naučené chování, proto kuřák musí chtít přestat kouřit a pevně si za tímto rozhodnutím stát. Léčba psychosociální závislosti spočívá v psychobehaviorální intervenci, která ničí zažitý stereotyp s vazbou na kouření. Měl by se vyhýbat situacím, které má spojeny s kouřením, měl by se vyhýbat prostorům, kde se kouří a kouřícím lidem. Důležitou úlohu hraje také podpora rodiny a blízkých osob.

Léčba fyzické závislosti na nikotinu se řeší náhradní terapií nikotinem. K dispozici jsou žvýkačky, náplasti a inhalátory. (Kralíková, 2003; www.dokurte.cz)

Existují také centra a poradny pro odvykání kouření, která nabízejí komplexní odbornou péči při odvykání kouření. Výhodou je, že tu je kuřák ve společnosti lidí, kteří mají stejný problém. Může se také svěřit se svými pocity lidem kolem sebe, kteří mají stejný problém, nebo odbornému personálu, který mu pomůže a poradí. (www.kurakovaplice.cz)

9 Průzkumná část

V této části práce jsou uvedeny výsledky průzkumu, který se zabýval otázkou: proč děti základních škol začínají kouřit. Proto jsem si stanovila níže uvedené cíle, kterými se snažím na tuto otázku odpovědět.

9.1 Cíle průzkumu

Cíl práce č. 1: Zjistit, jestli děti ve městech kouří (nebo zkoušely kouřit) častěji než děti na vesnicích.

Cíl práce č. 2: Zjistit, jestli dívky kouří častěji než chlapci ve zkoumané skupině.

Cíl práce č. 3: Zjistit, jaký vliv na kouření dětí má rodina.

Cíl práce č. 4: Zjistit, jaký vliv na kouření dětí mají jejich kamarádi.

Cíl práce č. 5: Zjistit, zda jsou děti dostatečně informovány o problematice kouření ve škole a v rodině.

9.2 Metodika průzkumu

K průzkumu jsem použila vlastní anonymní dotazník, který jsem osobně rozdala v celkovém počtu 550 v 6. a 7. třídách jedenácti základních škol Královéhradeckého kraje. Průzkum proběhl v měsíci prosinci až lednu ve velkých městech: ZŠ Habrmanova, Hradec Králové; ZŠ a MŠ, Nový Hradec Králové; ZŠ a MŠ Jana Pavla II., Hradec Králové; ZŠ kpt. Jaroše, Trutnov; ZŠ Mládežnická, Trutnov; Speciální ZŠ a MŠ Trutnov. V malých městech: ZŠ Hradební, Broumov; ZŠ Police nad Metují; ZŠ Žacléř a nakonec ve vesnicích: ZŠ a MŠ Bernartice a ZŠ a MŠ Martínkovice. Návratnost byla 100%, avšak 6 dotazníků bylo vyřazeno pro špatné nebo neúplné vyplnění. Zpracovala jsem tedy 544 dotazníků.

Jako průzkumnou metodu jsem zvolila již výše zmiňovaný anonymní dotazník. Ten se skládá z 31 položek. Je pomyslně rozdělený na identifikační část, kde se zjišťuje věk, pohlaví a místo bydliště, na část zaměřenou na samotné kouření jedince a jeho okolí a na část zkoumající informovanost o problematice kouření jedince. Položky v dotazníku byly uzavřeného typu, které nabízejí respondentovi možné odpovědi, ze kterých si vybere (položky č. 2, 3, 4, 5, 6, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 30 a 31), škálového typu, ty nabízejí respondentovi pevně stanovené alternativy a respondent neovlivňuje obsah ani formu odpovědi (položky č. 1, 7, 8, 9, 19, 24, 25, 26 a 29), položky dichotomního typu, kdy respondent vybírá pouze jednu z odpovědí ano – ne (položky č. 11, 12, 23, 27 a 28), a položky otevřeného typu, které neurčují formu odpovědi (položky č. 1 a 13).

Na všechny položky odpovídali všichni respondenti. Ve vyhodnocení jsem však pro lepší přehlednost z položky 6 odečetla respondenty, u kterých v rodině nikdo nekouří. V položkách 13, 14, 15, 16, 17 a 20 jsem odečetla respondenty, kteří nikdy nezkoušeli kouřit a v položkách 18, 19, 21 a 22 všechny ty, kteří jsou nekuřáci.

Položky 5, 7, 18, 19, 21 a 25 jsem převzala z dotazníku, který byl vyvinut Centrem pro kontrolu nemocí v USA a WHO. Položku 22 jsem převzala z dotazníku Zdravotního ústavu se sídlem v Pardubicích (<http://www.zupu.cz/index.php?pid=136>).

Pro přehled jsem všechny dotazníky přepsala do počítače, kde jsem provedla pomocí programu Microsoft Excel 2007 vyhodnocení a získané hodnoty převedla do tabulek a grafů, které jsou ve většině případů poskládány v závislosti na pohlaví a bydlišti respondentů, v absolutní a relativní četnosti.

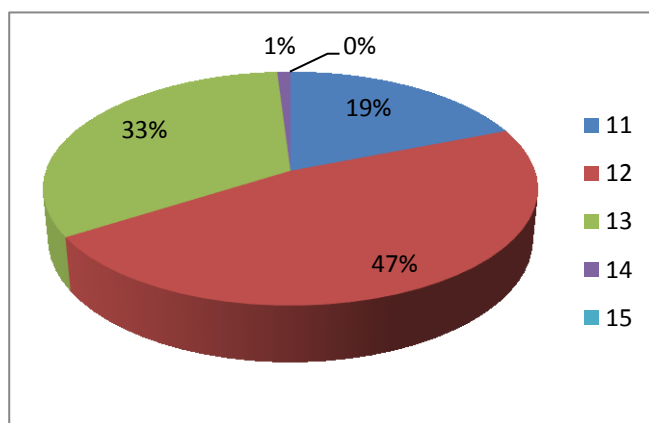
9.3 Výsledky průzkumu a jejich analýza

Položka č. 1 Kolik Ti je let?

Tabulka č. 4: Věkové skupiny respondentů

	Abs. č.	Rel. č.
11	103	19%
12	253	47%
13	179	33%
14	8	1%
15	1	0%
součet	544	100%

Graf č. 3: Věkové skupiny respondentů

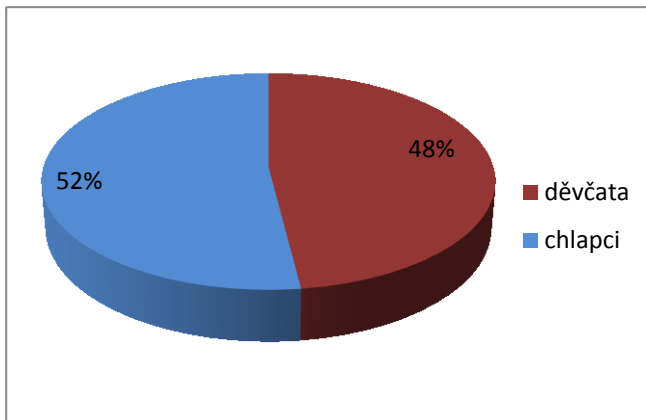
Celkový počet respondentů byl 544 (100%). Nejpočetnější skupinou jsou dotazovaní ve věku 12 let – celkem 253 (47%). Druhou nejpočetnější věkovou skupinu tvoří 13letí respondenti – celkem 179 (33%). Věk jedenáct let tvoří třetí nejpočetnější věkovou skupinu – celkem 103 (19%). Poslední dvě věkové skupiny tvoří nejméně respondentů a to 14letí – celkem 8 (1%) a jeden patnáctiletý (0%).

Položka č. 2 Jakého jsi pohlaví?

Tabulka č. 5: Pohlaví respondentů

	Abs. č.	Rel. č.
děvčata	263	48%
chlapci	281	52%
součet	544	100%

Graf č. 4: Pohlaví respondentů

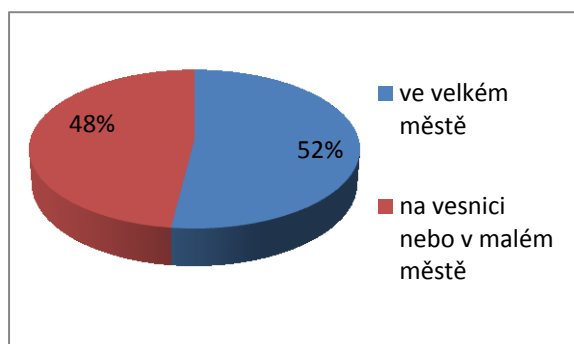
Z celkového počtu respondentů - celkem 544 (100%) tvoří jednu skupinu děvčata - celkem 263 (48%) a druhou chlapci – celkem 281 (52%).

Položka č. 3 Bydliš

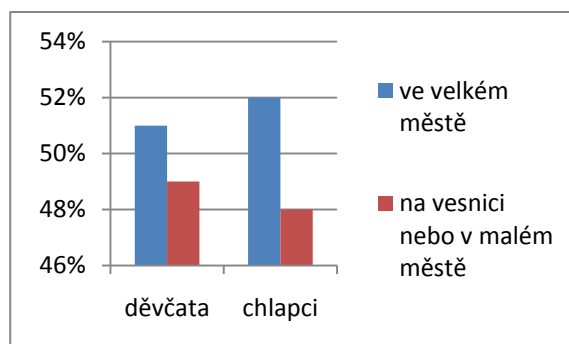
Tabulka č. 6: Místo bydliště respondentů

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ve velkém městě	134	51%	147	52%	281	52%
na vesnici nebo v malém městě	129	49%	134	48%	263	48%
součet	263	100%	281	100%	544	100%

Graf č. 5: Místo bydliště všech respondentů

Graf č. 6: Místo bydliště děvčat a chlapců

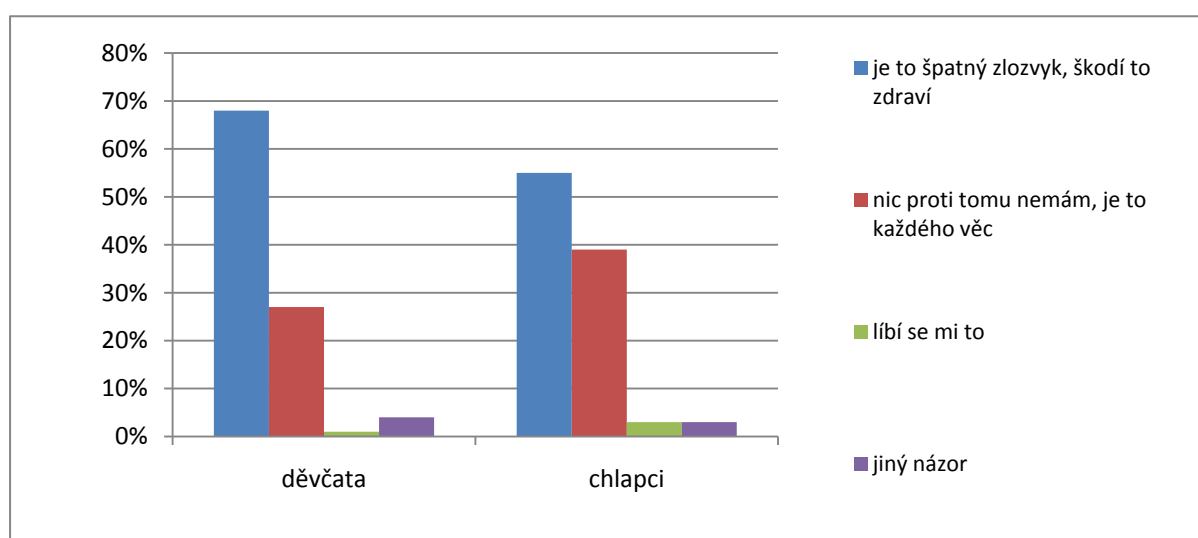
Téměř polovina respondentů 263 (48%) bydlí na vesnici nebo v malém městě. Ve velkém městě bydlí 281 (52%) dotazovaných. Z děvčat uvedlo celkem 129 (49%) jako své bydliště vesnici nebo malé město a celkem 134 (51%) velké město. Z chlapců bydlí celkem 134 (48%) na vesnici nebo v malém městě a celkem 147 (52%) ve velkém městě.

Položka č. 4 Jaký máš názor na kouření?

Tabulka č. 7: Názory respondentů na kouření

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
je to špatný zlozvyk, škodí to zdraví	180	68%	155	55%	335	62%
nic proti tomu nemám, je to každého věc	70	27%	110	39%	180	33%
líbí se mi to	2	1%	8	3%	10	2%
jiný názor	11	4%	8	3%	19	3%
součet	263	100%	281	100%	544	100%

Graf č. 7: Názory děvčat a chlapců na kouření

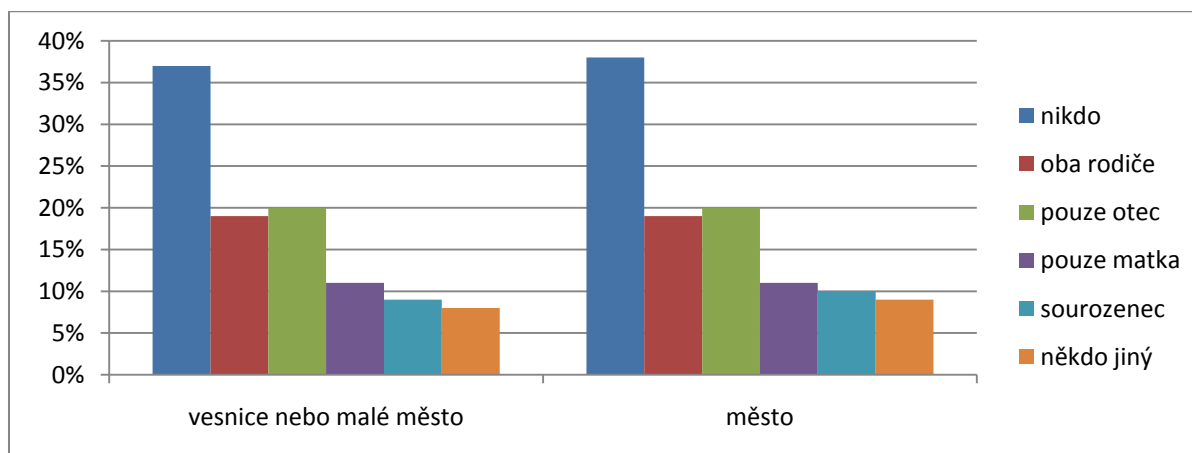
Názor, že je kouření špatný zlozvyk a škodí zdraví, mělo nejvíce dotazovaných – 335 (62%) z 544 (100%). Tento názor zastávalo 180 (68%) z 263 (100%) dívek a o něco méně chlapců 155 (55%) z 281 (100%). 70 (27%) dívek proti kouření nic nemělo a tvrdilo, že je to každého věc. U chlapců měl tento názor větší zastání – 110 (39%). Tento zlozvyk se líbil pouze 2 (1%) děvčatům a 8 (3%) chlapcům. Jiný názor, jako například „nelíbí se mi to, protože to smrdí“ nebo „je to jen frajeřina“, mělo 11 (4%) dívek a 8 (3%) chlapci.

Položka č. 5 Kouří někdo v Tvé rodině?

Tabulka č. 8: Kouření příslušníků rodiny v závislosti na bydlišti respondentů

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
nikdo	50	37%	46	33%	96	37%
oba rodiče	28	21%	22	16%	50	19%
pouze otec	21	16%	31	22%	52	20%
pouze matka	11	8%	19	14%	30	11%
sourozenec	14	10%	10	7%	24	9%
někdo jiný	10	7%	12	9%	22	8%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
nikdo	50	36%	58	36%	108	38%
oba rodiče	26	19%	26	16%	52	19%
pouze otec	28	20%	27	17%	55	20%
pouze matka	14	10%	17	11%	31	11%
sourozenec	6	4%	21	13%	27	10%
někdo jiný	14	10%	10	6%	24	9%

Graf č. 8: Kouření příslušníků rodiny v závislosti na bydlišti respondentů

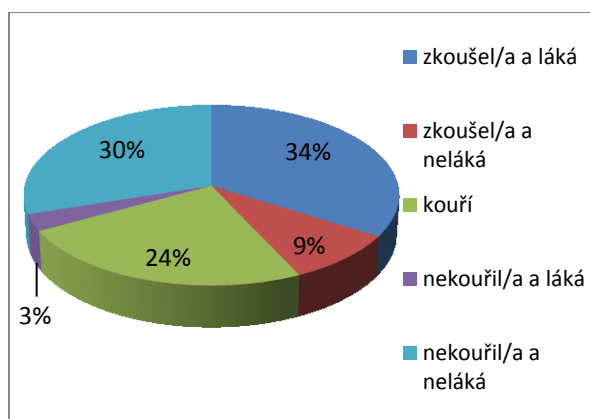
V této položce mohli respondenti označit jednu i více možností. Nejvíce respondentů bydlících na vesnicích nebo v malých městech – celkem 96 (37%) uvedlo, že v jejich rodině nekouří nikdo. Téměř stejně tomu je i u 108 (38%) respondentů bydlících ve velkých městech. Kouření obou rodičů se v závislosti na místě bydliště neliší. Na vesnicích a v malých městech uvedlo tuto skutečnost 50 (19%) dotazovaných a ve velkých městech 52 (19%)

dotazovaných. Stejně tomu je i v případě, že kouří pouze otec – na vesnicích nebo v malých městech celkem 52 (20%) a ve velkých městech 55 (20%) respondentů – nebo pouze matka – na vesnicích nebo v malých městech celkem 30 (11%) a ve velkých městech 31 (11%) respondentů. Nejméně respondentů bydlících na vesnicích nebo v malých městech uvedlo, že kouří někdo jiný (např. prarodiče nebo strýc s tetou) – celkem 22 (8%) o dva více, tj. 24(9%) uvedli tuto skutečnost ve velkých městech. Podobně je na tom i kouření sourozenců. 24 (9%) z dotazovaných bydlících na vesnici a 27 (10%) bydlících ve velkých městech označilo právě tuto možnost.

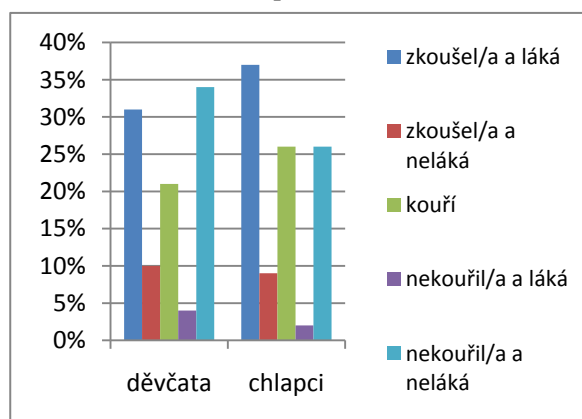
Tabulka č. 9: Závislost kouřících členů rodiny na kouření respondentů

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
zkoušel/a a láká	51	31%	66	37%	117	34%
zkoušel/a a neláká	16	10%	16	9%	32	9%
kouří	34	21%	46	26%	80	24%
nekouřil/a a láká	7	4%	3	2%	10	3%
nekouřil/a a neláká	55	34%	46	26%	101	30%
součet	163	100%	177	100%	340	100%

Graf č. 9: Závislost kouřících členů rodiny na kouření respondentů

Graf č. 10: Závislost kouřících členů rodiny na kouření děvčat a chlapců

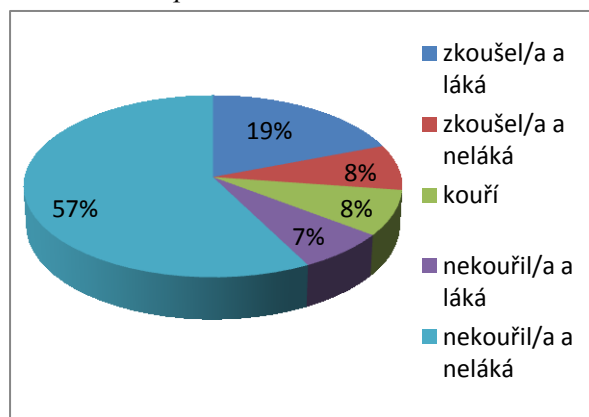

V porovnání kouřících členů rodiny a kouření respondentů jsme dostali výsledek, že 117(34%) respondentů z rodiny, kde aspoň jeden člen kouří, to zkusilo a dál je to láká. Nejvíce se na této skupině podílí chlapci – celkem 66 (37%) z počtu 177 (100%). Dívky zkoušely kouřit a dále je to láká v počtu 51 (31%) z celkového počtu 163 (100%). 80 (24%) kouří, z toho opět větší část zaujímají chlapci 46 (26%) z celkového počtu chlapců a 34 (21%) dívek z celkového počtu všech dívek této skupiny. 101 (30%) dotazovaných z této skupiny nikdy nekouřilo a neláká je to. Větší část z tohoto počtu tvoří dívky – celkem 55 (34%) z počtu dívek této skupiny a 46 (26%) chlapců z počtu chlapců této skupiny. Kouřit zkoušelo a dál je to již neláká celkem 32 (9%) respondentů – 16 (10%) dívek a 16 (9%) chlapců. Pouze 10 (3%) respondentů z této skupiny, kteří ještě nekouřili, kouření láká. Z celkového počtu dívek je to 7 (4%) a z celkového počtu chlapců 10 (3%).

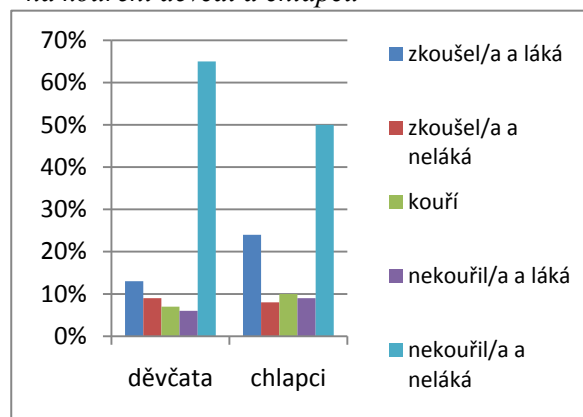
Tabulka č. 10: Závislost nekouřících členů rodiny na kouření respondentů

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
zkoušel/a a láká	13	13%	25	24%	38	19%
zkoušel/a a neláká	9	9%	8	8%	17	8%
kouří	7	7%	10	10%	17	8%
nekouřil/a a láká	6	6%	9	9%	15	7%
nekouřil/a a neláká	65	65%	52	50%	117	57%
součet	100	100%	104	100%	204	100%

Graf č. 11: Závislost nekouřících členů rodiny na kouření respondentů

Graf č. 12: Závislost nekouřících členů rodiny na kouření děvčat a chlapců

V rodině, kde nekouří ani jeden člen rodiny, kouřit nezkoušelo a ani to neláká 117 (57%) dotazovaných. Z tohoto počtu tvoří převládající většinu děvčata v počtu 65 (65%) z celkového počtu 100 (100%) této skupiny. Chlapců takto odpovědělo 52 (52%) z celkového počtu 104 (100%) této skupiny. Druhou převládající skupinou jsou respondenti, kteří kouřit zkusili, a dál je to láká – celkem 38 (19%) z toho zřetelně větší část tvoří chlapci – celkem 25 (24%) z celkového počtu. Dívky tuto možnost uvedly v počtu celkem 13 (13%). V celkovém počtu 17 (8%) respondentů odpovědělo 10 chlapců (10%) a 7 (7%) dívek, že kouří. Ve stejném celkovém počtu, tj. 17 (8%) dotazovaných kouřit již zkusilo 9 (9%) dívek a 8 (8%) chlapců, které ale kouření již dál neláká. Nejmenší počet respondentů – celkem 15 (7%) - odpověděl, že kouřit ještě nezkoušel, ale láká ho to. Z toho 6 (6%) dívek a 9 (9%) chlapců.

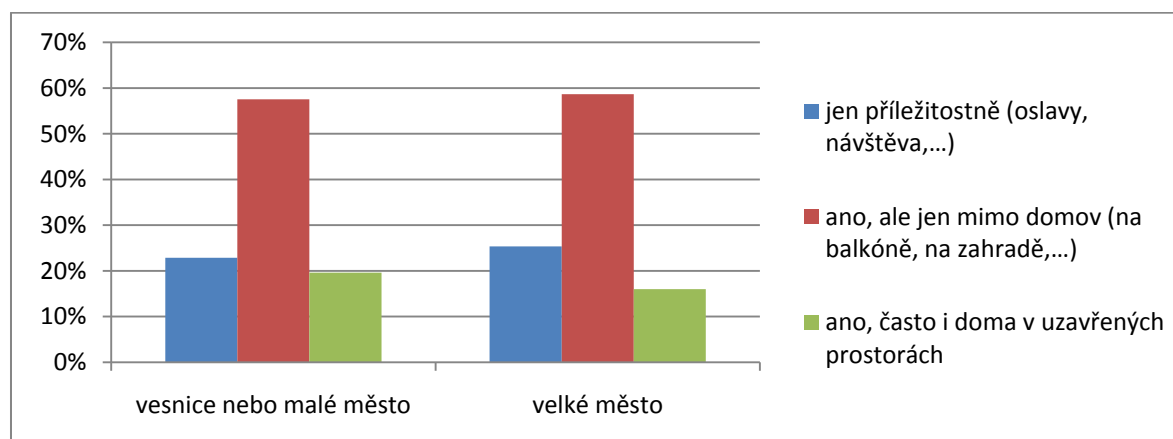
V porovnání s předchozími grafy zjišťujeme vliv rodiny na kouření jejich potomků.

Položka č. 6 Kouří příslušníci rodiny v Tvé přítomnosti?

Tabulka č. 11: Kouření příslušníků rodiny v přítomnosti respondentů v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
jen příležitostně (oslavy, návštěva,...)	16	22%	19	24%	35	23%
ano, ale jen mimo domov (na balkóně, na zahradě,...)	47	64%	41	52%	88	58%
ano, často i doma v uzavřených prostorách	11	15%	19	24%	30	20%
součet	74	100%	79	100%	153	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
jen příležitostně (oslavy, návštěva,...)	21	28%	17	23%	38	25%
ano, ale jen mimo domov (na balkóně, na zahradě,...)	46	61%	42	56%	88	59%
ano, často i doma v uzavřených prostorách	8	11%	16	21%	24	16%
součet	75	100%	75	100%	150	100%

Graf č. 13: Kouření příslušníků rodiny v přítomnosti respondentů v závislosti na bydlišti

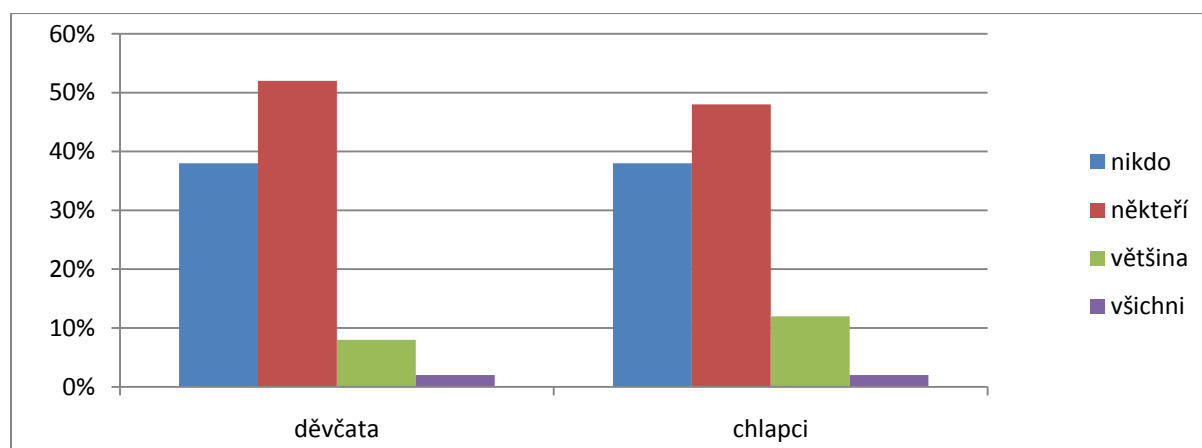
Z celkem 153 (100%) respondentů bydlících na vesnicích nebo v malých městech, u kterých aspoň jeden člen rodiny kouří, uvedlo nejvíce, tj. 88 (58%), že tento člen rodiny kouří v přítomnosti respondenta, ale jen mimo domov (na balkóně, na zahradě,...). Ve velkých městech je tomu obdobně. Tuto skutečnost uvedlo 88 (59%) z celkového počtu 150 (100%) respondentů. Jen příležitostně kouří tito členové rodiny před dotazovanými ve velkých městech v počtu 38 (25%) a na vesnicích nebo v malých městech v počtu 35 (23%). Ve stejné skupině kouří doma často i v uzavřených prostorech aspoň jeden člen rodiny u 30 (20%) dotazovaných a ve velkých městech 24 (16%) dotazovaných.

Položka č. 7 Kouří někdo z Tvých kamarádů?

Tabulka č. 12: Kouření u kamarádů

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
nikdo	101	38%	107	38%	208	38%
někteří	138	52%	134	48%	272	50%
většina	20	8%	33	12%	53	10%
všichni	4	2%	7	2%	11	2%
součet	263	100%	281	100%	544	100%

Graf č. 14: Kouření u kamarádů děvčat a chlapců

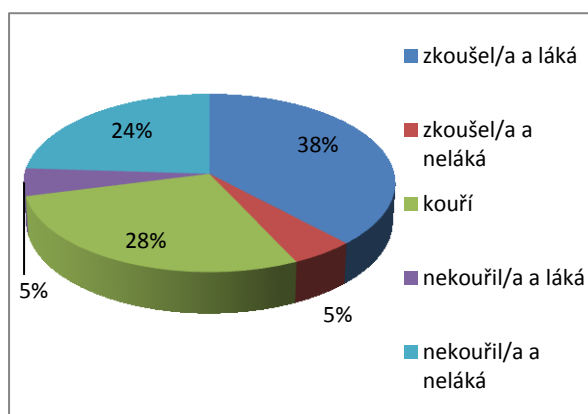

Dominantní skupinu zde tvoří kouření některých kamarádů – celkem 272 (50%). Z toho takto odpovědělo 138 (52%) děvčat z celkového počtu 263 (100%) a 134 (48%) chlapců z celkového počtu 281 (100%). Žádný kamarád nekouří u 208 (38%) dotázaných z toho u 101 (38%) dívek a u 107 (38%) chlapců. Že kouří většina, odpovědělo celkem 53 (10%) respondentů, kde větší část v počtu 33 (12%) tvoří chlapci. Dívky tuto skutečnost uvedly ve 20 (8%) případech. Pouze 11 (2%) respondentů odpovědělo, že kouří všichni kamarádi. Z čehož 4 (2%) dívek a 7 (2%) chlapců.

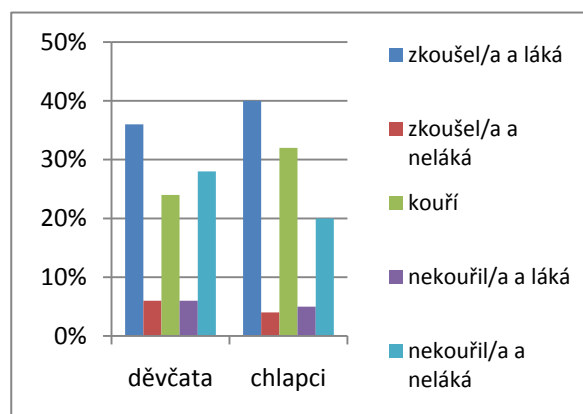
Tabulka č. 13: Závislost kouřících kamarádů na kouření respondentů

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
zkoušel/a a láká	59	36%	69	40%	128	38%
zkoušel/a a neláká	9	6%	7	4%	16	5%
kouří	39	24%	55	32%	94	28%
nekouřil/a a láká	9	6%	8	5%	17	5%
nekouřil/a a neláká	46	28%	35	20%	81	24%
součet	162	100%	174	100%	336	100%

Graf č. 15: Závislost kouřících kamarádů na kouření respondentů

Graf č. 16: Závislost kouřících kamarádů na kouření děvčat a chlapců

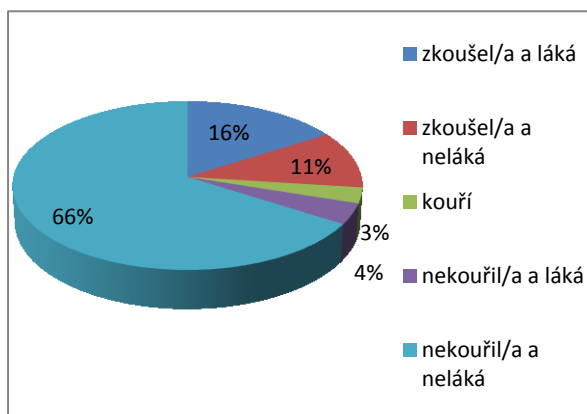

V porovnání kouřících kamarádů a kouření respondentů jsme dostali výsledek, že 128 (38%) respondentů, kteří uvedli, že jejich kamarádi kouří, to zkusilo a dál je to láká. Nejvíce se na této skupině podílí chlapci – celkem 69 (40%) z počtu 174 (100%). Dívky zkoušely kouřit a dále je to láká v počtu 59 (36%) z celkového počtu 162 (100%). 94 (28%) kouří, z toho opět větší část zaujímají chlapci 55 (32%) z celkového počtu chlapců a 39 (24%) dívek z celkového počtu všech dívek této skupiny. 81 (24%) dotazovaných z této skupiny nikdy nekouřilo a neláká je to. Větší část z tohoto počtu tvoří dívky – celkem 46 (28%) z počtu dívek této skupiny a 35 (20%) chlapců z počtu chlapců této skupiny. Kouřit zkusilo a dál je to již neláká celkem 16 (5%) respondentů – 9 (6%) dívek a 7 (4%) chlapců. 17 (5%) respondentů z této skupiny, kteří ještě nekouřili, kouření láká. Z celkového počtu dívek je to 9 (6%) a z celkového počtu chlapců 8 (5%).

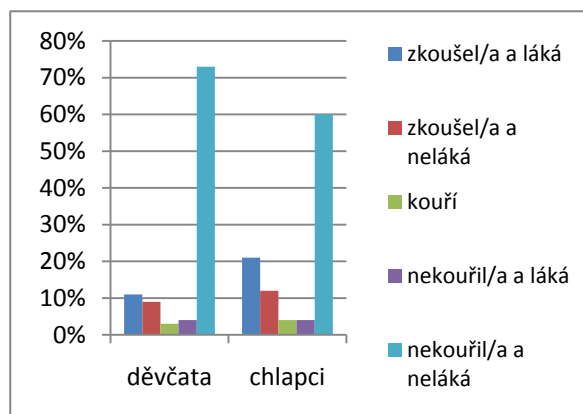
Tabulka č. 14: Závislost nekouřících kamarádů na kouření respondentů

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
zkoušel/a a láká	11	11%	22	21%	33	16%
zkoušel/a a neláká	9	9%	13	12%	22	11%
kouří	3	3%	4	4%	7	3%
nekouřil/a a láká	4	4%	4	4%	8	4%
nekouřil/a a neláká	74	73%	64	60%	138	66%
součet	101	100%	107	100%	208	100%

Graf č. 17: Závislost nekouřících kamarádů na kouření respondentů

Graf č. 18: Závislost nekouřících kamarádů na kouření děvčat a chlapců

Respondenti, kteří nemají ani jednoho kamaráda kuřáka, nezkoušeli kouřit a ani je to neláká v 138 (66%) případech. Z tohoto počtu tvoří převládající většinu opět děvčata v počtu 74 (73%) z celkového počtu 101 (100%) této skupiny. Chlapců takto odpovědělo 64 (60%) z celkového počtu 107 (100%) této skupiny. Druhou převládající skupinou jsou respondenti, kteří kouřit zkusili, a dál je to láká – celkem 33 (16%) z toho ztelně větší část tvoří chlapci – celkem 22 (21%) z celkového počtu. Dívky tuto možnost uvedly v počtu celkem 11 (11%). Nejméně respondentů, a to v počtu 7 (3%), odpověděli 4 (4%) chlapci 3 (3%) dívek, že kouří. V celkovém počtu 22 (11%) dotazovaných kouřit již zkusilo 9 (9%) dívek a 13 (12%) chlapců, které ale kouření již dál neláká. Celkem 8 (4%) respondentů odpovědělo, že kouřit ještě nezkoušelo, ale láká ho to. Z toho 4 (4%) dívky a 4 (4%) chlapci.

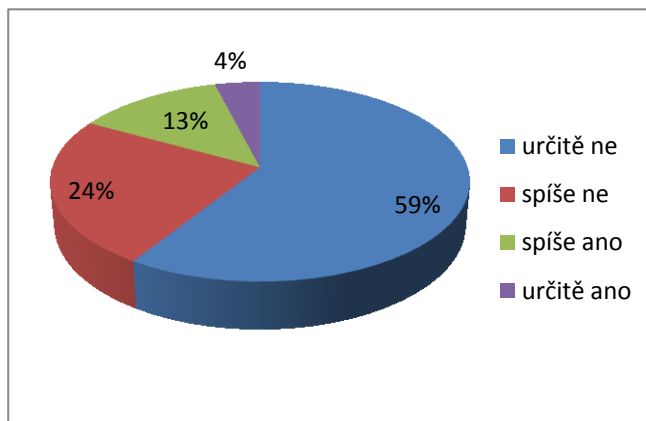
V porovnání s předchozími grafy zjišťujeme vliv kamarádů na kouření dotazovaných.

Položka č. 8 Pokud by Ti někdo z Tvých kamarádů nabízel cigaretu, kouřil/a bys?

Tabulka č. 15: Kouření na základě nabídky cigarety kamarádem

	celkem	
	Abs. č.	Rel. č.
určitě ne	323	59%
spíše ne	128	24%
spíše ano	71	13%
určitě ano	22	4%
součet	544	100%

Graf č. 19: Kouření na základě nabídky cigarety kamarádem

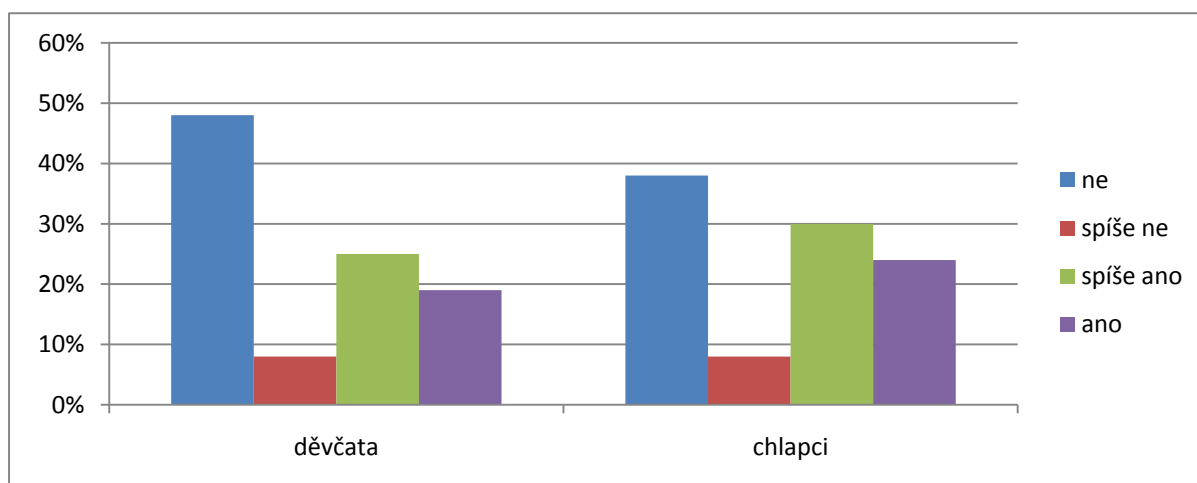
Na tuto položku odpovědělo 323 (59%) dotazovaných, že by si určitě nabídnutou cigaretu nevzalo a 128 (24%) by si ji spíše nevzalo. 71 (13%) by si nabídnutou cigaretu spíše vzalo a 22 (4%) z dotazovaných by si ji vzalo určitě.

Položka č. 9 Láká nebo lákalo Tě někdy vyzkoušet si svou první cigaretu?

Tabulka č. 16: Atraktivnost cigaret

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne	125	48%	107	38%	232	43%
spíše ne	22	8%	23	8%	45	8%
spíše ano	67	25%	84	30%	151	28%
ano	49	19%	67	24%	116	21%
součet	263	100%	281	100%	544	100%

Graf č. 20: Atraktivnost cigaret v závislosti na pohlaví respondentů

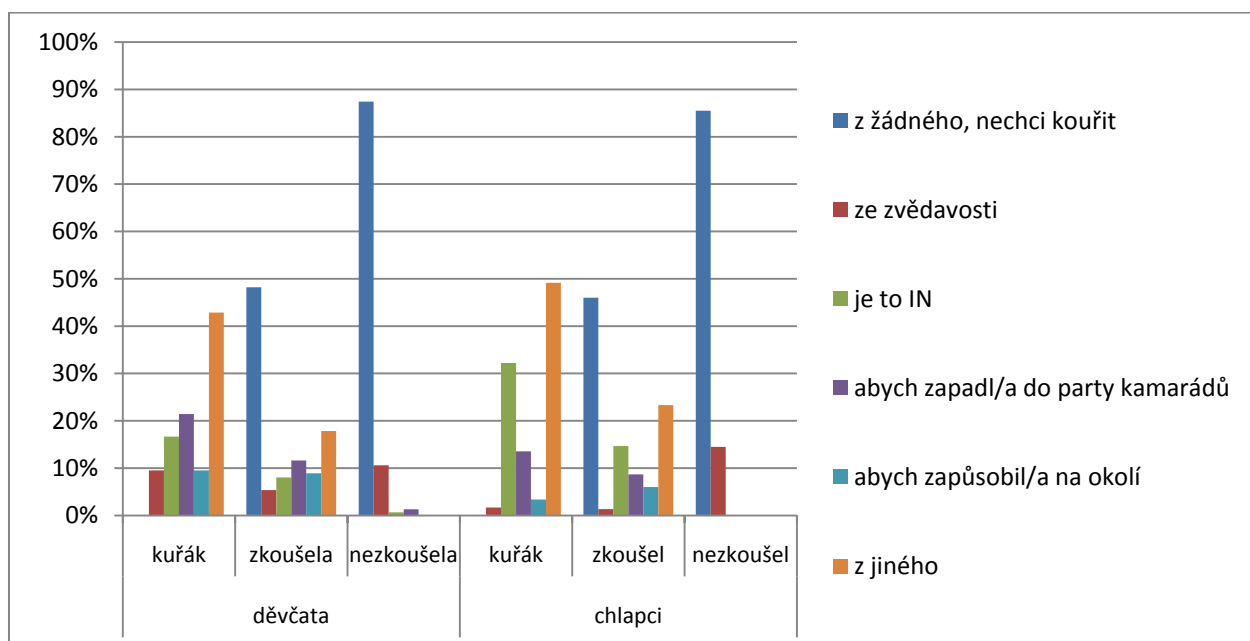
Na otázku, zda respondenty láká nebo někdy lákalo si vyzkoušet první cigaretu, odpovědělo 232 (43%), že ne. Z dívek to bylo 125 (48%) a z chlapců 107 (38%). „Spíše ne“ udávalo 45 (8%) z dotázaných – 22 (8%) děvčat a 23 (8%) chlapců. Odpověď „spíše ano“ uvedlo 151 (28%) respondentu a z toho více chlapců – 84 (30%)- než děvčat – 67 (25%). I na odpověď „ano“ odpovědělo více chlapců – celkem 116 (21%)- než děvčat – celkem 49 (19%). Celkový počet respondentů takto odpovídal v počtu 116 (21%)

Položka č. 10 Z jakého důvodu bys zkusil/a poprvé kouřit nebo z jakého důvodu by sis zapálil/a další cigaretu?

Tabulka č. 17: Z jakého důvodu by děvčata a chlapci zkusili poprvé kouřit nebo by si zapálili další cigaretu

	děvčata							
	kuřačka		zkoušela		nezkoušela		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
z žádného, nechci kouřit	0	0%	54	48%	132	87%	186	71%
ze zvědavosti	4	10%	6	5%	16	11%	22	8%
je to IN	7	17%	9	8%	1	1%	10	4%
abych zapadl/a do party kamarádů	9	21%	13	12%	2	1%	15	6%
abych zapůsobil/a na okolí	4	10%	10	9%	0	0%	10	4%
z jiného	18	43%	20	18%	0	0%	20	8%
součet	42	100%	112	100%	151	100%	263	100%
	chlapci							
	kuřák		zkoušel		nezkoušel		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
z žádného, nechci kouřit	0	0%	69	46%	112	85%	181	64%
ze zvědavosti	1	2%	2	1%	19	15%	21	7%
je to IN	19	32%	22	15%	0	0%	22	8%
abych zapadl/a do party kamarádů	8	14%	13	9%	0	0%	13	5%
abych zapůsobil/a na okolí	2	3%	9	6%	0	0%	9	3%
z jiného	29	49%	35	23%	0	0%	35	12%
součet	59	100%	150	100%	131	100%	281	100%

Graf č. 21: Z jakého důvodu by děvčata a chlapci zkusili poprvé kouřit nebo by si zapálili další cigaretu

Největší počet dotazovaných děvčat – celkem 132 (87%) – a chlapců – celkem 112 (85%), co nikdy nekouřili, uvedl, že by z žádného důvodu kouřit nezkusil. 16 (11%) děvčat a 19 (15%) chlapců z této skupiny by začalo kouřit ze zvědavosti. Pouhá dvě děvčata (1%) by zkusila kouřit proto, aby zapadla do party kamarádů, a jen jedno děvče (1%) tvrdilo, že by zkusilo kouřit z důvodu, že kouření „je IN“. Ostatní možnosti již děvčata z této skupiny neuvádí. Chlapci z této skupiny uvedli pouze dvě zmiňované možnosti. Ostatní neuvádí ani jeden z nich.

Ve skupině děvčat – celkem 112 (100%)- a chlapců – celkem 150 (100%), kteří již kouřit zkusili, uvedla převážná většina možnost, že nechtějí již kouřit z žádného důvodu. Děvčata v celkovém počtu 54 (48%) a chlapci v počtu 69 (46%). Důvod, že by si dívky z této skupiny zapálily další cigaretu, je ten, že by chtěly zapadnout do party kamarádů – celkem 13 (12%). Tuto možnost uvedlo také 13 (9%) chlapců. Že chtějí zapůsobit na okolí, uvedlo jako další možnost 10 (9%) dívek a 9 (6%) chlapců. 9 (8%) děvčat a 22 (15%) chlapců z této skupiny by si další cigaretu zapálili z důvodu, že „je to IN“. 6 (5%) děvčat a 2 (1%) by to znovu zkusilo ze zvědavosti. Jiný důvod, jako například „ze strachu“ nebo „z frajeřiny“ uvedlo 20 (18%) dívek a 35 (23%) chlapců.

Ze skupiny kuřáků – celkem 42 (100%) děvčat a 59 (100%) chlapců – uvedlo nejvíce děvčat – celkem 18 (43%)- a chlapců – celkem 29 (49%)- že by si další cigaretu zapálili z jiného důvodu, jako například že jim to chutná nebo že chtějí/musí pokračovat. Do party kamarádů by chtělo tímto způsobem zapadnout 9 (21%) dívek a 8 (14%) chlapců. Jako důvod, že „je to IN“ uvedlo 7 (17%) děvčat a 19 (32%) chlapců. 4 (10%) děvčata a 2 (3%) chlapci by chtěli zapůsobit na okolí a 4 (10%) děvčata a pouhý jeden chlapec (2%) by další cigaretu zapálili opět ze zvědavosti. Žádný z dotazovaných v této skupině neodpověděl, že by si již další cigaretu zapálit nechtěl.

Položka č. 11 Kouříš?

Položka č. 12 Zkusil/a jsi někdy kouřit?

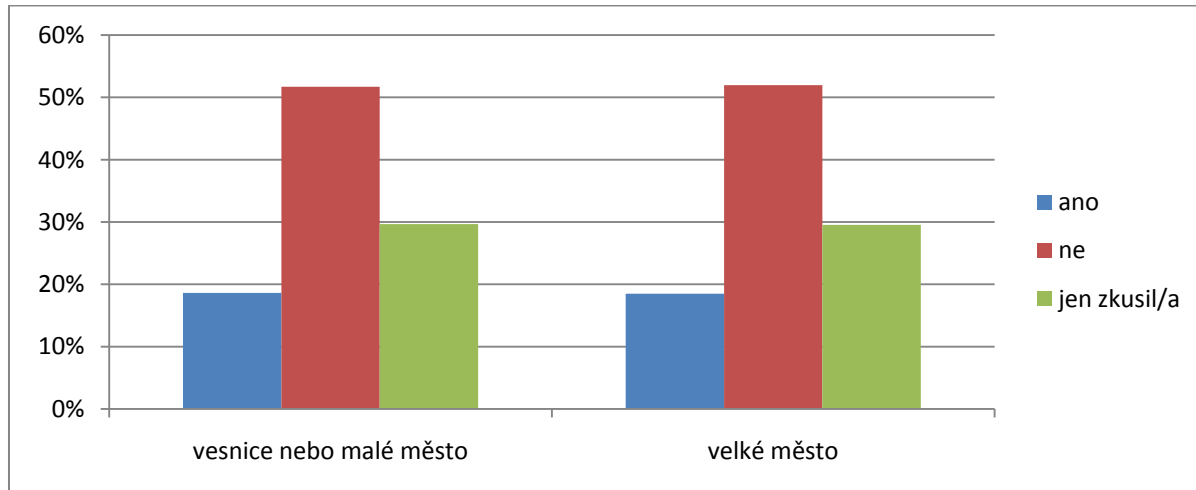
Tyto dvě položky znázorňuji pro lepší přehlednost v následujících tabulkách a grafech dohromady.

Tabulka č. 18: Závislost kouření na pohlaví a bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ano	19	15%	30	22%	49	19%
ne	78	60%	58	43%	136	52%
jen zkusil/a	32	25%	46	34%	78	30%
součet	129	100%	134	100%	263	100%

	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ano	23	17%	29	20%	52	19%
ne	73	54%	73	50%	146	52%
jen zkusil/a	38	28%	45	31%	83	30%
součet	134	100%	147	100%	281	100%

Graf č. 22: Závislost kouření na bydlišti

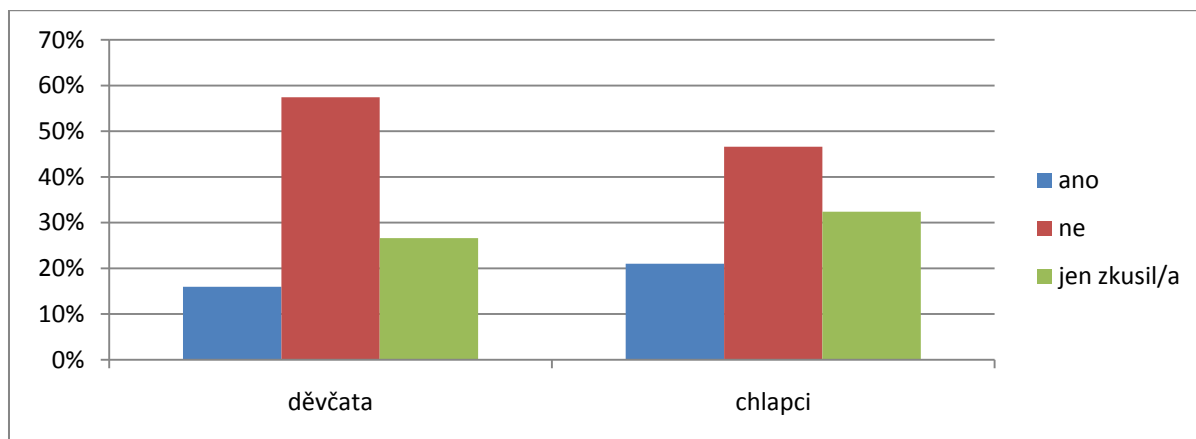

Z tabulky a grafu vidíme, že porovnání těchto dvou položek je v závislosti na bydlišti stejné. Celkový počet respondentů na vesnicích nebo v malých městech byl 263 (100%) a ve velkých městech 281 (100%). Dotazovaní, kteří odpověděli kladně na tuto položku, byly na vesnicích nebo v malých městech zastoupeni v počtu 49 (19%) a ve velkých městech v počtu 20 (19%). Záporně odpovědělo 136 (52%) bydlících na vesnicích nebo v malých městech a 146 (52%) ve velkých městech. Kouřit zkusilo 78 (30%) respondentů z vesnic nebo malých měst a 83 (30%) z měst velkých.

Tabulka č. 19: Závislost kouření na pohlaví respondentů

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ano	42	16%	59	21%	101	19%
ne	151	57%	131	47%	282	52%
jen zkusil/a	70	27%	91	32%	161	30%
součet	263	100%	281	100%	544	100%

Graf č. 23: Závislost kouření na pohlaví respondentů

Kouřit nezkoušelo 151 (57%) děvčat a 282 (52%) chlapců, což tvoří největší skupinu z celkového počtu dotazovaných – celkem 282 (52%) z 544 (100%). Nejmenší zastoupení mají dívky, které kouří – celkem 42 (16%). Chlapců kouří 59 (21%). Kouřit jen zkusilo 70 (27%) děvčat a 91 (32%) chlapců.

Tento výsledek ukazuje, že ve sledované skupině respondentů kouří nebo to již zkusili více chlapci než dívky.

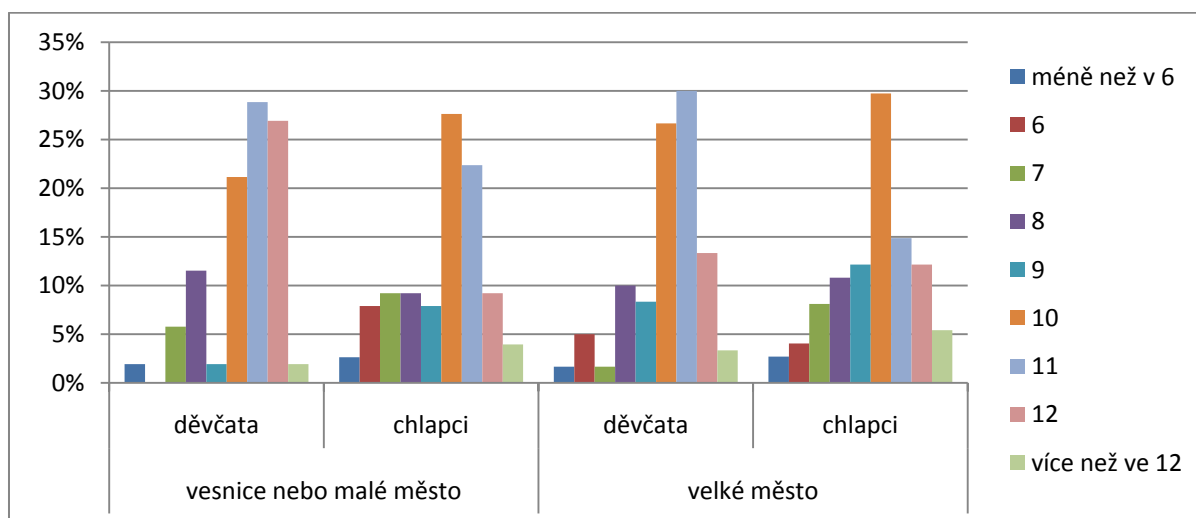
Položka č. 13 V kolika letech jsi poprvé zkusil/a kouřit?

Tabulka č. 20: Věk respondentů při prvním kouření v závislosti na bydlišti a pohlaví

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
méně než v 6	1	2%	2	3%	3	2%
6	0	0%	6	8%	6	5%
7	3	6%	7	9%	10	8%
8	6	12%	7	9%	13	10%
9	1	2%	6	8%	7	5%
10	11	21%	21	28%	32	25%
11	15	29%	17	22%	32	25%
12	14	27%	7	9%	21	16%
více než ve 12	1	2%	3	4%	4	3%
součet	52	100%	76	100%	128	100%

	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
méně než v 6	1	2%	2	3%	3	2%
6	3	5%	3	4%	6	4%
7	1	2%	6	8%	7	5%
8	6	10%	8	11%	14	10%
9	5	8%	9	12%	14	10%
10	16	27%	22	30%	38	28%
11	18	30%	11	15%	29	22%
12	8	13%	9	12%	17	13%
více než ve 12	2	3%	4	5%	6	4%
součet	60	100%	74	100%	134	100%

Graf č. 24: Věk respondentů při prvním kouření v závislosti na bydlišti a pohlaví

Podle zjištěných výsledků zkouší nejvíce děvčat poprvé kouřit v 11 letech a to jak na vesnicích nebo v malých městech – celkem 15 (29%) z celkového počtu 52 (100%)- tak ve velkých městech – celkem 18 (30%) z celkového počtu 60 (100%). U chlapců je tento věk na druhém místě a to jak u bydlících na vesnicích nebo v malých městech – celkem 17 (22%)- nebo u bydlících ve velkých městech – celkem 11 (15%). Převládajícím věkem u chlapců je věk 10 let. Na vesnicích a v malých městech je to 21 (28%) chlapců z celkového počtu 76 (100%) a ve velkých městech 22 (30%) z celkového počtu 74 (100%) chlapců. U děvčat je tento věk třetím dominantním věkem prvních pokusů o kouření na vesnicích nebo v malých městech, kde je zastoupen v počtu 11 (21%) dívek, a ve velkých městech v počtu 16 (27%), kde je na druhém místě. Dalším nejvíce zastoupeným věkem, kdy dívky zkusily poprvé kouřit, byl věk 12 let. Na vesnicích nebo v malých městech je tento věk zastoupen ve druhém pořadí v počtu 14 (27%) dívek, což je daleko více, než u dívek ve druhé skupině (bydlících ve velkých městech) – celkem 8 (13%). U chlapců jsou pokusy o kouření v tomto věku v obou skupinách podobné. Na vesnicích nebo v malých městech zkoušelo poprvé kouřit 7 (9%) a ve velkých městech 9 (12%) chlapců.

6 (12%) děvčat zkouší na vesnicích nebo v malých městech kouřit ve věku 8 let. Děvčata ve velkých městech v tomto věku zkoušejí tuto činnost v podobném počtu – celkem 6 (10%). U chlapců je tomu obdobně. Na vesnicích nebo v malých městech je tento věk zastoupen v počtu 7 (9%) chlapců a ve velkých městech v počtu 8 (11%) chlapců. Obdobně jsou na tom i první pokusy s cigaretou v 6 letech. Z děvčat z vesnic nebo z malých měst tento věk neudalo žádné, z velkých měst to byly pouze 3 (5%). Z chlapců z vesnic nebo malých měst udalo tento věk 6 (8%) a z velkých měst 3 (4%). Téměř žádné rozdíly nebyly také u dotazovaných, kteří udávali věk první cigarety nižší než 6 let, kde z děvčat bydlících na vesnicích nebo v malých městech a bydlících ve velkých městech to bylo v obou případech jedno (2%). U chlapců to bylo stejné, avšak tuto skutečnost udali v obou případech dva chlapci (3%). U dotazovaných, kteří zkoušeli poprvé kouřit ve více než ve 12 letech, jsou výsledky podobné. Odpovědělo takto jedno (2%) děvče z vesnice nebo malého města a dvě (3%) děvčata z velkých měst. U chlapců takto odpověděli 3(4%) z vesnic nebo malých měst a 4 (5%) z měst velkých.

Rozdíly se však vyskytli u dotazovaných, kteří věk první cigarety udávali 7 let. U děvčat z vesnic nebo malých měst bylo tomu takto ve 3(6%) případech a u jednoho (2%) děvčete bydlícím ve velkém městě. U chlapců bydlících na vesnicích nebo v malých městech tomu bylo v 7 (9%) případech a u 6 (8%) chlapců z velkých měst. Podobně na tom byl i dotazovanými udávaný věk prvních pokusů s cigaretou 9 let. Toto možnost uvedlo pouze

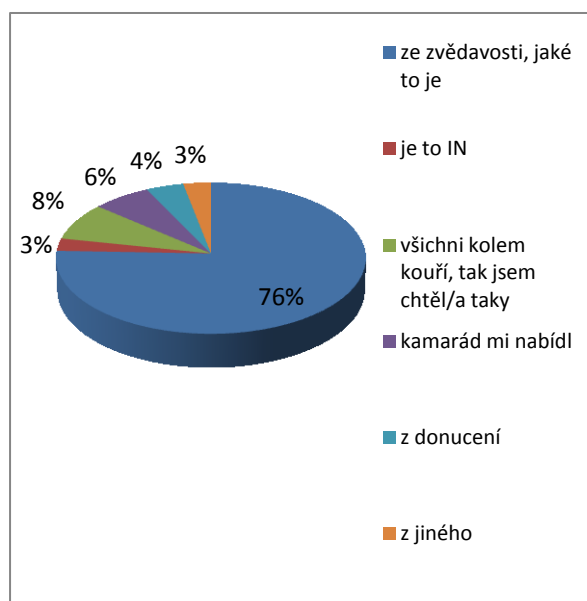
jedno děvče z vesnice nebo malého města a 5 (8%) z měst velkých. Z chlapců bydlících na vesnicích nebo v malých městech 6 (8%) a z bydlících ve velkých městech 9 (12%).

Položka č. 14 Z jakého důvodu jsi zkusil/a poprvé kouřit?

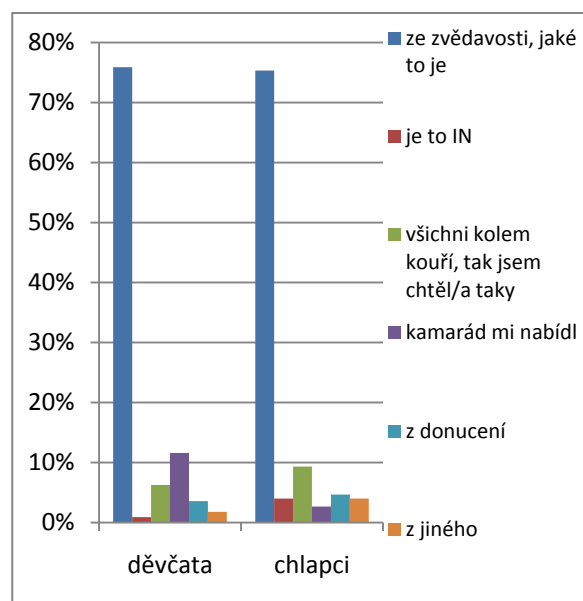
Tabulka č. 21: Důvody kouření první cigarety

	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ze zvědavosti, jaké to je	85	76%	113	75%	198	76%
je to IN	1	1%	6	4%	7	3%
všichni kolem kouří, tak jsem chtěl/a taky	7	6%	14	9%	21	8%
kamarád mi nabídl a já nechtěl/a odmítnout, abych před ním nevypadal/a špatně	13	12%	4	3%	17	6%
z donucení	4	4%	7	5%	11	4%
z jiného	2	2%	6	4%	8	3%
součet	112	100%	150	100%	262	100%

Graf č. 25: Důvody kouření první cigarety

Graf č. 26: Důvody kouření první cigarety u děvčat a chlapců

Převažujícím důvodem je u obou pohlaví zvědavost – celkem 198 (76%) z 262 (100%) respondentů, co již zkoušeli kouřit nebo kouří. Z toho 85 (76%) dívek z celkového počtu 112 (100%) a 113 (75%) chlapců z celkového počtu 150 (100%). Druhým nejčastějším důvodem je, že všichni kolem respondenta kouří, a tak to chtěl zkusit i on. Tento názor má 21 (8%) respondentů. Z dívek 7 (6%) a z chlapců 14 (9%). Výrazně se děvčata a chlapci liší v názoru, že jim nabídl kamarád a oni před ním nechtěli vypadat hloupě, tak zkusili kouřit. Děvčata tento názor zastávaly častěji, a to ve 13 (12%) z dotazovaných dívek, a chlapci v počtu

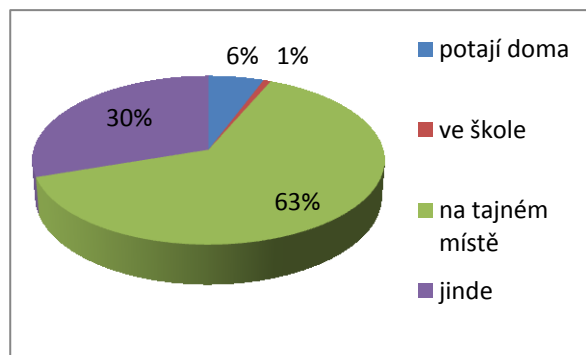
4 (3%). Celkem 11 (4%) respondentů uvedlo, že byli donuceni zkusit kouřit. Tuto skutečnost uvedla 4 (4%) děvčata a 7 (5%) chlapců. Z jiného důvodu, jako například „jen tak“, uvedlo 8 dotazovaných. Z toho 2 (2%) dívky a 6 (4%) chlapců.

Položka č. 15 Kde jsi poprvé kouřil svou první cigaretu?

Tabulka č. 22: Místo kouření první cigarety

	Abs. č.	Rel. č.
potají doma	15	6%
ve škole	2	1%
na tajném místě	166	63%
jinde	79	30%
součet	262	100%

Graf č. 27: Místo kouření první cigarety

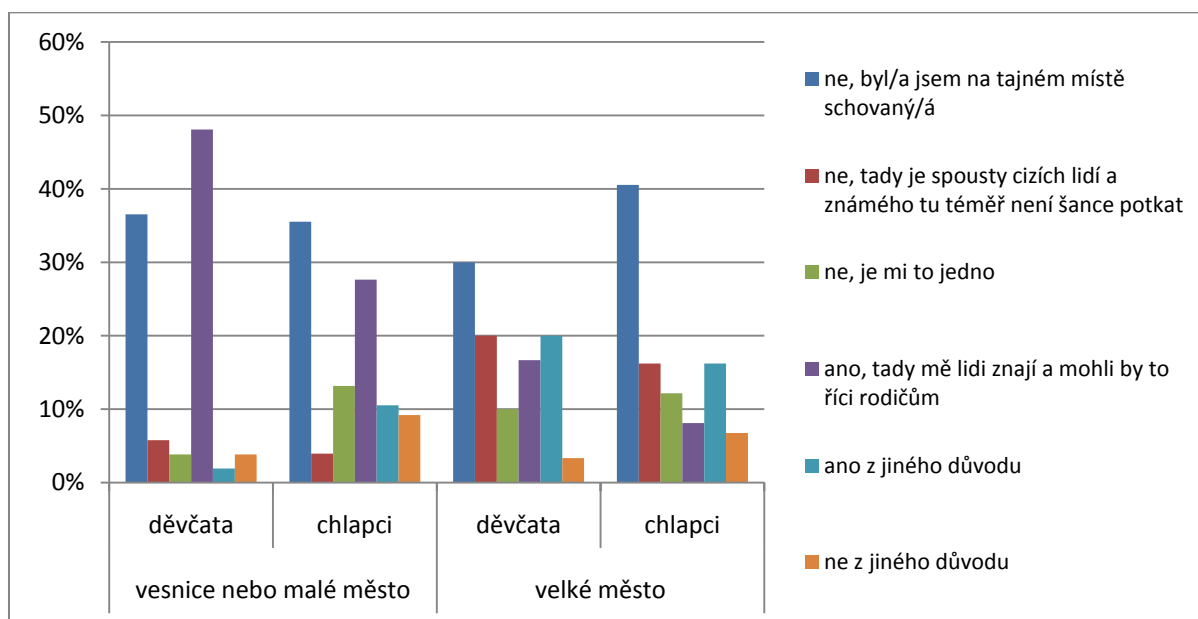
Z celkového počtu 262 (100%) dotázaných, kteří již zkusili kouřit, uvedla více jak polovina, přesně 166 (63%), že poprvé kouřilo na svém tajném místě. 79 (30%) uvedlo možnost „jinde“, což z odpovědí bylo například „za barákem“, „na zahradě“ nebo „v lese“. 15 (6%) z dotázaných zkuselo kouřit ve škole a pouze 2 (1%) doma.

Položka č. 16 Pokud kouříš, nebo když jsi to poprvé zkoušel/a, bál/a ses, že Tě s cigaretou někdo uvidí?

Tabulka č. 23: Děvčata, chlapci a jejich strach, že je někdo uvidí při kouření, v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne, byl/a jsem na tajném místě schovaný/á	19	37%	27	36%	46	36%
ne, tady je spousta cizích lidí a známého tu téměř není šance potkat	3	6%	3	4%	6	5%
ne, je mi to jedno	2	4%	10	13%	12	9%
ano, tady mě lidi znají a mohli by to říci rodičům	25	48%	21	28%	46	36%
ano z jiného důvodu	1	2%	8	11%	9	7%
ne z jiného důvodu	2	4%	7	9%	9	7%
součet	52	100%	76	100%	128	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne, byl/a jsem na tajném místě schovaný/á	18	30%	30	41%	48	36%
ne, tady je spousta cizích lidí a známého tu téměř není šance potkat	12	20%	12	16%	24	18%
ne, je mi to jedno	6	10%	9	12%	15	11%
ano, tady mě lidi znají a mohli by to říci rodičům	10	17%	6	8%	16	12%
ano z jiného důvodu	12	20%	12	16%	24	18%
ne z jiného důvodu	2	3%	5	7%	7	5%
součet	60	100%	74	100%	134	100%

Graf č. 28: Děvčata, chlapci a jejich strach, že je někdo uvidí při kouření, v závislosti na bydlišti

Nejvíce respondentů nemělo strach, že je s první cigaretou někdo uvidí, protože bylo schované na tajném místě. Tuto skutečnost uvedlo 46 (36%) respondentů z první skupiny (bydlících na vesnicích nebo v malých městech) z celkového počtu 128 (100%) respondentů a 48 (36%) respondentů z druhé skupiny (bydlících ve velkých městech) z celkového počtu 134 (100%) respondentů.

Největší rozdíl mezi respondenty první a druhé skupiny byl v tom, že respondenti z první skupiny udávali častější strach ze společenské kontroly než u respondentů z druhé skupiny. U děvčat z první skupiny tomu bylo ve 25 (48%) případech z celkového počtu 52 (100%) a u děvčat z druhé skupiny v 10 (17%) případech. Chlapci jsou méně bojácní, avšak tuto skutečnost uvedlo 21 (28%) chlapců z celkového počtu 76 (100%) z první skupiny a 6 (8%) z celkového počtu 74 (100%) ze skupiny druhé. Naopak tedy děvčata z druhé skupiny více zastávala názor, že strach neměla, protože v okolí je spousta cizích lidí a známého má malou šanci potkat, přesně 12 (20%), než děvčata z první skupiny, přesně 3 (6%). Podobně tomu tak bylo i u chlapců. Chlapci z druhé skupiny tento názor zastávali ve 12 (16%) případech a chlapci z první skupiny pouze ve 3 (4%) případech. V porovnání chlapců a děvčat z obou skupin zjišťujeme, že chlapcům je více jedno, že by se rodiče dozvěděli o jejich prvních pokusech s kouřením. V první skupině tuto možnost označilo 10 (13%) chlapců a ve druhé 9 (12%). Naproti tomu tuto možnost označila pouze dvě (4%) děvčata z první skupiny a 6 (10%) ze skupiny druhé.

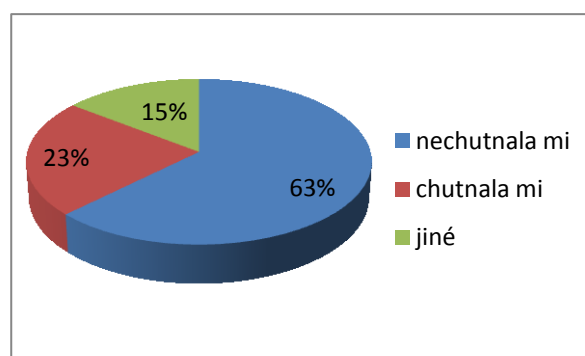
Z jiných důvodů, například že „je to špatná věc a dělat se nemá“, se bálo jedno (2%) děvče z první skupiny a 12 (20%) děvčat ze skupiny druhé. U chlapců je to obdobné. Z první skupiny se bálo 8 (11%) chlapců a z druhé 12 (16%). Z jiných důvodů, například proto, že respondenty rodiče při kouření viděli, se nebála dvě (4%) děvčata z první skupiny a dvě (3%) ze skupiny druhé. U chlapců z první skupiny 7 (9%) a z druhé 5 (7%).

Položka č. 17 Jaké byly Tvé pocity z první vykouřené cigarety?

Tabulka č. 24: Pocity z první vykouřené cigarety

	Abs. č.	Rel. č.
nechutnala mi	164	63%
chutnala mi	60	23%
jiné	38	15%
součet	262	100%

Graf č. 29: Pocity z první vykouřené cigarety

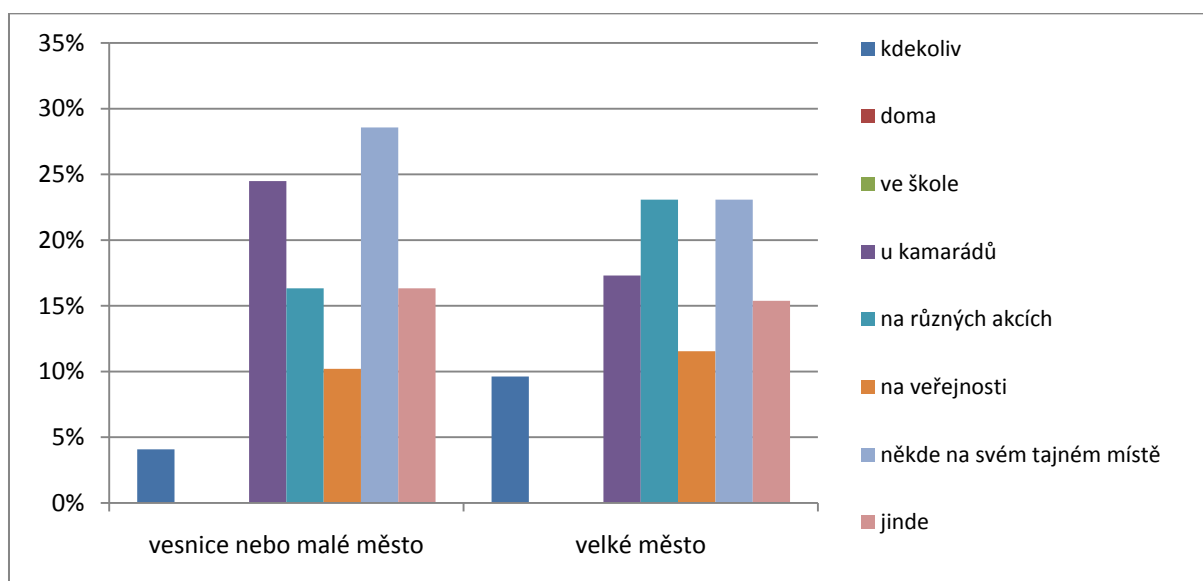
164 (63%) z celkového počtu 262 (100%) respondentů, kteří již zkusili kouřit, první cigareta nechutnala, 60 (23%) chutnala a 38 (15%) mělo jiné pocity, například „se jim udělalo nevolno“.

Položka č. 18 Kde teď obvykle kouříš?

Tabulka č. 25: Místo, kde kouří respondenti – kuřáci v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
kdekoliv	0	0%	2	7%	2	4%
doma	0	0%	0	0%	0	0%
ve škole	0	0%	0	0%	0	0%
u kamarádů	6	32%	6	20%	12	24%
na různých akcích	2	11%	6	20%	8	16%
na veřejnosti	0	0%	5	17%	5	10%
někde na svém tajném místě	7	37%	7	23%	14	29%
jinde	4	21%	4	13%	8	16%
součet	19	100%	30	100%	49	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
kdekoliv	1	4%	4	14%	5	10%
doma	0	0%	0	0%	0	0%
ve škole	0	0%	0	0%	0	0%
u kamarádů	5	22%	4	14%	9	17%
na různých akcích	6	26%	6	21%	12	23%
na veřejnosti	2	9%	4	14%	6	12%
někde na svém tajném místě	7	30%	5	17%	12	23%
jinde	2	9%	6	21%	8	15%
součet	23	100%	29	100%	52	100%

Graf č. 30: Místo, kde kouří respondenti – kuřáci v závislosti na bydlišti

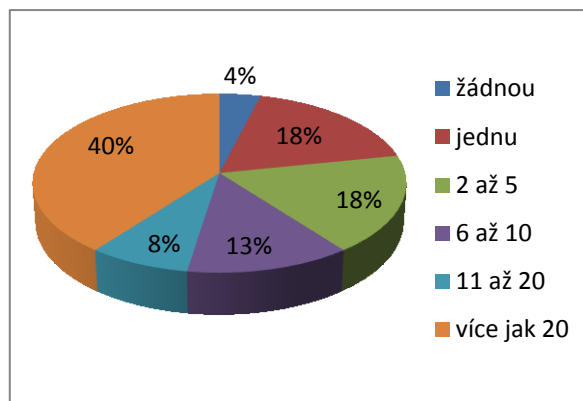
Nejvíce – 14 (29%) respondentů první skupiny (bydlících na vesnicích nebo v malých městech) z celkového počtu 49 (100%) obvykle kouří na svém tajném místě. O něco méně tuto možnost udávají i respondenti z druhé skupiny (bydlící ve velkých městech), přesně 12 (23%). U dotazovaných v první skupině také více převažuje kouření u kamarádů – celkem 12 (24%)- než ve druhé skupině – celkem 9 (17%). Velký rozdíl je také patrný u možnosti kouření na různých akcích, kterou udávalo 8 (16%) respondentů z první skupiny a 12 (23%) respondentů ze skupiny druhé. Dalším velkým rozdílem je, že respondenti z druhé skupiny uvedli v celkovém počtu 5 (10%), že kouří kdekoliv chtějí. Ve druhé skupině uvedli tuto možnost pouze dva (4%) respondenti. Podobný počet respondentů v první skupině – celkem 5 (10%)- a ve druhé skupině – celkem 6 (12%)- uvedl, že kouří na veřejnosti. Žádný respondent ani z jedné skupiny neuvedl možnost, že kouří doma nebo ve škole a téměř podobný počet uvedl, že kouří jinde, například „na zahradě,“ „za barákem,“ „v lese“. V první skupině to bylo v 8 (16%) případech a ve druhé také v 8 (15%) případech.

Položka č. 19 Kolik cigaret jsi vykouřil/a za posledních 30 dnů?

Tabulka č. 26: Počet cigaret vykouřených respondenty – kuřáky za posledních 30 dnů

	Abs. č.	Rel. č.
žádnou	4	4%
jednu	18	18%
2 až 5	18	18%
6 až 10	13	13%
11 až 20	8	8%
více jak 20	40	40%
součet	101	100%

Graf č. 31: Počet cigaret vykouřených respondenty – kuřáky za posledních 30 dnů

Tato položka je pro lepší přehlednost vyhodnocena se zaměřením na kuřáky, kterých je celkem 101 (100%). Podle vyhodnocení je kuřáků, kteří vykouřili za posledních 30 dní více jak 20 cigaret nejvíce, a to skoro polovina, přesně 40 (40%). Dalšími dvěma skupinami se stejným počtem respondentů – 18 (18%) – je skupina, kdy kuřáci uváděli, že za posledních 30 dní vykouřili pouze jednu cigaretu, a skupina, kdy uváděli, že za tuto dobu vykouřili 2 až pět cigaret. 6 až 10 vykouřených cigaret uvedlo 13 (13%) respondentů, 11 až 20 uvedlo 8 (8%) a žádnou nevykouřili 4 (4%) respondenti.

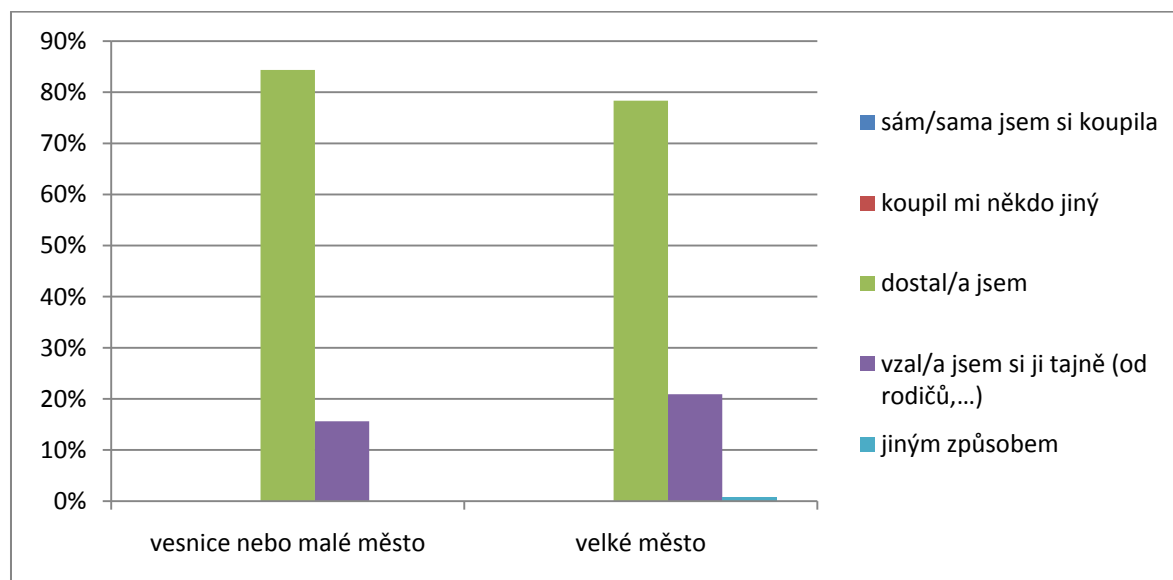
Z těchto poznatků vyplývá, že více jak polovina respondentů jsou silní kuřáci.

Položka č. 20 Kde jsi sehnal/a svou první cigaretu?

Tabulka č. 27: Kde respondenti sehnali svou první cigaretu v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
sám/sama jsem si koupila	0	0%	0	0%	0	0%
koupil mi někdo jiný	0	0%	0	0%	0	0%
dostal/a jsem	46	88%	62	82%	108	84%
vzal/a jsem si ji tajně (od rodičů,...)	6	12%	14	18%	20	16%
jiným způsobem	0	0%	0	0%	0	0%
součet	52	100%	76	100%	128	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
sám/sama jsem si koupila	0	0%	0	0%	0	0%
koupil mi někdo jiný	0	0%	0	0%	0	0%
dostal/a jsem	46	77%	59	80%	105	78%
vzal/a jsem si ji tajně (od rodičů,...)	14	23%	14	19%	28	21%
jiným způsobem	0	0%	1	1%	1	1%
součet	60	100%	74	100%	134	100%

Graf č. 32: Kde respondenti sehnali svou první cigaretu v závislosti na bydlišti

Nejvíce respondentů v první (bydlící na vesnicích nebo v malých městech) i ve druhé (bydlící ve velkých městech) skupině zvolilo možnost, že první cigaretu od někoho dostalo. V první skupině to bylo přesně 108 (84%) respondentů z celkového počtu 128 (100%) a ve druhé skupině 105 (78%) z celkového počtu 134 (100%). O něco více respondentů z druhé skupiny udávalo možnost, že si ji tajně vzalo (např. od rodičů), přesně 28 (21%). V první skupině tuto možnost zvolilo 20 (16%) dotazovaných.

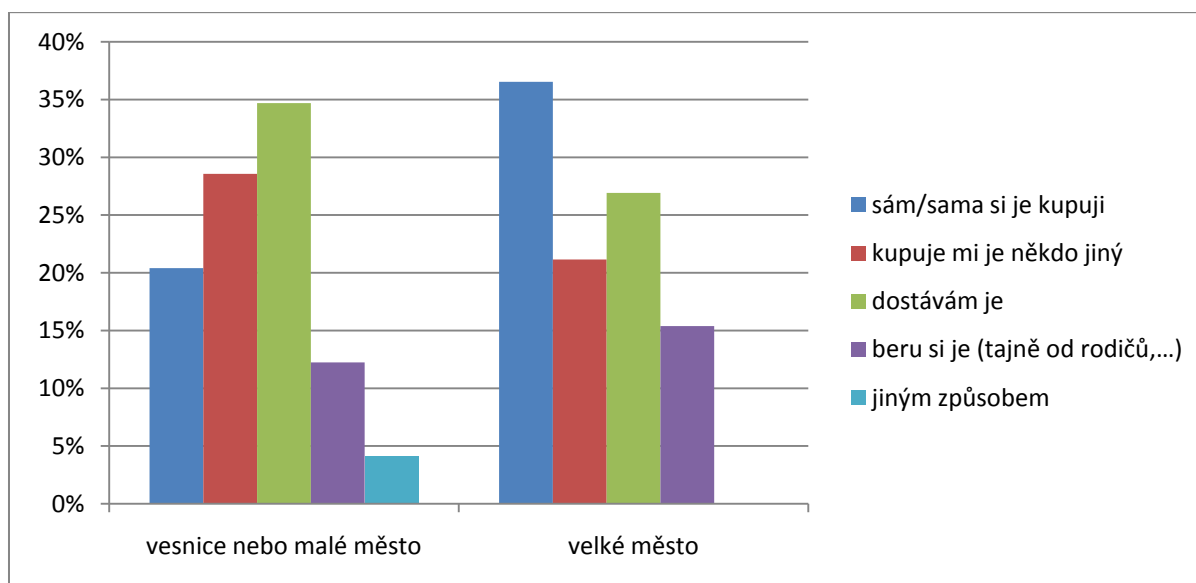
Jediný (1%) respondent z druhé skupiny zvolil možnost „jiným způsobem“ (např. „všelijak“). Ostatní možnosti nezvolil ani jediný respondent z žádné skupiny.

Položka č. 21 Jak si teď obstaráváš cigarety?

Tabulka č. 28: Obstarávání cigaret respondenty – kuřáky v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
sám/sama si je kupuji	3	16%	7	23%	10	20%
kupuje mi je někdo jiný	5	26%	9	30%	14	29%
dostávám je	8	42%	9	30%	17	35%
beru si je (tajně od rodičů,...)	3	16%	3	10%	6	12%
jiným způsobem	0	0%	2	7%	2	4%
součet	19	100%	30	100%	49	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
sám/sama si je kupuji	8	35%	11	38%	19	37%
kupuje mi je někdo jiný	2	9%	9	31%	11	21%
dostávám je	8	35%	6	21%	14	27%
beru si je (tajně od rodičů,...)	5	22%	3	10%	8	15%
jiným způsobem	0	0%	0	0%	0	0%
součet	23	100%	29	100%	52	100%

Graf č. 33: Obstarávání cigaret respondenty – kuřáky v závislosti na bydlišti

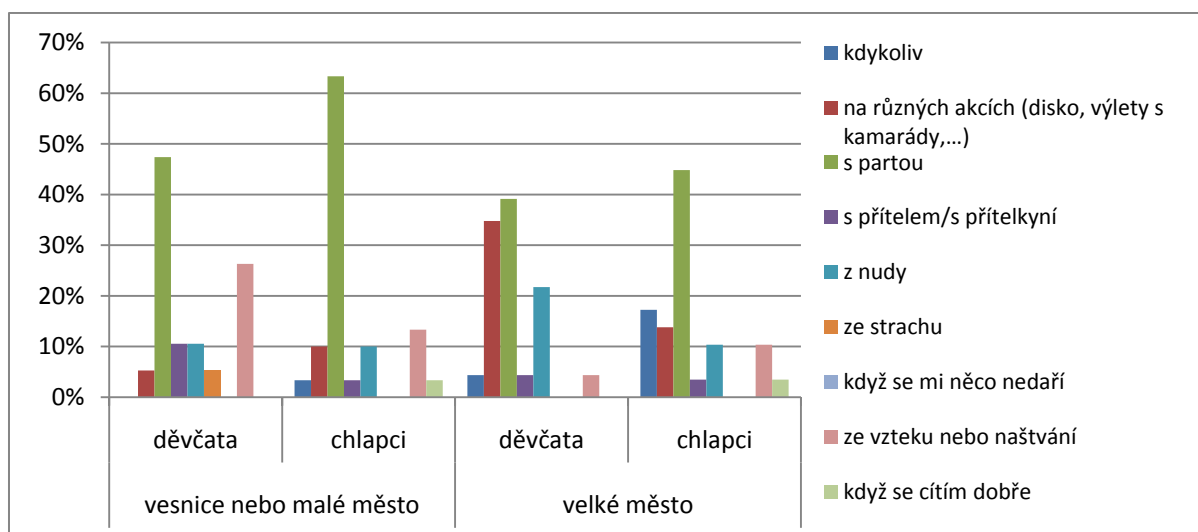
Velký rozdíl mezi oběma skupinami respondentů (bydlící na vesnicích nebo v malých městech a bydlící ve velkých městech) je hned v první odpovědi. V první skupině si dotazovaní sami kupují cigarety v 10 (20%) případech ze všech 49 (100%) kuřáků, kdežto ve druhé skupině je toto obstarávání cigaret dominantní. Přesně tuto možnost udává 19 (37%) dotazovaných z celkových 52 (100%) kuřáků. Dominantní možností u dotazovaných v první skupině je, že cigarety respondenti dostávají – celkem 17 (35%). U dotazovaných ve druhé skupině je tato možnost na druhém místě s celkovým počtem 14 (27%) respondentů. Možnost „kupuje mi je někdo jiný“ je v první skupině zastoupena počtem 14 (29%) respondentů a ve druhé skupině 11 (21%). Dotazovaní z první skupiny si cigarety tajně berou v 6 (12%) případech a ve druhé skupině v 8 (15%) případech. Jiným způsobem (např. „používám všechny způsoby nastejno“) si cigarety obstarávají 2 (4%) respondenti z první skupiny, z druhé žádný z dotazovaných.

Položka č. 22 Při kterých příležitostech nejčastěji kouříš?

Tabulka č. 29: Příležitosti, při kterých děvčata a chlapci – kuřáci nejčastěji kouří v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
kdykoliv	0	0%	1	3%	1	2%
na různých akcích (disko, výlety s kamarády,...)	1	5%	3	10%	4	8%
s partou	9	47%	19	63%	28	57%
s přítelem/s přítelkyní	2	11%	1	3%	3	6%
z nudy	2	11%	3	10%	5	10%
ze strachu	1	5%	0	0%	1	2%
když se mi něco nedaří	0	0%	0	0%	0	0%
ze vzteku nebo naštvání	5	26%	4	13%	9	18%
když se cítím dobře	0	0%	1	3%	1	2%
součet odpovědí/počet dotazovaných	20/19	105%	32/30	107%	52/49	106%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
kdykoliv	1	4%	5	17%	6	12%
na různých akcích (disko, výlety s kamarády,...)	8	35%	4	14%	12	23%
s partou	9	39%	13	45%	22	42%
s přítelem/s přítelkyní	1	4%	1	3%	2	4%
z nudy	5	22%	3	10%	8	15%
ze strachu	0	0%	0	0%	0	0%
když se mi něco nedaří	0	0%	0	0%	0	0%
ze vzteku nebo naštvání	1	4%	3	10%	4	8%
když se cítím dobře	0	0%	1	3%	1	2%
součet odpovědí/počet dotazovaných	25/23	109%	30/29	103%	55/52	106%

Graf č. 34: Příležitosti, při kterých děvčata a chlapci – kuřáci nejčastěji kouří v závislosti na bydlišti

Nejvíce respondentů uvedlo, že kouří s partou. V první skupině (bydlící na vesnicích nebo v malých městech) byla tato možnost uvedena celkem 28 krát, což uvedlo 58% respondentů ze 49 (100%). Ve druhé skupině (bydlící ve velkých městech) byla tato možnost uvedena 22 krát, což uvedlo 57% respondentů z celkového počtu 52 (100%).

Největší rozdíl je u respondentů, kteří kouří na různých akcích. U děvčat z první skupiny byla tato odpověď uvedena pouze jednou (5%) z celkového počtu 20 odpovědí a 19 (100%) dívek. V druhé skupině byla tato možnost uvedena 8 krát (35%) z celkového počtu 25 odpovědí a 23 (100%) dívek. U chlapců je tento rozdíl patrný o něco méně. Chlapci z první skupiny uváděli tuto možnost ve 3 (10%) případech z celkového počtu 32 odpovědí a 30 (100%) chlapců a chlapci z druhé skupiny ve 4 (14%) případech z celkového počtu 30 odpovědí a 29 (100%) chlapců. Rozdíl je také vidět u odpovědi „z nudy“. Děvčata z první skupiny tuto možnost uvedla ve dvou (11%) případech, kdežto děvčata z druhé skupiny již v 5 (22%). Chlapci z obou skupin uvedli tuto možnost stejně, a to ve 3 (10%) případech. Patrný je i rozdíl, kdy respondenti odpovídali, že kouří kdykoliv. Takto odpovědělo pouze jedno (4%) děvče z druhé skupiny. U chlapců z první skupiny byla tato odpověď jednou (3%) a u chlapců z druhé skupiny 5 krát (17%).

Odpověď „ s přítelem/ s přítelkyní“ se u děvčat z první skupiny vyskytla dvakrát (11%)

a u děvčat z druhé skupiny pouze jednou (4%). U chlapců z první a druhé skupiny se vyskytla pouze jednou (3%)

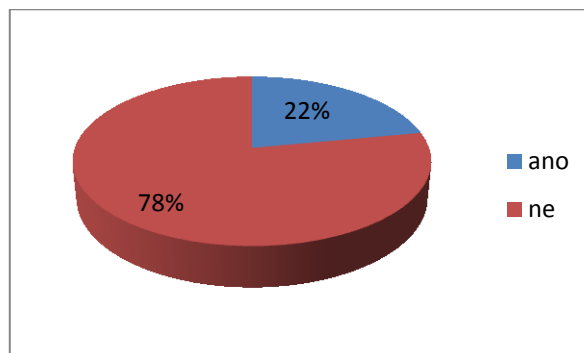
Odpověď „ ze vzteku nebo naštvání“ se vyskytla 5 krát u děvčat z první skupiny a pouze jednou u děvčat z druhé. U chlapců z první skupiny se vyskytla 4 krát (13%) a u chlapců z druhé skupiny 3 krát (10%). Odpověď „ze strachu“ se vyskytla pouze jednou (5%) u děvčat z první skupiny. Odpověď „když se cítím dobře“ se vyskytla pouze u chlapců v obou skupinách jednou (3%) a odpověď „když se mi něco nedaří“ se nevyskytla ani jednou v žádné ze skupin.

Položka č. 23 Myslí si, že je lehké přestat kouřit?

Tabulka č. 30: Informovanost všech respondentů o odvykání kouření

	<i>Abs. č.</i>	<i>Rel. č.</i>
ano	117	22%
ne	427	78%
součet	544	100%

Graf č. 35: Informovanost všech respondentů o odvykání kouření

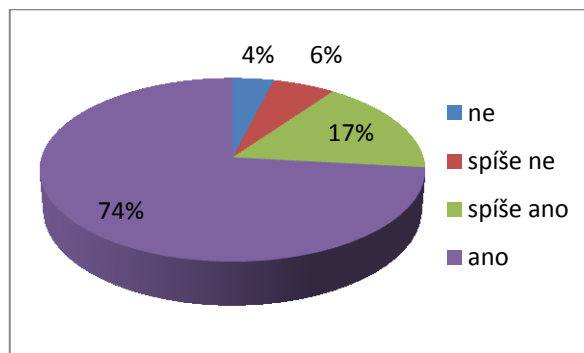
Z celkového počtu dotázaných 544 (100%) si 427 (78%) správně myslí, že není lehké přestat kouřit. Opak si myslí 117 (22%) respondentů.

Položka č. 24 Myslíš si, že kouř z cigaret jiných lidí je pro Tebe škodlivý, pokud ho dýcháš?

Tabulka č. 31: Informovanost všech respondentů o škodlivosti pasivního kouření

	Abs. č.	Rel. č.
ne	23	4%
spíše ne	31	6%
spíše ano	90	17%
ano	400	74%
součet	544	100%

Graf č. 36: Informovanost respondentů o škodlivosti pasivního kouření

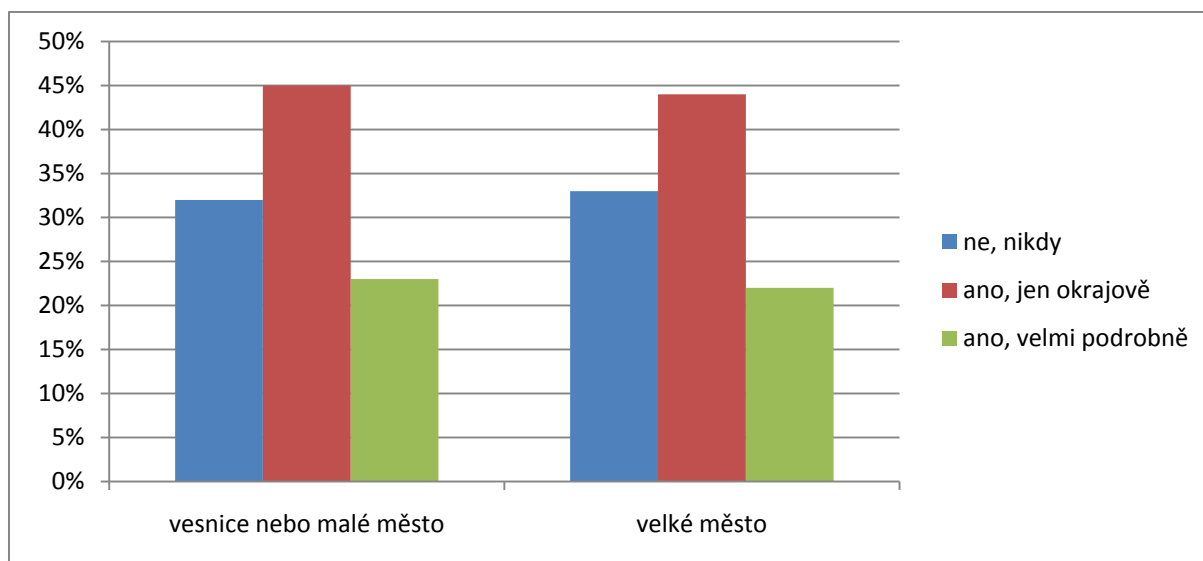
„Ano“, odpovědělo správně 400 (74%) respondentů z celkového počtu 544 (100%). „Spíše ano“ také správně myslí 90 (17%) dotazovaných. 31 (6%) odpovědělo „spíše ne“ a 23 (4%) „ne“.

Položka č. 25 Povídal si někdo z rodičů s Tebou o škodlivosti kouření

Tabulka č. 32: Informovanost respondentů o škodlivosti kouření rodiči v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne, nikdy	44	34%	40	30%	84	32%
ano, jen okrajově	55	43%	64	48%	119	45%
ano, velmi podrobně	30	23%	30	22%	60	23%
součet	129	100%	134	100%	263	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne, nikdy	47	35%	47	32%	94	33%
ano, jen okrajově	60	45%	65	44%	125	44%
ano, velmi podrobně	27	20%	35	24%	62	22%
součet	134	100%	147	100%	281	100%

Graf č. 37: Informovanost respondentů o škodlivosti kouření rodiči v závislosti na bydlišti

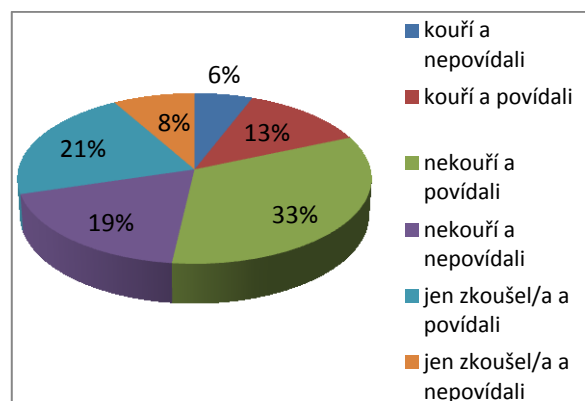

Informovanost respondentů v rodinách na vesnicích nebo v malých městech je téměř stejná jako v rodinách ve velkých městech. Nejvíce respondentů na vesnicích a v malých městech – 119 (45%) odpovídalo, že si s nimi rodiče o problematice kouření povídali jen okrajově. Ve velkých městech byl počet 125 (44%). Nikdy si s nimi rodiče nepovídali v 84 (32%) případech na vesnicích a v malých městech a v 94 (33%) případech ve velkých městech. Velmi podrobně si rodiče povídali s 60 (23%) dotázanými na vesnicích nebo v malých městech a s 62 (22%) ve velkých městech.

Tabulka č. 33: Závislost kouření respondentů na informovanosti v rodině

	Abs. č.	Rel. č.
kouří a nepovídali	32	6%
kouří a povídali	69	13%
nekouří a povídali	181	33%
nekouří a nepovídali	101	19%
jen zkoušel/a a povídali	116	21%
jen zkoušel/a a nepovídali	45	8%
součet	544	100%

Graf č. 38: Závislost kouření respondentů na informovanosti v rodině

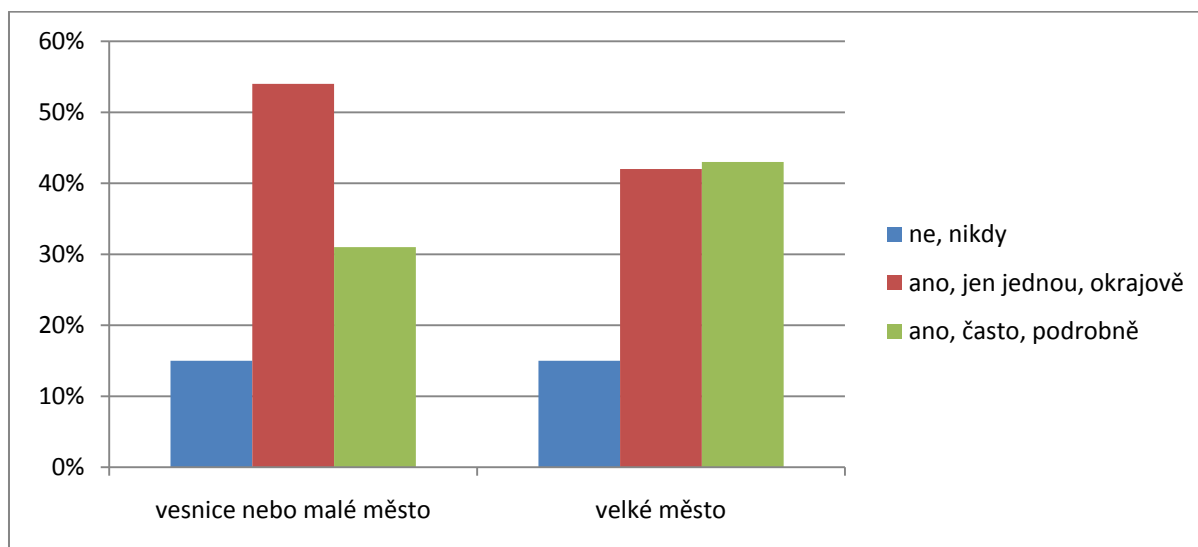
181 (33%) respondentů, kteří nekouří a ani to nikdy nezkoušeli, uvedlo, že si s nimi jejich rodiče o problematice kouření povídali. 116 (21%) dotazovaných i přesto, že si s nimi rodiče o této problematice povídali, zkusili kouřit. 101 (19%) respondentů, se kterými si rodiče nepovídali, nekouří a ani to nikdy nezkoušelo. V rodině, kde si o této problematice s respondenty nepovídali, zkoušelo již kouřit 45 (8%) dotazovaných a 32 (6%) jich kouří. 69 (13%) dotazovaných kouří i přesto, že si s nimi rodiče o této problematice povídali.

Položka č. 26 Povídali jste si někdy ve škole s učiteli v rámci vyučování o kouření a jeho vlivu na zdraví?

Tabulka č. 34: Informovanost respondentů o škodlivosti kouření školou v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne, nikdy	19	15%	21	16%	40	15%
ano, jen jednou, okrajově	70	54%	71	53%	141	54%
ano, často, podrobně	40	31%	42	31%	82	31%
součet	129	100%	134	100%	263	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne, nikdy	22	16%	20	14%	42	15%
ano, jen jednou, okrajově	48	36%	70	48%	118	42%
ano, často, podrobně	64	48%	57	39%	121	43%
součet	134	100%	147	100%	281	100%

Graf č. 39: Informovanost respondentů o škodlivosti kouření školou v závislosti na bydlišti

Informovanost respondentů ve školách na vesnicích nebo v malých městech se výrazně liší s informovaností ve velkých městech. Na vesnicích nebo v malých městech výrazně převyšuje hodnocení respondentů, že si s nimi ve škole povídali o problematice kouření jen jednou, okrajově – celkem 141 (54%) bydlících na vesnicích nebo v malých městech. Tento názor zastává ve velkých městech 118 (42%) respondentů v nich bydlících. Ve velkých městech však zase převažuje názor, že si s nimi ve škole o kouření povídali často, podrobně. Tuto skutečnost uvedlo 121 (43%) dotazovaných. Na vesnicích nebo v malých

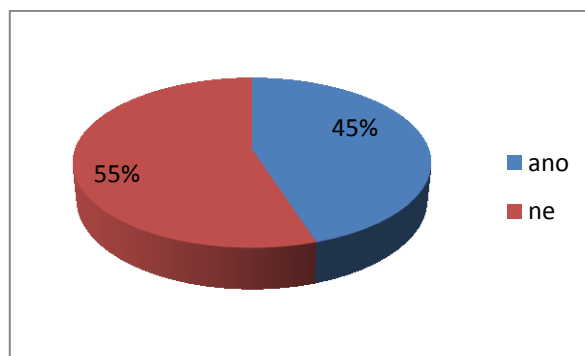
městech mělo tento názor 82 (31%) respondentů. To, že si s dotazovanými nikdy nikdo ve škole o této problematice nepovídal, zastávalo názor 40 (15%) bydlících na vesnicích nebo v malých městech a 42 (15%) bydlících ve velkých městech.

Položka č. 27 Myslí si, že závislost na kouření může vzniknout již po první vykouřené cigaretě?

Tabulka č. 35: Informovanost všech respondentů o možném vzniku závislosti na první vykouřené cigaretě

	Abs. č.	Rel. č.
ano	243	45%
ne	301	55%
součet	544	100%

Graf č. 40: Informovanost všech respondentů o možném vzniku závislosti na první vykouřené cigaretě

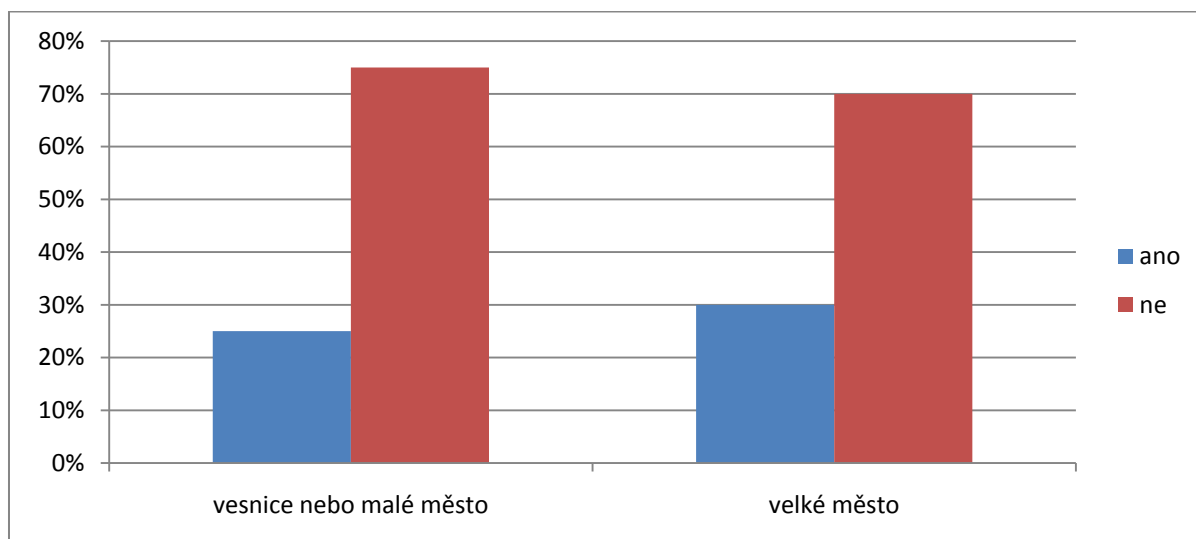
Že závislost může vzniknout již po první vykouřené cigaretě si správně myslí 243 (45%) dotazovaných. Avšak více jak polovina – 301 (55%) si nesprávně myslí, že nemůže.

Položka č. 28 Zkusil/a jsi někdy kouřit vodní dýmku?

Tabulka č. 36: Kouření vodní dýmky u respondentů v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ano	27	21%	38	28%	65	25%
ne	102	79%	96	72%	198	75%
součet	129	100%	134	100%	263	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ano	37	28%	46	31%	83	30%
ne	97	72%	101	69%	198	70%
součet	134	100%	147	100%	281	100%

Graf č. 41: Kouření vodní dýmky u respondentů v závislosti na bydlišti

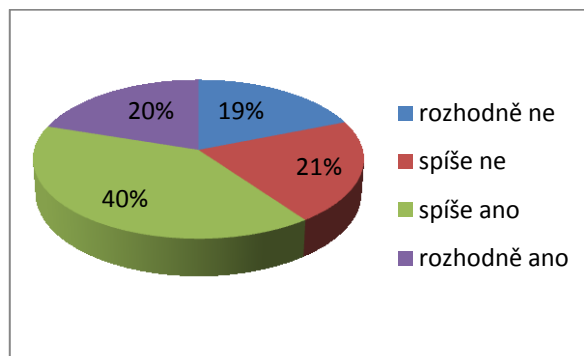
Na vesnicích nebo v malých městech dotazovaní ve většině vodní dýmku nezkoušeli – 198 (78%), zkusilo ji 65 (25%) těchto dotazovaných. Ve velkých městech vodní dýmku zkusilo 83 (30%), což je o 5% více než v předchozí skupině. Nezkoušelo ji 198 (70%).

Položka č. 29 Myslíš si, že vodní dýmka je „zdravější“ než cigareta?

Tabulka č. 37: Informovanost všech respondentů o škodlivosti vodní dýmky

	Abs. č.	Rel. č.
rozhodně ne	104	19%
spíše ne	113	21%
spíše ano	218	40%
rozhodně ano	109	20%
součet	544	100%

Graf č. 42: Informovanost všech respondentů o škodlivosti vodní dýmky

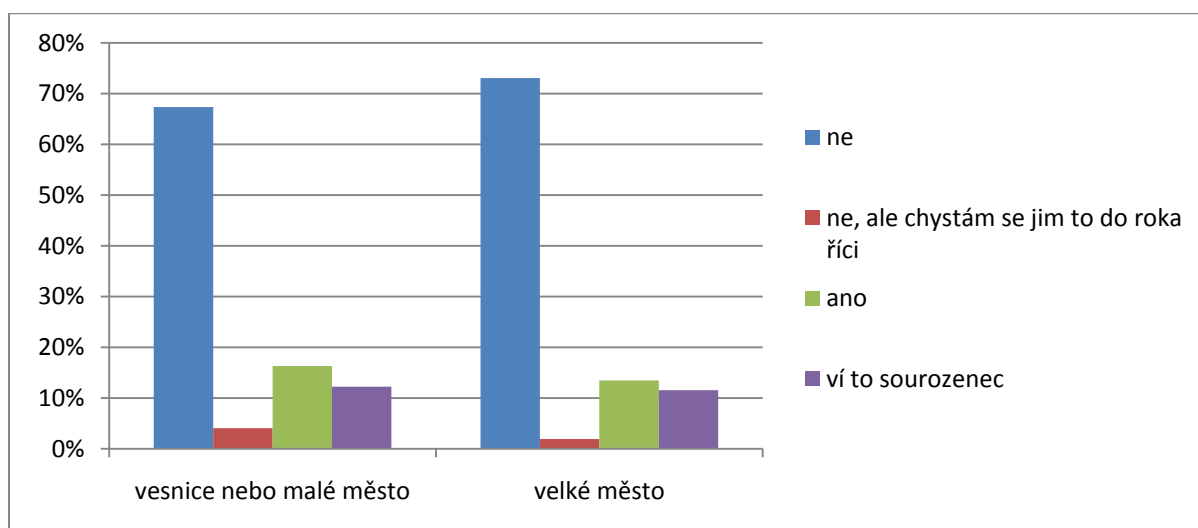
218 (40%) respondentů, kteří odpověděli „spíše ano“, a 109 (20%) respondentů, kteří odpověděli „ano“, si špatně myslí, že je vodní dýmka „zdravější“ než cigareta. Dobře odpověděla méně než polovina respondentů. Přesně 113 (21%), kteří odpověděli „spíše ne“, a 104 (19%), kteří odpověděli „rozhodně ne“.

Položka č. 30 Vědí rodiče o tom, že kouříš?

Tabulka č. 38: Vědomost rodičů o kouření svých dětí v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne	15	79%	18	60%	33	67%
ne, ale chystám se jim to do roka říci	1	5%	1	3%	2	4%
ano	1	5%	7	23%	8	16%
ví to sourozenec	2	11%	4	13%	6	12%
součet	19	100%	30	100%	49	100%
	město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne	18	78%	20	69%	38	73%
ne, ale chystám se jim to do roka říci	0	0%	1	3%	1	2%
ano	1	4%	6	21%	7	13%
ví to sourozenec	4	17%	2	7%	6	12%
součet	23	100%	29	100%	52	100%

Graf č. 43: Vědomost rodičů o kouření svých dětí v závislosti na bydlišti

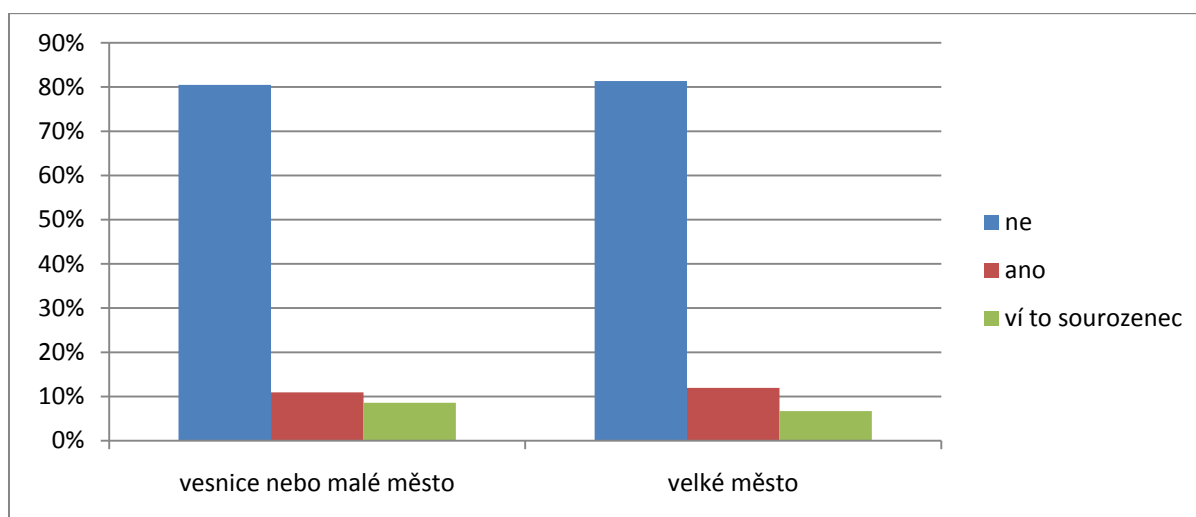
Z celkového počtu kuřáků odpovědělo na tuto položku záporně více respondentů bydlících ve velkých městech – celkem 38 (73%). Na vesnicích a v malých městech jich bylo celkem 33 (67%). V této skupině však o kouření respondentů vědí rodiče ve více případech – celkem 8 (16%) než ve velkých městech – celkem 7 (13%). Sourozenci kuřáků vědí o kouření ve stejném počtu jak na vesnicích nebo v malých městech, tak ve velkých městech, a to v počtu 6 (12%). Na vesnicích nebo v malých městech se o svém kouření do roka chystají říci 2 (4%) respondenti a ve velkém městě jeden (2%).

Položka č. 31 Vědí rodiče o tom, že si zkoušel/a kouřit? (platí i pro vodní dýmku)

Tabulka č. 39: Vědomost rodičů o pokusech kouřit u svých dětí v závislosti na bydlišti

	vesnice nebo malé město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne	44	85%	59	78%	103	80%
ano	3	6%	11	14%	14	11%
ví to sourozenec	5	10%	6	8%	11	9%
součet	52	100%	76	100%	128	100%
	velké město					
	děvčata		chlapci		celkem	
	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.	Abs. č.	Rel. č.
ne	51	85%	58	78%	109	81%
ano	6	10%	10	14%	16	12%
ví to sourozenec	3	5%	6	8%	9	7%
součet	60	100%	74	100%	134	100%

Graf č. 44: Vědomost rodičů o pokusech kouřit u svých dětí v závislosti na bydlišti

Z celkového počtu respondentů, kteří již zkoušeli kouřit, odpověděl na tuto položku ve všech případech téměř stejný počet respondentů. Ve velkých městech odpovědělo záporně 109 (81%) Na vesnicích a v malých městech jich bylo celkem 103 (80%). O pokusech kouřit u respondentů vědí rodiče v této skupině ve 14 (11%) případech a ve velkých městech v 16 (12%). Sourozenci kuřáků vědí o těchto pokusech na vesnicích nebo v malých městech v 11 (9%) případech a ve velkých městech v počtu 9 (7%) z dotazovaných.

9.4 Diskuze

V průzkumné části této bakalářské práce jsem si stanovila 5 cílů na danou problematiku kouření.

Prvním cílem této práce bylo zjistit, jestli děti bydlící ve velkých městech kouří častěji než děti na vesnicích nebo v malých městech. Z publikace „*O kouření*“ od Dr. Nováka jsem se dozvěděla, že „*na tvorbu návyku kouření má vliv velikost obce*“, a tudíž kouří více dospívajících z větších měst. Tato myšlenka mě vedla k názoru, že jelikož děti bydlící ve velkých městech mají více možností se k cigaretě dostat, je zde daleko více ovlivňujících faktorů a město je velké, tudíž se v něm dá „*schovat*“. Předpokládala jsem, že dotázaní bydlící právě v nich budou kouřit více než dotázaní bydlící na vesnicích nebo v malých městech. Průzkum však prokázal, že respondenti bydlící na vesnicích nebo v malých městech zkusili kouřit nebo kouří téměř stejně jako ve velkých městech. Myslím si, že je to způsobeno podobným poměrem kuřáků ve velkých městech a na vesnicích nebo v malých městech a téměř stejnou dostupností tabákových výrobků.

Domnívala jsem se také, že děti bydlící na vesnicích nebo v malých městech mají větší strach, že je s cigaretou uvidí někdo známý a řekne to rodičům, než děti bydlící ve velkých městech. Tato domněnka se mi potvrdila. Děti bydlící na vesnicích nebo v malých městech mají větší strach než děti bydlící ve velkých městech. Podle mého názoru je to z důvodu společenské kontroly, která je převažující na vesnicích a v malých městech. Jelikož jsem nesehnala literaturu, která by v rámci této problematiky aktuálně porovnávala děti z vesnic nebo malých měst a děti z velkých měst, navrhuji další průzkum této problematiky v uvedených skupinách.

V šetření jsem se také zaměřovala na obstarávání tabákových výrobků. Ve městech je to daleko snadnější, protože je zde více míst, kde jsou cigarety pro nezletilého kuřáka dostupné. Svůj vliv na to má i podle serveru www.paragraf1155.cz neochota prodávajících dodržovat zákon a to buď z důvodu dospěleji vypadající mládeže, nebo v nejednoznačné opoře prodejců v zákoně. Jaká je četnost prodávání tabákových výrobků nezletilým, by mohlo být předmětem dalšího výzkumu. Tento výzkum dokazuje, že opravdu ve velkých městech převažuje obstarávání cigaret kupováním v prodejnách tabáku. Naproti tomu na vesnicích nebo v malých městech dotazovaní nejčastěji cigarety dostávají nebo jim je kupuje někdo jiný.

Zkoumala jsem také místa a příležitosti, při kterých děti a dospívající nejčastěji kouří. Ve velkých městech je opět více možností, kde si nezletilý kuřák může tzv. „zapálit“. Jak je

již výše zmíněno, ve velkém městě je také daleko menší pravděpodobnost, že na místě, kde se nezletilý kuřák vyskytuje a kouří, potká známého člověka, který by o kouření mohl říci jeho rodičům. Samozřejmě jen v případě, pokud to zmiňovanému kuřákovi nebude jedno, nebo se nebude pohybovat s cigaretou v místech, kde je velká pravděpodobnost, že takového známého opravdu potká. Ve městech se také pořádají více různé párty nebo další akce, kam mohou nezletilí bez obav přijít. Skutečnost, že dotazovaní kuřáci kouří na různých akcích, uvedla čtvrtina dotázaných kuřáků ve velkých městech. Oproti tomu na vesnicích a v malých městech nejvíce kuřáků kouří na svém tajném místě.

Druhým cílem bylo zjistit, zda dívky kouří více než chlapci. Podle různých zdrojů literatury (např. Sovinová, Csémy, Novák) se rozdíl mezi dívkami – kuřačkami a chlapci – kuřáky prudce začal vyrovnávat od roku 1998. Díky těmto informacím jsem se domnívala, že ve zkoumané skupině budou dívky kouřit stejně nebo i více než chlapci. Průzkum však prokázal, že většina z dotazovaných děvčat kouřit nezkusila, což je o 10% více než u chlapců. Ke kouření se přiznalo o 5% méně dívek než chlapců. Naskytá se zde tedy další možnost výzkumu kouření mezi děvčaty a chlapci, popřípadě výzkum, co k tomuto jevu vede.

Překvapivým a poněkud znepokojujícím zjištěním bylo, že třetina dotázaných, kteří již zkusili kouřit, zkusila svou první cigaretu před desátým rokem života. Z toho 2% již před šestým rokem života. Zdroje literatury uvádí průměrný věk kouření první cigarety okolo deseti let, což odpovídá i mému výzkumu, kde průměr činí přesně 9,8 let. V porovnání dívek a chlapců je značný rozdíl. Dívky v nejvíce případech začínají kouřit v 11 letech, což je o rok déle, než většina chlapců.

Literatura poukazuje také na vliv rodiny a kamarádů, který hraje velkou roli při počátcích kouření. Jaký vliv na kouření dětí má rodina bylo třetím cílem této práce. Jelikož rodina ovlivňuje dítě již od útlého věku a to pozoruje okolí a učí se návykům, které mají jeho rodiče, předpokládala jsem velký vliv rodiny na kouření jejich potomků. Domnívala jsem se také, že i informovanost o této problematice v rodině má co dočinění s tímto návykem. Podle výzkumu dotazované děti, se kterými si rodiče povídali o problematice kouření, v jedné třetině nekouří a ani nikdy kouřit nezkoušely. Děti, se kterými si rodiče nepovídali o této problematice, kouří nebo to již zkoušely v šestině dotazovaných. Domněnka se mi tedy potvrdila.

Z různých zdrojů literatury (např. www.kurakovaplice.cz) jsem se dozvěděla, že u dětí, u kterých kouří oba jejich rodiče, je pravděpodobnost vzniku kouření u jejich potomků 4x vyšší než u dětí z nekuřáckých rodin. V mém průzkumu bylo zjištěno,

že v rodině, kde nekouří žádný člen, nekouří, nezkoušelo a ani to neláká více než polovinu dotazovaných. Naopak v rodině, kde kouří aspoň jeden z členů, kouří čtvrtina respondentů a třetina to již zkoušela a dál je to láká. Výsledky tedy odpovídají průzkumům vlivu rodiny na kouření dětí a dospívajících.

Ovlivňování respondentů ve vztahu ke kouření ze strany kamarádů bylo obsaženo ve čtvrtém cíli. Snažila jsem se zjistit, jaký vliv na kouření dotázaných mají jejich kamarádi, kteří jsou pro tuto skupinu dětí stejně důležitým faktorem jako rodina. Tráví spolu velké množství času a mají podobné zájmy. Názor vrstevníků je pro ně velice důležitý, snaží se zapadnout do party, snaží se zapůsobit na okolí. Čtvrtina kouřících dětí uvedla, že kouří i jejich kamarádi. Třetina dětí ze stejné skupiny již kouřit zkoušela a dál je to láká. Vliv kamarádů se projevuje i u nekuřáků. Více jak polovina respondentů, kteří nikdy nekouřili a neláká je to, uvedla, že žádný z jejich kamarádů nekouří.

Při porovnání třetího a čtvrtého cíle dostáváme odpověď na otázku – má větší vliv rodina nebo kamarádi? Na základě výsledků této práce přisuzuji poněkud větší vliv kamarádů na kouření dotazovaných. U nekuřáků je rozdíl mezi vlivem rodiny a vlivem kamarádů 9% a u kuřáků 4%. Podle mého názoru je tento jev zapříčiněn důležitostí názorů party a okolí na zkoumané jedince. Při kouření se cítí být důležitějšími a zaujímají v partě určité lepší postavení. Podle průzkumu GYTS si také téměř čtvrtina dotazovaných myslí, že kuřáci mají více přátel a jsou atraktivnější.

Pátým cílem bylo zjistit, zda jsou děti dostatečně informovány o problematice kouření ve škole a v rodině. Podle průzkumu si rodiče s respondenty povídali o problematice kouření podrobně pouze v jedné pětině dotazovaných. Ve škole již ve více než třetině. Třetina dotázaných uvedla, že rodiče s nimi o této problematice nemluvili nikdy, a 15% dětí uvedlo, že se ve škole této problematice nevěnovali.

Na dvě otázky ověřující informovanost respondentů o problematice kouření odpověděla většina správně. Na položku týkající se závislosti již správně odpověděla polovina respondentů a na položku týkající se škodlivosti vodní dýmky odpověděla většina špatně. Vodní dýmka je kapitolou sama pro sebe. V poslední době se její užívání rozrostlo právě mezi dospívajícími. Je velmi oblíbená a spousta jejich kuřáků zastává názor, že je opravdu „zdravější“ než běžné kouření. Tuto skutečnost přisuzují nedostatečné informovanosti ve školách i v rodinách.

Nakonec jsem si nechala odpověď na název mé práce „Proč děti základních škol začínají kouřit?“. Z odpovědí tohoto průzkumu vyplynulo, že nejvíce dětí začíná kouřit nebo to jen zkouší ze zvědavosti. V publikaci „*Kouření aneb závislost na tabáku*“ autoři uvádí různé

důvody, např. že děti s tímto zlovykem začínají proto, že jim to rodiče zakazují, že mají za vzor kouřící populární osoby, anebo že jsou pod tlakem svých vrstevníků. Podle mého názoru uvedené důvody mají určitě také velký vliv, ale neméně důležitou roli zde určitě hraje i již zmiňovaná zvědavost. Kouření je totiž všude. Hodně lidí kouří na veřejnosti i v médiích, vypadají „atraktivně“, tak proč nevyzkoušet, co na tom je tak zajímavého?

Shrnutím všech výsledků průzkumu vyplynulo, že mimo zvědavost se zde uplatňuje vliv rodiny a kamarádů. Vliv médií nebyl předmětem šetření této bakalářské práce, ale mohl by být navrhnout do dalšího výzkumu.

9.5 Zjištěné nedostatky a návrhy na jejich řešení

Velkým nedostatkem podpory nekouření u dětí je informovanost v rodinách a ve školách o této problematice. Děti sice mají pár základních informací týkajících se následků na zdraví, nebo že kouření je návykové, ale spousta z nich si myslí, že se jich to netýká, protože ještě nepocítují žádné problémy spojené s kouřením. Myslí si, že přestat kouřit mohou kdykoliv chtějí.

Co považuji za opravdový problém je to, že si stále hodně lidí včetně dětí myslí, že vodní dýmka je méně škodlivá než cigareta. Myslím si, že ani učitelé ani rodiče si nejsou v této problematice jistí. Proto zastávám názor a navrhuji, že by měla probíhat různá školení učitelů a více přednášek na základních školách nejen ve velkých městech, kde předpokládám vyšší frekvenci, ale i na vesnicích a v malých městech kvalifikovanými osobami.

Dalším problémem je kouření rodičů před jejich potomky. Podle mne si rodiče často neuvědomují, že kouřením, které má obrovský vliv (i když rodiče kouří na balkónech), neškodí jen sobě, ale i svým dětem. Toto je těžce řešitelný problém, protože rodiče se svého návyku nechtějí nebo nemohou zbavit. Navíc při těžké závislosti musí kouřit každou chvíli, tak je prakticky nemožné, aby je dítě nevidělo. Každý rodič by si proto měl sám zhodnotit, co je v tuto chvíli důležitější, jestli zdraví jeho potomka i jeho samotného nebo tento omezující návyk, a podle toho se rozhodnout. Doporučila bych jim také, aby se snažili dětem porozumět a najít společně rozumná východiska z jakéhokoliv problému či situace. Komunikace je totiž velmi důležitá a vytváří zdravé prostředí v rodině. Rodiče by se také měli zajímat o kamarády svých potomků a měli by je chtít poznat. Měli by mít stanovená určitá pravidla a zvyky, na jejichž dodržování by měli dbát, a zapojit dítě do plnění domácích povinností.

Návrhem by zde byla také větší edukace rodičů o této problematice. Rodiče by měli znát všechna fakta a měli by svým dětem dokázat vysvětlit možné následky kouření včetně závislosti a těžkosti odvykání.

Dále navrhuji větší množství zájmových kroužků hlavně na vesnicích a v malých městech, protože předpokládám, že jich je zde daleko méně než ve velkých městech. Děti by se neměly nudit a začínat vyhledávat zábavu na rizikových místech (hospody, různé kluby či disko), kde je velká pravděpodobnost experimentování s návykovými látkami.

10 Závěr

Problematika kouření je velice řešeným tématem. Existuje mnoho publikací a výzkumů zabývajících se právě tímto problémem.

V mé práci jsem si položila hned několik cílů. Prvním bylo zjistit, jestli děti ve velkých městech kouří častěji než děti na vesnicích nebo v malých městech. Domnívala jsem se, že ve velkých městech budou děti kouřit ve více případech než na vesnicích či v malých městech. Tato domněnka se mi nepotvrdila a zjistila jsem, že poměr mezi těmito dvěma skupinami je téměř stejný.

Druhým cílem bylo zjistit, zda dívky kouří více než chlapci. Na základě literatury jsem si myslela, že dívky budou kouřit stejně nebo i více než chlapci. Opět se mi má myšlenka nepotvrdila ve zkoumané skupině. Naskytla se tu tedy možnost dalšího výzkumu.

Třetím cílem bylo zjistit, jaký vliv na kouření dětí má rodina. Domnívala jsem se, že nemalý vliv má informovanost v rodině i její zvyky ohledně problematiky kouření. Domněnka se mi potvrdila. Rodina má jeden z velmi významných vlivů na děti a dospívající.

Čtvrtým cílem bylo zjistit, jaký vliv na kouření dotázaných mají kamarádi. Předpokládala jsem, že vliv kamarádů bude obdobný jako vliv rodiny. Zjistila jsem, že je dokonce o něco větší, protože pro děti je, dle mého názoru, velmi důležitý názor jejich vrstevníků.

Posledním pátým cílem bylo zjistit, zda jsou respondenti dostatečně informováni a problematice kouření ve škole a v rodině. Zjistila jsem, že i když děti nějaké informace mají, nejsou zcela dostatečné. V rodinách by se o této problematice mělo mluvit daleko častěji. Rodiče by svým potomkům měli vysvětlovat, proč kouří, pokud kouří, jaké to má rizika a co to způsobuje.

ANOTACE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Příjmení a jméno autora: Markéta Grundmannová

Instituce: Lékařská fakulta Katedra Porodní asistence v Brně

Název práce: Proč děti základních škol začínají kouřit?

Vedoucí práce: Mgr. Blanka Trojanová

Počet stran: 100

Počet příloh: 1

Rok obhajoby: 2010

Klíčová slova: kouření

tabák

vodní dýmka

tabákový kouř

škodliviny

závislost

nikotin

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku kouření u dětí. Je rozdělena do dvou částí. Teoretická část uvádí informace o kouření, zabývá se psychologií dětí a dospívajících, popisuje prevenci a léčbu závislosti. Praktická část analyzuje výsledky dotazníkového šetření, ve kterém byl zjišťován vliv rodiny a kamarádů na kouření respondentů, vliv bydliště a pohlaví na kouření a informovanost dětí o této problematice ve škole a v rodině.

This bachelor thesis is focused on questions of smoking of children. It is divided to the two parts. The theoretical part provides information about smoking, it deals with the psychology of children and adolescents, it describes the prevention and treatment of addiction. The practical part analyzes the results of the survey which was investigated the influence of family and friends to smoking of respondents, the effect of residence and gender on smoking and children's awareness on this issue at school and family.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

aj.	a jiné
atd.	a tak dále
atp.	a tak podobně
tj.	to je
tzv.	takzvaně
Abs. č.	Absolutní četnost
Rel. č.	Relativní četnost
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ELSPAC	Evropská dlouhodobá studie těhotenství a dětství
ESPAD	Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách
GYTS	Global Youth Tobacco Survey
HBSC	Health Behaviour in School-aged Children
MŠ	Mateřská škola
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZŠ	Základní škola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BROŽA, Jiří. Děti a mladiství. In KALINA, Kamil, et al. *Drogy a drogové závislosti - mezioborový přístup II*. Praha : Úřad vlády ČR, 2003. s. 232-235. ISBN 80-86734-05-6.

CRHA, Igor; HRUBÁ, Drahoslava. *Kouření a reprodukce*. Brno : Vydavatelství Masarykovy univerzity, 2000. 54 s. ISBN 80-210-2284-1.

CSÉMY, Ladislav; SOVINOVÁ, Hana. *Kouření cigaret a pití alkoholu v České republice*. Praha : Státní zdravotní ústav, 2003. 94 s. ISBN 80-7071-230-9.

GALLÀ, Maurice, et al. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí : Příručka o efektivní školní drogové prevenci*. 1. vydání. Praha : Úřad vlády ČR, 2005. 156 s. ISBN 80-86734-38-2.

HAJNÝ, Martin. Vývojové aspekty vzniku a rozvoje závislosti. In KALINA, Kamil, et al. *Drogy a drogové závislosti - mezioborový přístup I*. 1. vydání. Praha : Úřad vlády ČR, 2003. s. 135-139. ISBN 80-86734-05-6.

HAJNÝ, Martin. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha : Grada Publishing, 2001. 136 s. ISBN 80-247-0135-9.

KRÁLÍKOVÁ, Eva. Tabák a závislost na tabáku. In KALINA, Kamil, et al. *Drogy a drogové závislosti - mezioborový přístup I*. 1. vydání. Praha : Úřad vlády ČR, 2003. s. 319. ISBN 80-86734-05-6.

LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Praha : Grada Publishing, 2007. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

MARÁDOVÁ, Eva. *Prevence závislosti*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 28 s. ISBN 80-86991-70-9.

MATĚJOVÁ, Halina; HRUBÁ, Drahoslava. Závislost na nikotinu. In ŘEHULKA, Evžen, et al. *Prevence závislostí ve škole*. Brno : MSD, 2008. s. 52-53. ISBN 978-80-7392-077-7.

NEŠPOR, Karel; CSÉMY, Ladislav. *Alkohol drogy a vaše děti : Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 5. revidované vydání. Praha : BESIP, 2003. 84 s.

NEŠPOR, Karel, et al. *Návykové chování a závislost*. Praha : Portál, s.r.o., 2000. 150 s. ISBN 80-7178-432-X.

NEŠPOR, Karel; CSÉMY, Ladislav. *Průchozí drogy*. Praha : Fortuna, 2002. 28 s. ISBN 80-7071-198-1.

NOVÁK, Miroslav, et al. *O kouření*. Praha : Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1980. 164 s.

PEŠEK, Roman; NEČESANÁ, Kateřina. *Kouření aneb závislost na tabáku*. Písek : Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2008. 41 s. ISBN 978-80-254-3580-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha : Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

ŽALOUĐÍKOVÁ, Iva. Programy primární prevence zaměřené na omezování kouření u dětí a dospívajících. In ŘEHULKA, Evžen, et al. *Prevence závislostí ve škole*. Brno : MSD, 2008. s. 46-51. ISBN 978-80-7392-077-7.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BORIO, Gene. *The Tobacco Timeline*. Tobacco.org [online]. c1995-2010, [cit. 2010-03-01]. Dostupný z WWW: <http://www.tobacco.org/History/Tobacco_History.html>

Česká republika. Zákon ze dne 11. dubna 2003, kterým se mění zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 50, s. 3135. [cit. 2010-03-08]. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2003/sb050-03.pdf>>

Česká republika. Zákon ze dne 19. srpna 2005, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2005, částka 133, s. 7093-7101. [cit. 2010-03-08]. Dostupný také z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2005/sb133-05.pdf>>

KONEČNÁ, Hana. *Reprodukční zdraví 2005 : Co dělat, aby člověk měl děti, když a až je bude chtít mít*. Praha : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2005. 34 s. [cit. 2010-03-23] Dostupné z WWW: <<http://www.hanakonecna.cz/download/rz2005.pdf>>. ISBN 80-7040-765-4.

KRAHULCOVÁ, Aneta. *Kouření a vliv na výživu* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 69 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Lékařská fakulta. [cit. 2009-12-29]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/176810/lf_b/Bakalarka_AK.pdf>.

KRÁLÍKOVÁ, Eva; ŠTĚPÁNKOVÁ, Lenka. *Kouření tabáku a rizikové chování*. [online]. 2009 [cit. 2010-03-30]. Dostupné z WWW: <<http://www.pprch.cz/Dokumenty/90/>>.

KUM-NJI, Philip; MELOY, Linda; HERROD, Henry G. Environmental Tobacco Smoke Exposure: Prevalence and Mechanisms of Causation of Infections in Children. In *Pediatrics*. Illinois : The American Academy of Pediatrics, 2006 [cit. 2010-03-05]. Dostupné z WWW: <<http://pediatrics.aappublications.org/cgi/reprint/117/5/1745>>. ISSN 1098-4275.

MINAŘÍK, Jakub. *O drogách. cz* [online]. 2003-2004 [cit. 2010-03-11]. Definice. Dostupné z WWW: <<http://www.odrogach.cz/index.php?p=1&sess=&disp=texty&offset=181&list=116&shw=100093>>.

NEŠPOR, Karel; CSÉMY, Ladislav. *Bažení (cravling) : Společný rys mnoha závislostí a způsoby zvládnání*. Praha : Sportpropag, 1999. 80 s. [cit. 2010-03-11]. Dostupné z WWW: <www.drnespor.eu/cr12.doc>.

PILAŘOVÁ, Lucie. Problematika závislosti na nikotinu. *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2009, č. 10(06), [cit. 2010-03-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2003/05/04.pdf>>

PROKEŠ, Josef. *Vývojová psychologie – učební text* [cit. 2010-03-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.fi.muni.cz/~qprokes/socka/socka3.html>>

SOVINOVÁ, Hana; CSÉMY, Ladislav; SADÍLEK, Petr. Jak kouří Češi: kuřácké zvyklosti české populace v posledních deseti letech. Tisková konference ke Světovému dni bez tabáku dne 31. května Světové zdravotnické organizace [online]. 2008, Státní zdravotní ústav, [cit. 2010-03-28]. Dostupný z WWW: <http://www.zdravi21msk.cz/03_plneni/files/koureni_mladez.pdf>

ŠIMON, Jaroslav. *Tabakismus*. Reg. č. o/112/250. Praha : Projekt MZ ČR zpracovaný ČLS JEP, 2002. 9 s. [cit. 2009-12-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.cls.cz/dokumenty2/postupy/t250.rtf>>.

VÁCHOVÁ, Elizabeth. Patogeneze závislosti. *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2009, č. 10(06), [cit. 2010-03-16]. Dostupný z WWW: <<http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/06/03.pdf>>

VAŠÁTKOVÁ, Irena. *Malá kniha o velké závislosti. Řetěz lásky k dětem* [online]. 2005, [cit. 2010-03-10]. Dostupný z WWW:

<http://www.retezlasky.cz/download.php?akce=detail&id_detail=1&sekce=1>.

Abstinenciální příznaky u kuřáka - nejčastější projevy abstinence nikotinu: Kuřáková plíce [online]. c2003-2010 [cit. 2010-03-16]. Fakta o kouření. Dostupné z WWW:
<http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/odvykani/odvykaci-abstinencni-priznaky-u-kuraka/86-abstinencni-priznaky-u-kuraka-nejcastejsi-projevy-abstinence-nikotinu.html>

Detailní informace o vodní dýmce: Kuřáková plíce [online]. c2003-2010 [cit. 2010-03-10]. Fakta o kouření. Dostupné z WWW:
<http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/kurak-a-koureni/vodni-dymka/69-detailni-informace-o-vodni-dymce.html>

Chemické složení cigaretového kouře, co obsahuje kour z cigaret: Kuřáková plíce [online]. c2003-2010 [cit. 2010-03-05]. Fakta o kouření. Dostupné z WWW:
<http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/zajimavosti-a-statistiky/co-obsahuje-cigaretovy-kour-dym/5-chemicke-slozeni-cigaretoveho-koure-co-obsahuje-kour-z-cigaret.html>

Historie kouření tabáku a jiné zajímavé informace : Kuřáková plíce [online]. c2003-2010 [cit. 2009-12-29]. Fakta o kouření. Dostupné z WWW:
<http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/zajimavosti-a-statistiky/fakta-o-koureni.html>.

Kouření. In *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2009, [cit. 2009-12-29].

Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kou%C5%99en%C3%AD>>

Postup při odvykání kouření v centrech, seznam center a lékařů v ČR: Kuřáková plíce [online]. c2003-2010 [cit. 2010-03-30]. Fakta o kouření. Dostupné z WWW:
<http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/odvykani/odvykaci-abstinencni-priznaky-u-kuraka/86-abstinencni-priznaky-u-kuraka-nejcastejsi-projevy-abstinence-nikotinu.html>

Tabák a jeho vlastnosti, rostlina tabáku, Nicotiana Tabacum: Kuřáková plíce [online].
c2003-2010 [cit. 2010-03-01]. Fakta o kouření. Dostupné z WWW:
<http://www.kurakovaplice.cz/koureni_cigaret/zajimavosti-a-statistiky/rostlina-tabaku/23-tabak-a-jeho-vlastnosti-rostlina-tabaku-nicotiana-tabacum.html>

URL:

<http://www.cdc.gov/tobacco/global/gyts/factsheets/eur/2007/czechRepublic_factsheet.htm>
[cit. 2010-03-28]

URL: <http://www.dokurte.cz/?stranka=Fakta_o_tabaku&typ=clanky&vypsati=2051>
[cit. 2010-03-28]

URL: <http://www.dokurte.cz/?stranka=jak_skoncovat&typ=sablony> [cit. 2010-03-30]

URL: <<http://www.health.fi/smoke2html/Pages/Smoke2-15.html>> [cit. 2010-02-15]

URL: < <http://www.chillio.cz/novinky/lecba-zavislosti-na-tabaku>> [cit. 2010-03-19]

URL: < <http://jakprestat.cz/zavislost>> [cit. 2010-03-19]

URL: <<http://www.onko.cz/lekar-historie-tabaku>> [cit. 2010-02-15]

URL:

<http://www.paragraf1155.cz/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=8&Itemid=8> [cit. 2010-03-09]

URL:

<http://www.prolekare.cz/cesko-slovenska-pediatric-clanek?id=6080&confirm_rules=1>
[cit. 2010-03-24]

URL: <<http://www.stop-koureni.cz/kdyz-kouri-vase-dite>> [cit. 2010-03-10]

URL: <<http://www.stop-koureni.cz/tabak-a-nikotin>> [cit. 2010-03-01]

URL: < http://sz.ordinace.cz/lekce_uvod.php?lekce=6> [cit. 2010-03-19]

URL: < http://www.who.int/tobacco/research/youth/health_effects/en/index.html>
[cit. 2010-03-28]

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: *Definice závislosti (substance dependence) podle WHO ICD-10 Classification of Mental and Behavioural Disorders, WHO 1992*

Tabulka č. 2: *8 stadií psychosociálního vývoje podle Eriksona*

Tabulka č. 3: *Dovednosti potřebné pro život*

Tabulka č. 4: *Věkové skupiny respondentů*

Tabulka č. 5: *Pohlaví respondentů*

Tabulka č. 6: *Místo bydliště respondentů*

Tabulka č. 7: *Názory respondentů na kouření*

Tabulka č. 8: *Kouření příslušníků rodiny v závislosti na bydlišti respondentů*

Tabulka č. 9: *Závislost kouřících členů rodiny na kouření respondentů*

Tabulka č. 10: *Závislost nekouřících členů rodiny na kouření respondentů*

Tabulka č. 11: *Kouření příslušníků rodiny v přítomnosti respondentů v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 12: *Kouření u kamarádů*

Tabulka č. 13: *Závislost kouřících kamarádů na kouření respondentů*

Tabulka č. 14: *Závislost nekouřících kamarádů na kouření respondentů*

Tabulka č. 15: *Kouření na základě nabídky cigarety kamarádem*

Tabulka č. 16: *Atraktivnost cigaret*

Tabulka č. 17: *Z jakého důvodu by děvčata a chlapci zkusili poprvé kouřit nebo by si zapálili další cigaretu*

Tabulka č. 18: *Závislost kouření na pohlaví a bydlišti*

Tabulka č. 19: *Závislost kouření na pohlaví respondentů*

Tabulka č. 20: *Věk respondentů při prvním kouření v závislosti na bydlišti a pohlaví*

Tabulka č. 21: *Důvody kouření první cigarety*

Tabulka č. 22: *Místo kouření první cigarety*

Tabulka č. 23: *Děvčata, chlapci a jejich strach, že je někdo uvidí při kouření, v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 24: *Pocity z první vykouřené cigarety*

Tabulka č. 25: *Místo, kde kouří respondenti – kuřáci v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 26: *Počet cigaret vykouřených respondenty – kuřáky za posledních 30 dnů*

Tabulka č. 27: *Kde respondenti sehnali svou první cigaretu v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 28: *Obstarávání cigaret respondenty – kuřáky v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 29: *Příležitosti, při kterých děvčata a chlapci – kuřáci nejčastěji kouří v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 30: *Informovanost všech respondentů o odvykání kouření*

Tabulka č. 31: *Informovanost všech respondentů o škodlivosti pasivního kouření*

Tabulka č. 32: *Informovanost respondentů o škodlivosti kouření rodiči v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 33: *Závislost kouření respondentů na informovanosti v rodině*

Tabulka č. 34: *Informovanost respondentů o škodlivosti kouření školou v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 35: *Informovanost všech respondentů o možném vzniku závislosti na první vykouřené cigaretě*

Tabulka č. 36: *Kouření vodní dýmky u respondentů v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 37: *Informovanost všech respondentů o škodlivosti vodní dýmky*

Tabulka č. 38: *Vědomost rodičů o kouření svých dětí v závislosti na bydlišti*

Tabulka č. 39: *Vědomost rodičů o pokusech kouřit u svých dětí v závislosti na bydlišti*

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: *Vývoj pravidelného kuřáctví u chlapců v období 1994 až 2006*
- Graf č. 2: *Vývoj pravidelného kuřáctví u dívek v období 1994 až 2006*
- Graf č. 3: *Věkové skupiny respondentů*
- Graf č. 4: *Pohlaví respondentů*
- Graf č. 5: *Místo bydliště všech respondentů*
- Graf č. 6: *Místo bydliště děvčat a chlapců*
- Graf č. 7: *Názory děvčat a chlapců na kouření*
- Graf č. 8: *Kouření příslušníků rodiny v závislosti na bydlišti respondentů*
- Graf č. 9: *Závislost kouřících členů rodiny na kouření respondentů*
- Graf č. 10: *Závislost kouřících členů rodiny na kouření děvčat a chlapců*
- Graf č. 11: *Závislost nekouřících členů rodiny na kouření respondentů*
- Graf č. 12: *Závislost nekouřících členů rodiny na kouření děvčat a chlapců*
- Graf č. 13: *Kouření příslušníků rodiny v přítomnosti respondentů v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 14: *Kouření u kamarádů děvčat a chlapců*
- Graf č. 15: *Závislost kouřících kamarádů na kouření respondentů*
- Graf č. 16: *Závislost kouřících kamarádů na kouření děvčat a chlapců*
- Graf č. 17: *Závislost nekouřících kamarádů na kouření respondentů*
- Graf č. 18: *Závislost nekouřících kamarádů na kouření děvčat a chlapců*
- Graf č. 19: *Kouření na základě nabídky cigarety kamarádem*
- Graf č. 20: *Atraktivnost cigaret v závislosti na pohlaví respondentů*
- Graf č. 21: *Z jakého důvodu by děvčata a chlapci zkusili poprvé kouřit nebo by si zapálili další cigaretu*
- Graf č. 22: *Závislost kouření na bydlišti*
- Graf č. 23: *Závislost kouření na pohlaví respondentů*
- Graf č. 24: *Věk respondentů při prvním kouření v závislosti na bydlišti a pohlaví*
- Graf č. 25: *Důvody kouření první cigarety*
- Graf č. 26: *Důvody kouření první cigarety u děvčat a chlapců*
- Graf č. 27: *Místo kouření první cigarety*
- Graf č. 28: *Děvčata, chlapci a jejich strach, že je někdo uvidí při kouření, v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 29: *Pocity z první vykouřené cigarety*
- Graf č. 30: *Místo, kde kouří respondenti – kuřáci v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 31: *Počet cigaret vykouřených respondenty – kuřáky za posledních 30 dnů*
- Graf č. 32: *Kde respondenti sehnali svou první cigaretu v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 33: *Obstarávání cigaret respondenty – kuřáky v závislosti na bydlišti*

- Graf č. 34: *Příležitosti, při kterých děvčata a chlapci – kuřáci nejčastěji kouří v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 35: *Informovanost všech respondentů o odvykání kouření*
- Graf č. 36: *Informovanost respondentů o škodlivosti pasivního kouření*
- Graf č. 37: *Informovanost respondentů o škodlivosti kouření rodiči v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 38: *Závislost kouření respondentů na informovanosti v rodině*
- Graf č. 39: *Informovanost respondentů o škodlivosti kouření školou v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 40: *Informovanost všech respondentů o možném vzniku závislosti na první vykouřené cigaretě*
- Graf č. 41: *Kouření vodní dýmky u respondentů v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 42: *Informovanost všech respondentů o škodlivosti vodní dýmky*
- Graf č. 43: *Vědomost rodičů o kouření svých dětí v závislosti na bydlišti*
- Graf č. 44: *Vědomost rodičů o pokusech kouřit u svých dětí v závislosti na bydlišti*

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník k bakalářské práci

Dotazník

Milí žáci, jmenuji se Markéta Grundmannová a jsem studentkou 3. ročníku Porodní asistence na Masarykově univerzitě v Brně. Součástí mé bakalářské práce na téma „Proč děti základních škol začínají kouřit“ je dotazník, který se vám právě dostal do rukou. Veškeré posbírané informace jsou zcela anonymní a budou použity jen v mé bakalářské práci.

Předem vám děkuji za vyplnění, za váš čas a vaši spolupráci.

Markéta Grundmannová

Pokud není uvedeno jinak, zakroužkuj pouze jednu odpověď (pouze v otázce 5, 18 a 22 můžeš vybrat více možností).

1. **Kolik Ti je let?** _____ (uved')

2. **Jakého jsi pohlaví?**

- děvče
- chlapec

3. **Bydlíš**

- ve městě
- na vesnici

4. **Jaký máš názor na kouření?**

- je to špatný zlozvyk, škodí to zdraví
- nic proti tomu nemám, je to každého věc
- líbí se mi to
- jiný názor: _____ (uved')

5. **Kouří někdo v Tvé rodině?**

- nikdo
- oba rodiče
- pouze otec
- pouze matka
- sourozenec
- někdo jiný

6. **Kouří příslušníci rodiny v Tvé přítomnosti?**

- ne, nikdy
- jen příležitostně (oslavy, návštěva, ...)
- ano, ale jen mimo domov (na balkóně, na zahradě, ...)
- ano, často i doma v uzavřených prostorách

7. **Kouří někdo z Tvých kamarádů?**

- nikdo
- někteří
- většina
- všichni

8. **Pokud by Ti někdo z Tvých kamarádů nabízel cigaretu, kouřil/a bys?**

- určitě ne
- spíše ne
- spíše ano
- určitě ano

9. Láká nebo lákalo Tě někdy vyzkoušet si svou první cigaretu?

- ne
- spíše ne
- spíše ano
- ano

10. Z jakého důvodu bys zkusil/a poprvé kouřit?

- z žádného, nechci kouřit
- ze zvědavosti
- je to IN
- abych zapadl/a do party kamarádů
- abych zapůsobil/a na okolí
- z jiného: _____ (uved')

11. Kouříš?

- ano
- ne

12. Zkusil/a jsi někdy kouřit?

- ano
- ne

13. V kolika letech jsi poprvé zkusil/a kouřit? _____ (uved')

14. Z jakého důvodu jsi zkusil/a poprvé kouřit?

- nikdy jsem to nezkoušel/a
- ze zvědavosti, jaké to je
- je to IN
- všichni kolem kouří, tak jsem chtěl/a taky
- kamarád mi nabídl a já nechtěl/a odmítnout, abych před ním nevypadal/a špatně
- z donucení
- z jiného: _____ (uved')

15. Kde jsi poprvé kouřil/a svou první cigaretu?

- nikdy jsem nekouřil/a
- potají doma
- ve škole
- na tajném místě
- jinde: _____ (uved')

16. Pokud kouříš, nebo když si to poprvé zkoušel/a, bál/a ses, že Tě s cigaretou někdo uvidí?

- nikdy jsem nekouřil/a
- ne, byl/a jsem na tajném místě schovaný/á
- ne, tady ve městě je spousta cizích lidí a známého tu téměř není šance potkat
- ne, je mi to jedno
- ano, tady mě lidi znají a mohli by to říci rodičům
- ano z jiných důvodů: _____ (uved')
- ne z jiných důvodů: _____ (uved')

17. Jaké byly Tvé pocity z první vykouřené cigarety?

- nikdy jsem nekouřil/a
- nechutnala mi
- chutnala mi
- jiné: _____ (uved')

18. Kde teď obvykle kouříš?

- nekouřím
- kdekoliv
- doma
- ve škole
- u kamarádů
- na různých akcích
- na veřejnosti
- někde na svém tajném místě
- jinde: _____ (uved')

19. Kolik cigaret jsi vykouřil/a za posledních 30 dnů?

- nekouřím
- žádnou
- jednu
- 2-5
- 6-10
- 11-20
- více jak 20

20. Kde jsi poprvé sehnal/a svou první cigaretu?

- nekouřím
- sám/sama jsem si koupila
- koupil mi někdo jiný
- dostal/a jsem
- vzal/a jsem si ji (tajně od rodičů,...)
- jiným způsobem: _____ (uved')

21. Jak si teď obstaráváš vlastní cigarety?

- nekouřím
- sám/sama si je kupuji
- kupuje mi je někdo jiný
- dostávám je
- беру si je (tajně od rodičů,...)
- jiným způsobem: _____ (uved')

22. Při kterých příležitostech obvykle kouříš?

- nekouřím
- kdykoliv
- na různých akcích (disko, výlety s kamarády, ...)
- s partou
- s přítelem/s přítelkyní
- z nudy
- ze strachu
- když se mi něco nedaří
- ze vzteku nebo naštvání
- když se cítím dobře

23. Myslíš si, že je lehké přestat kouřit?

- ano
- ne

24. Myslíš si, že kouř z cigaret jiných lidí je pro Tebe škodlivý, pokud ho dýcháš?

- ne
- spíše ne
- spíše ano
- ano

25. Povídal si někdo z rodičů s Tebou o škodlivosti kouření?

- ne, nikdy
- ano, jen okrajově
- ano, velmi podrobně

26. Povídali jste si někdy ve škole s učiteli v rámci vyučování o kouření a jeho vlivu na zdraví?

- ne, nikdy
- ano, jen jednou, okrajově
- ano, často, podrobně

27. Myslíš si, že závislost na kouření může vzniknout již po první vykouřené cigaretě?

- ano
- ne

28. Zkusil/a jsi někdy kouřit vodní dýmku?

- ano
- ne

29. Myslíš si, že vodní dýmka je „zdravější“ než cigareta?

- rozhodně ne
- spíše ne
- spíše ano
- rozhodně ano

30. Vědí rodiče o tom, že kouříš?

- nekouřím
- ne
- ne, ale chystám se jim to do roka říci
- ano
- ví to sourozenec

31. Vědí rodiče o tom, že si zkušel/a kouřit (platí i pro vodní dýmku)?

- nezkoušel/a
- ne
- ano
- ví to sourozenec

Souhlas k půjčování práce

Souhlasím, aby moje bakalářská práce byla půjčována ke studijním účelům a byla citována podle platných norem.

V Brně dne

.....

Markéta Grundmannová